

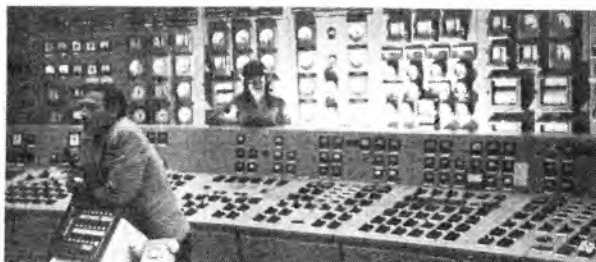
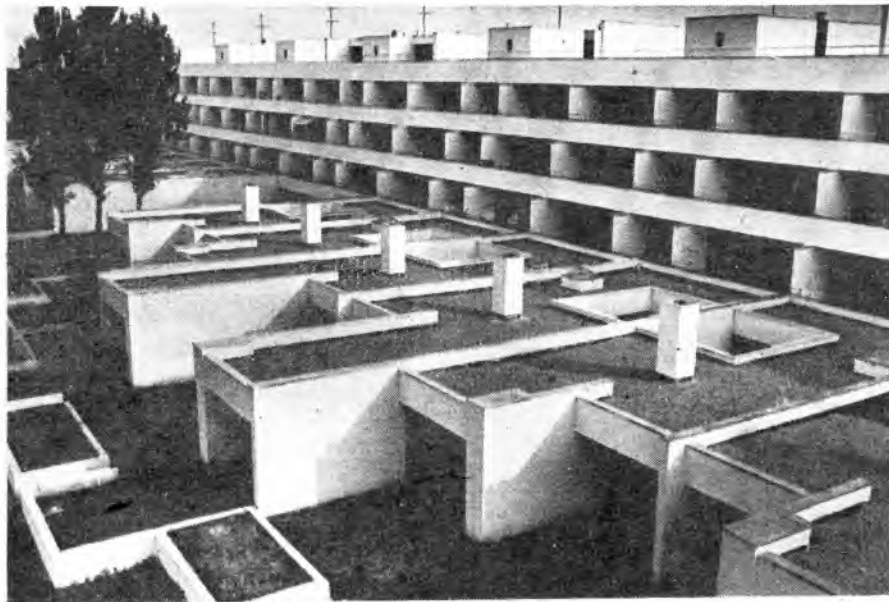
SIRPJA VÄSAR '78

KÕIGI MAADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

29

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI JA LOOMINGULISTE LIITUDE HÄÄLEKANDJA

21. JUULI 1978. A. XXXVIII AASTAKÄIK

JURI VENDELINI JA ANATOLI RUHADZE FOTOMONTAŽ (ETA)

TÄNA ON EESTI NSV AASTAPÄEV

TALLINNA ÜLIKOO
Akadeemiline
Raamatukogu

Meie vabariik on saanud aasta vanemaks. Täna 38 aastat tagasi kuulutas Riigivolikogu II koosseis Toompea lossis välja Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi. Sel puhul etteoleatud deklaratsioonis on öeldud: «Ainult nõukogude võim võib kindlustada meie poliitilise, majandusliku ja kultuurilise ühtsuse. Ainult nõukogude võim kindlustab eesti rahvale tõelise vaba rahvusliku arengu.»

Aeg on kinnitanud, et tookord osati õigesti tulevikku vaadata. Iga aasta kolmekümne kaheksast on jätnud oma jälje meie vabariigi ja rahva mehistumise ning arengu teele Nõukogude Liidu rahvaste peres. Oma tähised on maha pannud ka täna täitunud aasta.

7. oktoobril 1977. aastal vastu võetud NSV Liidu uus konstitutsioon fikseeris põhiseaduse jõuga, et meie maal on üles ehitatud arenenud sotsialistlik ühiskond. Pool aastat hiljem kinnitas Eesti NSV Ülemnõukogu meie vabariigi uue konstitutsiooni. Kõnes, milles EKP Keskkomitee esimene sekretär J. Kabin tegi kokkuvõtte põhiseaduse projekti arutamisest, rõhutati samuti: «Eesti NSV uus konstitutsioon saab arenenud sotsialistliku vabariigi konstitutsiooniks.»

Nõukogude Liidu ja tema koosseisus Eesti NSV majanduslik ja teaduslik-tehniline potentsiaal oli Oktoobri 60. aastapäevaks saavutanud taseme, mis märgib sotsialismiehitamise olulise tähtsuse jõudmist. Eesti NSV jaoks konkreetselt tähendab see näiteks, et meie tööstus annab nüüd üheksa päevaga nii palju toodangut kui kogu 1940. aastal ja et sõjajärgsel perioodil on kolmekordistunud põllumajanduse toodang.

Kuid on veel midagi väga olulist, mis arenenud sotsialistlikku ühiskonda iseloomustab. Nii NSV Liidu kui ka Eesti NSV uues konstitutsioonis on sõnastatud põhimõte: «Vastavalt kommunismile ideaalile igatüüpi vaba arenemine on kõigi vaba arenemise tingimus» seab riik oma eesmärgiks laiendada reaalseid võimalusi kodanike loova jõu, võimete ja annete rakendamiseks ning isikuse igakülgseks arenemiseks.»

See tähendab, et riik osutab erilist tähelepanu teaduse, hariduse, sotsiaalkindlustuse ja kultuuri edendamisele. Maailm, kommenteerides NSV Liidu uut konstitutsiooni, pani tähele, et inimkonna helgemate peade unistus iga isikuse vabast arenguvõimalusest on sel kujul esmakordselt leidnud fikseerimist ühe riigi põhiseaduses. Mõeldes oma vabariigile, ei pruugi me siin taas loetleda ei üliõpilaste arvu ega raamatutiraaže, kulutusi, mida riik teeb professionaalse kunsti arendamiseks, või teatrivalmistatavuse kõrget protsenti. Mõistame hästi, kui kõnekad on arvud, mis näitavad tihenevat kultuurivahetust nõukogude võimu tingimustes. Kes veel paremini kui meie teame oma tugevust, aga ka seda, kui palju veel teha jääb. Peamine on perspektiiviline. Meie ülesanne on täielikult realiseerida arenenud sotsialismi võimalused. Seda tööd ei tee meie eest keegi teine. Ning üksnes meist endast sõltub ka see, millist osa kannab paljutalulises nõukogude kultuuris eesti kultuur. Kui me end sõpradega võrreldes milleski tagasihoidlikumana tunneme, siis peaks see olema märguande kõigi võimaluste arukamaks kasutamiseks.

Teele, mis 38 aastat tagasi valiti, jätab iga aasta, iga põlvkond oma jälje.

FJODOR DAVÕDOVITŠ KULAKOV

17. juulil 1978 suri 61. eluaastal ootamatult NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige, NLKP Keskkomitee sekretär, NSV Liidu Ülemnõukogu saadik sotsialistliku töö kangelaan Fjodor Davõdovitš Kulakov.

Surm on meie keskelt viinud Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi väljapaistva tegelase.

Fjodor Davõdovitš Kulakov sündis 1918. aastal Kurski oblastis Lgovi rajoonis Fitiži külas talupoja perekonnas. Ta lõpetas põllumajandustehnikumi, hiljem põllumajandusinsituudi. Aastail 1938–1943 töötas ta sovhoosi osakonnajuhatajana, agronoomina, suhkrurukmibinaadi osakonnajuhatajana, Pensa oblasti Zemetsino rajooni maaosakonna juhatajana. 1934. aastal astus F. D. Kulakov komsomoli, 1940. aastal võeti ta vastu partei liikmeks.

1943. aasta veebruarist oli F. D. Kulakov Pensa oblasti partei- ja nõukogude tööl partei rajoonikomitee teise sekretärina, esimese sekretärina, NLKP oblastikomitee põllumajandusosakonna juhatajana, oblasti põllumajandusvalitsuse juhatajana ja oblasti täitevkomitee esimehena. 1955. aastast oli ta Vene NFSV põllumajandusministri asetäitja ja Vene Föderatsiooni teraviljasaaduste ministri ametikohal.

1960. aastast töötas F. D. Kulakov partei Stavropoli kraikomitee esimese sekretärina. 1964. aastal kinnitati ta NLKP Keskkomitee põllumajandusosakonna juhatajaks. 1965. aasta septembris valiti F. D. Kulakov NLKP Keskkomitee sekretäriks. 1971. aasta aprillist oli ta NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige.

Kõigil ametikohtadel, kuhu teda suunas Kommunistlik Partei, teenis F. D. Kulakov

talle omase suure energia ja sihikindlusega ustavalt meie kodumaad ja Lenini suurt üritust. Olles NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige ja võttes aktiivselt osa tema tegevusest, õigustas F. D. Kulakov aega talle partei poolt osutatud kõrget usaldust. Tegeldes NLKP Keskkomitee ülesandel Nõukogude majanduse agraarsektoriga, andis ta suure panuse sotsialistliku põllumajanduse ja seda teenindavate majandusharude arendamisse, viis

L. Brežnev, J. Andropov, V. Grišin, A. Gromõko, A. Kirilenko, A. Kossõgin, D. Kunajev, K. Mazurov, A. Pelše, G. Romanov, M. Suslov, D. Ustinov, V. Štšerbitski, G. Alijev, P. Demitšev, V. Kuznetsov, P. Mašerov, B. Ponomarev, S. Rašidov, M. Solomentsev, K. Tšernenko, I. Kapitonov, V. Dõigihh, M. Zimjanin, J. Rjabov, K. Russakov, G. Sizov, N. Tihhonov, I. Arhipov, N. Baibakov, V. Dõmšits, K. Katushev, V. Kirillin, M. Lessetško, N. Martõnov, V. Novikov, I. Novikov, Z. Nurijev, L. Smirnov, E. Ševardnadze, P. Griškevičius, I. Bodjul, A. Voss, T. Ussubaliyev, D. Rassulov, K. Demirtšjan, M. Gapurov, J. Kabin, V. Karlov, F. Motšalin, G. Pavlov, M. Gorbatošev, A. Gudkov, L. Jermin, A. Šibajev, B. Pastuhov, V. Mesjats, G. Zolotuhhin, J. Aleksejevski, A. Ježevski, I. Sinitšon, K. Beljak, G. Vorobjov, S. Antonov, V. Lejnin, N. Tarassov, S. Hitrov, P. Lobanov, L. Florentjev.

järjekindlalt ja suure asjatundlikkusega ellu partei poliitikat, ilmutas algatusvõimet ja loovat töösuhetumist selles keerulises ja vastutusrikas loigus.

F. D. Kulakov paistis silma kõrgete parteiliste omaduste, nõudlikkuse ja printsiipsaalsuse, tagasihoidlikkuse ja inimestesse tähelepaneliku suhtumise poolest. Oma ennastalgava tööga ja suurepärase isiklike omadustega oli ta palvinud partei ja rahva suure austuse.

Partei XXII, XXIII, XXIV ja XXV kongressil valiti F. D. Kulakov NLKP Keskkomitee liikmeks. Ta oli NSV Liidu Ülemnõukogu III, IV, VI, VII, VIII ja IX koosseisu saadik. Suurte teenete eest Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi ees oli F. D. Kulakovile antud sotsialistliku töö kangelaan aunimetus. Ta oli autasustatud kolme Lenini ordeniga, Tööpunalipu ordeniga ja paljude NSV Liidu medalitega.

Helge mälestus Fjodor Davõdovitš Kulakovist, partei usustavast pojast, kes andis kogu oma elu kommunismi ülesehitamise ülla ürituse heaks, jääb igaveseks nõukogude inimeste südamesse.

PARTEI KUTSUB!

BORISS OLEINIK,
NSV Liidu riikliku preemia laureaat

1965. a. märtsipleenumit tänavusest juulipleenumist lahutavasse aastasse mahuvad kolhooside ja sovhooside tehnilise varustatuse paranemine, energeetika- ja mehaniseerimise, maaparanduse, spetsialiseerumise ja põllumajandusliku tootmise kontsentreerituse kasv ning viimase industrialaadsete alustele.

Alaline hool inimeste ja nende heaolu eest paneb parteid väsimatult, teraselt jälgima meie maa põllumajandust. «Põhiülesanne, mille me seame põllumajanduse ette,» ütles seltsimees L. I. Brežnev pleenumil, «on taotleda kõigi tema harude igakülgset ja dünaamilist arengut, meie maa kindlat varustamist toiduainete ja põllumajandusliku tootmisega sellise arvustusega, et nende tootmise kasv tagaks rahva elujärje edasise märkimisväärse tõusu. Ühtlasi me peame rohkendama jõupingutusi nende ülesannete lahendamisel, mis näevad ette linna- ja maaelu ainelist ning kultuuri- ja olmetingimuste lähendamist.»

Nii on see alati olnud. Hoolitsus miljonite töötajate eest, kellele nõukogude küla saadab oma saagi, ja nende eest, kes seda hindamatut väärtust — leiba — meie kodumaa piiratud avarustel toodavad... Täna küla ei erine endis-

aegsest, nüüd juba kaugete neljakümne aastate külast mitte ainult oma välisilme, vaid ennekõike elukorralduse poolest, maad töö rütmi poolest, millesse on lülitatud uued masinad, millesse on juba juurdunud tunnigraafik, töö teaduslik organiseerimine... Kõik see on suurepärase, kuid selles asi seisabki, et partei õpetab ja kutsub meid üles mitte rahulduma saavutatuga. Igalt ületatud rajajoonelt majanduses tuleb minna järgmise juurde, suurendada jõupingutusi, sest need eesmärgid, mille poole meie maa püüdleb, on ju suurel ja tähtsal. Sellepärast ongi nii igakülgne ja kontrollitud tänase põllumajanduse teaduslik analüüs, mille seltsimees L. I. Brežnev oma ettekandes pleenumil esitas. Sellepärast ongi nii täpsed ja põhjendatud pleenumi otsused kõigi põllumajandusharude edasiarendamiseks. Sellepärast ongi veel ilmnevate puuduste kriitika nii printsiipsaalne ja parteiliselt aus.

Jah, möödunud aastate jooksul on tehtud tohutu töö küla industrialiseerimiseks. Kuid teha on tarvis veelgi rohkem. Ja partei seab üles konkreetsed ülesanded ning näitab ära nende lahendamise konkreetsed teed. Jah, me oleme palju saavutanud, et kaotada erine-

vus linna ja maa vahel sotsiaal-olmetingimuste poolest. Kuid teha tuleks veelgi rohkem. Ja pleenum otsustab, et on tulnud aeg järsuks pöördaks partei-, nõukogude ja ametiühinguorganisatsioonide töös küla ümberkujundamiseks ning elu-, kultuuri- ja olmetingimuste parandamiseks seal. Seltsimees L. I. Brežnev ütles pleenumil: «Täna võib küsimus asetuda ainult nii: maad töötajate korterilaste ja elutarbeliste vajaduste ning kasvanud kultuuriliste nõuete rahuldamise eest peavad majandite juhid, parteikomiteed ning nõukogude ja ametiühinguorganid hoolitsema mitte vähem kui tootmise arendamise eest.»

Nende kõrgete eesmärkide saavutamiseks, mida pleenum püstitas, on seltsimees L. I. Brežnevi sõnade järgi tarvis rahvahulkade pingelist tööd, energiat ja loovat initsiatiivi, partei kõiki rikkalikke kogemusi, tema kaadri teadmisi ja organisereerimiskunsti.

Need on suured ülesanded, kuid me teame, et need on parteile ja rahvale jõukohased. Need on jõukohased töötajatele, jõukohased neile tuhandetele põllumajanduse spetsialistidele, kes tänasel päeval paistavad silma nii oma eruditsiooni kui ka teadmiste ja ideelise sihikindluse poolest. Homme on selliseid inimesi veelgi rohkem. Ja nende töö muutub veelgi tulemusrikkamaks.

(Järg 14. lk.)

See oli muidugi vaidlus Platoni kohta kehtiva üldlevinud seisukohaga, mis kahekümne aasta jooksul alates Sevõrjovi raamatu ilmumisest oli jõudnud omandada kui mitte just teadusliku, siis igal juhul akadeemilise kaalu. Tšaadajevi seisukohta, kes ses küsimuses Platonit õigustas, avalikult ei tuntud ja vaevalt, et see tol ajal (1864. a.), kui arenes poleemika, oli teada Tšernõševskilegi või tema oponentidele. Seetõttu pidas J. Edelson, ajakirja «Moskvitjanin» «noore toimetuse» endine kaastööline, üpriski peene koeline ja tõsine kriitik (Lesingi «Laokooni» muide trükitakse seniajani tema venekeelses tõlkes), Tšernõševski vaateid Platoni puuduliku mõistmise tagajärjeks, nihiistlikuks uuenduseks, mis ei põhinenud ei vene ega ka maailma kultuuril, ning püüdis seetõttu Sevõrjovi järgides selgitada noorele autoriteedikutajale Platoni seisukohta: «Platonil, tõsisel ja karmil filosoofil, kes unistas mingist ideaalsest riigist, tehes seda väga isikupäraselt positsioonilt, oli võimalik rünnata kunsti Kreekas, kus see seisis esiplaanil ja kus kaunis vorm tähendas kõike, kuid meie materiaalsel saajandil on selle seisukoha kordamine enam kui kummaline.»²

Tõepoolest, see oli oluline tähelepanek. Miks apelleerib Tšernõševski Platonile, kõnelemaks oma kaasajast? Võib-olla on Platoni suhtumine kunstis tõesti seletatav puhtkohalike oludega ja oleks teaduslikus suhtes ebakorrektna rakendada tema ideesid teistsuguste olude puhul.

Võib öelda, et Sevõrjovile oli säärase läheneda klassikalisele probleemile kahtlemata võimatu. Ta tunnistas üksnes klassika või siis mõne hoopis teise kultuuri mõjustusi kas temaaegsele vene kultuurile või siis sellist varianti, kus antiiksed rõivad lihtsalt ümbritsevad usaegset sisu. Kui aga rakendada seda ajaloos toimuvatest eri protsessidest õiget arusaamist põhiideena, siis kummutab see võimaluse käsitada inimkonna ajaloolist arengut teatud ühtse protsessina. Sest sel juhul hinnatakse kõike orgaaniliste, kohalike olude kaudu, inimkultuur aga minetab ühised juured. Pealegi on see kokku võttes vastuolu Sevõrjovi ideega igas rahvuskultuuris toimuvate protsesside orgaanilisusest, sest võõramaiste kogemuste abiksvõtmine ei seletu mitte kogu inimkonnaga lähedust tunnetava kultuuri enda sisevõimustega, vaid just tolle võõrmaalaste mehaanilise ilmumise, mille vastu võitles Sevõrjov ise.

Tšernõševski aga tunnetab inimkonna ajalugu nagu millegi ühtsena, tervikprotsessina, seepärast ei evi kunagi inimkonna ajaloos esinenud seigad tema jaoks üksnes kohaliku tähtsust, vaid dialektilise seaduse kohaselt need korduvad, tõsi küll, muutunud vormides teisel ajal ja teises kultuuris. Iga kultuuri, ka vene kultuuri käsitleb ta kui peamisi, kogu inimkonnale ühiseid arenguetappe, mis teatud määral korduvad, kuid keerukamas laadis, kasutades juba ajaloo ja naaberkultuuride kogemusi. Tšernõševski kirjutas, et ajaloolise arengu olemus uues maailmas on justkui Ateenas ja Roomas juhtunu taastoomine, ainult et mainitud protsess kordub hoopis laiemalt ja sel on sügavam sisu. Näeme, et talle ei sümptatiseerinud vanakreeka mõtleja kulturooloogilised ja esteetilised mõtted hoopiski mitte juhuslikult.

Platoni-aegne iidne Kreeka elas kriisistajastul, mis oli seotud linnriikide langusega, kogu S. Sevõrjov (1806–1864), slavofiilsete vaadetega kirjan-dusloolane, akadeemik. Toim.

² «Moskvitjanin» 1854. nr. 22. IV osa, lk. 81.

kondlik-sugukondliku korra jäänuste hukkimisega, poliste ideoloogiat lõpliku katastroofiga. See oli ajaloos individualismi esimese selge ilmnemise ajajärk. Vanakreeka kalssikaline epohh oli lõpukorral. Kuid ka Venemaal valitses mõõduvõrd sajandi keskpaiku kriisisituatsioon. Kapitalismi arenemine Venemaal, kogukondade lagunemine, kodanliku indiviidi sünd — kõigi mainitud protsesside teravnenimine langeb just sajandi keskpaigale.

Püüdes ületada poliste ideoloogiat kriisi, lõi Platon ideaalse riigi mudeli, tuleviku projekti. Ent temale ei tähendanud ideaali

kogukondlikku korda, unistas restauratsioonist, siis Tšernõševski, võttes omaks Platoni kogukondlikkuse kui niisuguse, käsitas seda omamoodi, sest mõttes oli tal kiirendatud edasiliikumine, mis on võimalik siis, kui liikumises osalejad tabavad ära ajaloolise arengu suuna. Tema arvates «algas uus maailmaajaloo epohh» sotsialistlike ja kommunistlike ideede tekkimisega Läänes. Venemaa peab ära

sõltumatuse. Tšernõševski jõuab järeldusele, et kogukondlik maavaldus ja elukorraldus on «nii lihtsad, et väl-divad igasuguse tsentraliseeritud ja administratiivse sekkumisvajaduse. Need annavad eraisiku õiguste vaieldamatuse ja sõltumatuse. Need soodustavad tema ise-loomu otsekohesuse ja kodanikule vajalike omaduste arengut». Kuid Platoni teooriat lahates ei meenuta Tšer-

vat sisekaemust, mis moodustab geniaalse kunstnike jõu ja suuruse ning teeb luule algupäraseks ja sõltumatuks andamite lätteks inimkonnale...³ Kahe aasta pärast kirjutas sellest ka Družinin: see näib löögi täpsust, mille andis Tšernõševski kogu temaaegsele esteetikale. «Kindlas usus», kirjutas Družinin, «et hetkehuvid on üürikesed, et inimkond lakkamatult teise-nedes ei muuda üksnes igavese ilu, headuse ja töö ideesid, näeb luuletaja nende ideede omakasu-püüdmatus teenimises oma iga-vest ankrut.» Ühiskondlik kasu on kunstile vastunäidustatud. Kunsti ühiskondliku kasulikkuse kaitsmine tundus vähikute väljastumisenä, kes näevad ainult hetkevajadusi, kes tahaksid Milose Venuse vaeseomaks peksa. Tšernõševski osutamine Platonile ning tema esteetiliste vaadete ühitamine Platoni omadega oli järelikult hädavajalik, sest näitas, et Tšernõševski enda kunstivaadete süsteem allub kõige kaugemale ja iidsemale traditsioonile, kusjuures too traditsioon on filosoofiliselt sügavasti põhjendatud ega ole tekkinud konkreetsete ajutiste asjaolude juhuslikust kokkusattumusest.

Družininil oli täiesti õigus, kui ta kirjutas, et on olemas väärtusi, mida ei määra nende kasulikkus või mittekasulikkus teatud kindlal ajaloo- hetkel, et «inimese ja ühiskonna suures pealetungiliikumises on kümneid aastaid kestev, terve inim põlvkonna eluea moodustav ajajärk pelk aatom, minut, kõige lühem lõik igavesti muutuvast ajast». Kuid ometi ei arvestanud ta fakti, et on olemas õige pika kestusega ühiskonnastruktuur, kus kunsti päevakajalisus ja utilitaarsus on kultuurinorm. Ja Lev Tolstoi, justkui polemiseerides Družininiga, järgides Tšernõševskit, kõneleb oma traktaadis «Mis on kunst?», et temaaegsete kriitikute ja esteetikute omaksvõetud esteetikateooriad (mis on sündinud Tolstoi arvates jõukate klasside individualistlikust maailmanägemisest) eksisteerivad kõigest umbes 150 aastat ja oleks mõeldus pida-da neid igavesteks. Mainitud teooriate järgi on mõiste «igavene» üle kantud ühiskonnalt taiesele, nii et nagu Tolstoi sõnadest seaduspäraselt järgne-b, on igavene kunst võimalik ainult ebastabiilsete ühiskonnastruktuuride puhul.

Muide, Tolstoi nagu Tšaadajevi on lähedased Platonile nii oma religioossuse kui ka kunsti eitamise poolest, võrreldes Tšernõševskiga. Nõustudes Platoniga kunsti ühiskondliku suunitluse hädavajalikkuses, Tšernõševski ei loobu kunstist, ei nea seda nagu Tolstoi, luuletajaid ideaal-sest riigist välja ajada ei kavatse ja üldse käsitleb kõnealust suunda üpris omamoodi. Seda eelkõige põhjusel, et tulevast elukorraldust ei kujutlenud ta mitte tagasipöördumisenä minevikku pluss täiustatud tootmisvahendid, vaid põhimõtteliselt teise ühiskonnana, milles kogukonnast säilib üksnes vaimse kollektivismi, artellilaaduse pealisehitus ja seegi on ümber-mõtestatud uutel alustel.

(Järgneb)

³ «Moskvitjanin» 1854. V k. lk. 83.

⁴ A. B. Дружинин. Собр. соч. т. VII, стр. 214.

⁵ Samas, lk. 217.

VLADIMIR KANTOR

TŠERNÕŠEVSKI ESTEETIKA ja uue kunstikultuuri tekkimine

ne midagi alusetut, ebareaalset. Asi ei seisa siin mitte üksnes selles, et ta praktiliselt üritas kutsuda ellu oma riiki, vaid veel selleski, et ta konstrueeris oma riigi struktuuri, mõtestades arhailise ajastu Kreeka, samuti Vana-Egiptuse elukorralduse kogemusi: ta suunas juured reaalsesse minevikku, see andiski eluvõimsuse tema tulevase ühiskonna mudelile, mis on erutanud inimmõtet küllap varakristluse ajast peale. Platoni objektiivse idealismi restauraatorlik iseloom ilmnis kõige teravamalt tema kunstiteoorias. Platoni skeemi kohaselt peab kunst tagasi minema piiridesse, mida näeb ette Homerose-eelne kogukondlik struktuur, ja arhailistesse vormidesse, mis kujunesid kaugel, iidse ajal; kunst ei pea olema otstarve iseeneses, milliseks ta järk-järgult sai (kuigi ta Vana-Kreekas kuni lõpuni selliseks ei kujunenud) indiviidi väljatungimisel kogukonnast, vaid peab täitma utilitaarseid, teenistuslikke ja kasvatustlikke funktsioone. Ainult neis raamides lubab Platon kunsti oma ideaalsesse riiki.

Kuid vene kogukonna vastastega polemiseerides näitas ka Tšernõševski, et dialektilika seaduste kohaselt, «kuna kogukondlik valitsemisviis on põline vorm, tuleb arvata, et maal arenevate suhete kõrge-mal perioodil ei ole võimalik ajada läbi ilma mainitud vormita». Teatavasti ei olnud Tšernõševski sel ajajärgul Venemaal ainus, kes kaitses kogukondi. Kuid slavofiilide ja Dostojevski pöördumise kogukondlike ideaalide poole oli sünnitanud soov takistada, seisma panna Venemaa edasarengut kodanlikul teel, selle kutsus esile hirm mainitud tee vältimatuse ees. Tolles isolatsionistlikus tendentsis sisaldus loobumine maailma tsivilisatsiooni saavutustest.

Ja isegi Herzeni revolutsioonilises kogukonnakäsitluses tundus panslavismi maitse, Venemaa vastandamist Euroopa kultuurile, mille puhul Marx ja Engels teda korduvalt kritiseerisid. Tšernõševski seisukoht kogukondade suhtes oli põhimõtteliselt teine, kuid Lenini sõnade järgi unistas ta vana, poolfeodaalse, talupoegliku kogukonna kaudu üle minna sotsialismile. Ja kui Platon, ülistades

õppima ja harjuma tolle euroopaliku mõtte kõrgeima saavutusega; selles peitub tulevase maailma ideaal, «mille õigeaegne omaksvõtmine on meile ülimalt tähtis: nüüd on meie rahva saatus veel paljudes sajanditeks meie käes; viiekümne, võib-olla kolmekümne aasta pärast — või — kes teab, kas sündmuste vältimatu kulg aeglustub või kiireneb? — võib-olla isegi varem, on juba hilja asja parandada». Tšernõševskile näis, et Venemaa võib pääseda kapitalistliku korra kannatus-test ja üle võtta selle teadus- ja tehnikasaavutused, astudes otsekohe tolele astmele, millele Euroopa oli juba lähemas. Seda teha võis ta ainult tänu viimasele asjaolule, üksnes toetudes Euroopa kultuurile ja tolle abil, sest iseenest juuksepidi soost välja tirida õnnestus ainult Münchhausenil: kunstiajaloo niisuguseid näiteid ei olnud. Kuid kultuuri ürgvormi ja selle kõrgeima perioodi formaalne lähedus oli suurele talurahvademokraadile tagatiseks, et Venemaa suudab teha hüppe maailma tsivilisatsiooni tulevikku kogu rahva tasemel, likvideerides nõnda kuristikku Venemaa haritud kihtide ja muu rahva vahel. See andis alust lootale, et tolle hüppe tulemusena, kogukondadele toetudes, niiteldat rahva maailmataju sisemusest sünnib uus ühiskonnakord uuenenud vaadetega elule, kõlblusele, kunstile.

Mis puutub paralleeli Platoniga, siis sai Tšernõševski muidugi suurepäraselt aru erinevusest oma ühiskondliku korra ideaali ja Platoni ideaalse riigi vahel. Märkimis-väärne on, et kui Platoni ideaal-seis riigis indiviid allub eesmärgile, siis unistas Tšernõševski säärasest kogukondlikust korrast, mis, takistades arenemast kodanlikul individualismil, «kui käib kõigi sõda kõigi vastu» (mis takistab tõelise isiksuse tekkimist), tagab indiviidi õigused ja tema

nõševski seda — kõige olulisemat — lahkuminekut vanakreeka mõtleja seisukohtadest; talle oli ilmselt antud juhul olulisem rõhutada tüpoloogilist sarnasust (sest üks ole ju kogukonnasise isiksuse vabaduse garanteerimine just too algsete inimsuhete vormi keerukamaks muutumine — dialektilise seaduse põhjal, millest kõneleb hiljem ka Tšernõševski). Kuid paralleel pole ometi juhuslik: too ühiskonnakorra ideaal, millest mõtles Tšernõševski, ilma eraomanduse, kogukondlik, vaimult kollektivistlik, vastas kahtlemata teatud määral Platoni utoopilisele riigile. Mitte asjata ei olnud Platoni utoopiaal sajandite jooksul kommunistlik maine ja sellele osutaminc võis näida, ja peaaigi, võis olagi Tšernõševskile endale üpris tähendusriikas.

Märkinud, et Tšernõševski rajas oma uue esteetika alused oma kogukondlikest kiindumustest ja sümpaatiatest lähtudes, asugem tagasi selle juurde, millest alustasime: miks pöördus ta Platoni poole, otsides kinnitust ja toetust oma ideede õigsusele? Miks pidas ta oluliseks osutada tüpoloogilist sarnasust? Kas üksnes vägagi problemaatilise (kas saadakse aru või ei?) viite pärast kommunistlikule ideaalile, millel põhines tema isiklik kontseptsioon? Arusaadavalt sisaldub tolles pöördumises, Platonile lähenemise printsiibis endas, nagu püüdis näidata, algupärane kulturooloogiline ja esteetiline kontseptsioon. Kuid miks ei esitanud ta oma mõtteid otseselt? Teiste sõnadega, kas pole nende ideede väljendamise vorm — Platoni vahendusel — juhuslik? Näib siiski, et juhuslikkusega siin tegemist pole. Tšernõševski poleemilises apelleerimises Platonile oli küllalt tõsine mõte.

Tšernõševski artiklile (milles too just analüüsis Platoni kunstikäsitlust) vastates väitis J. Edelson: «Erutada mõtted kaasaegsete küsimustega, seda soovis too suunitlus kirjanikelt, mitte aga seda rahulikkude ja süga-

Tartu Kunstnike Majas (Venemaise t. 26) on kuni 30. juulini avatud fotoklubide IX ülevaariigiline näitus.

Piltidel: Tõnu Nooritsa foto-seeria «Triptühon».

REFLEKSIOONIDEST

Kriitiku ja kirjandusteadlase põlve saab kergeks ja presitiizikaks pidada üksnes see, kes temast piisavas kauguses on. Tõsi küll, meie literaatide hulgas on hea hulk neidki, kes üksnes oma kutsumuse ajel kirjutavad arvustusi. Eri-nevalt mõne teise kunstiala käsitlejaist, kelle puhul professionaalse pädevuse probleem püsti seatakse, niipea kui arvustaja ja arvustatava mõte kokku ei jookse, on need kriitikud kirjanduse püramidesse üsna kaugele sõandanud tungida ja seda koguni heade tulemustega. Kool ja erialase argoo valdamine ei tee ju tööpoolest veel kedagi arvustatavaks kriitikuks. Oma kunstilise, elutundmise ja maitse väljendajaina on nad aga kindlasti suutlikumad mõnestki spetsiaaltreeninguga professionaalist. Näiliselt siis kirjanduse arvustajal, kirjanduse üle mediteerijal polekski nagu erilist põhjust kurta.

Kummatigi on olukord keerulisem ja mida pädevam on kirjanduse interpreteerija, seda keerulisemaks kujuneb ka tema enesetulemine teost tõlgendades. Ma ei pea siin silmas konjunktuurset laadi hääminguid, mis võivad juttu selles, et belletristika tegelike või oletatavate nõrkuste ulatuslikumal ilmnemisel saavad esimesed viitsad just kriitikud. Ei tahaks korjata sedagi, et ka kunstiloojate eneste kriitikatundlikkust ja -vaenulikkust süvenevad nende loomingulise kriisi tingimustes, nii et poolikulemused kaitses ühendatakse see arvustajale ja «massile» tabamatuks imeks. Tegelikult tundub küsimust komplitseerivat asjaolu, et sõnakunsti interpreteerija eneste töös objektiivne ja subjektiivne alge üha rohkem konflikti satuvad. Seda tõket kriitilise mõtte arengu teel on juba raskem

ületada. Kogeme järjest rohkem, et objektiivsusele pretendeeriv traktaat oma kuiva õpetatuse ja argumenteeritusega ning tõestamise lootusetult käega lööv essee oma subjektiivse veetluse ja hooa jõudsasti rühivad lahkarengu teed, nii et kannatama hakkab juba kirjanduse enese presitiiz.

Endel Nirgi vastne raamat «Mosaiikvõlv» irriteerib kirjanduslikke tavatõdesid, seda juba teostus- ja esituslaadist alates. Tööpoolest, tuglasliku marginaali, olustikulis-psühholoogilise memuaari ja tugevate literatuursete reminisentsidega juhuluule sünteesi ühiste kaante vahel pole lugejale veel keegi pakkuda sõandanud. Vähemalt meil, viimasel ajal ja sellisel kujul mitte. Zanrispetsiifika nimel võiks sellest raamatust isegi õige halvasti mõtlema hakata.

Ja autori vaatepunkt? Tsüklite pealkirjad «Uitmõtteid», «Isemõttelejalikult», «Päevikulehti» ei häälesta lugejat kuigivõrd keskendatud elu- ja kirjanduskäsitluse jälgimisele, pigem taas süvendades hajuvuse, organiseerimatuset tunnet. Kuid ka läbi kogu teose kanduv ning viimases tsükli «Paigamehe» tööd ja päevad» apoteoosi saavutav lürism ning (ärgem seda sõna kartkem) sentimentaalne alatoon võivad tunduda kohutavalt mittemoodsaina, antud seostes vaid vähestele lugejatele lõpuni nauditavaina.

Ometi sõnandan arvata, et «Mosaiikvõlvi» näol on meil

tegemist viimaste aegade ühe huvitavama ja perspektiivsemagi kirjanduslik-publiitsistliku esinemisega, mis ei tohiks jääda laiema vastukajata. Tema ebakonventsionaalsus käib polemiseerimisvõimalusi ja ehk täpsustamistarvetki, kuid — lugeja enda jaoks, süvendades oma subjektiivse tööotsinguga Endel Nirgi mõttepäeviku postulaate. Kui autor kirjutab, et teose sünniks ajendeid oli kontaktitaotlus, siis pole need üksnes ilusad sõnad. Autori refleksioonidest sünnivad paratamatult lugejate omad, tema stambitõrksus ajendab ehk meidki

randusele lähenemise teed näeb autor interpreteeriva isiksuse uuendamises. See ei seisne nn. koolitarkuse hülgamises subjektiivse meeliskluse heaks, vaid sellises universaalsuses, mis hõlmab nii maailmakultuuri tundmist, konstruktivistset tööd oma erialal, aktiivset kodanikutunnet kui ka kitsarinnaliste ambitsioonide puudumist.

Julgen arvata, et «Mosaiikvõlv» on oma näilise mitmekihilisuse vaatamata äärmiselt terviklik raamat. «Uitmõtteid» on analüüsimisel põhinevad arutlused kunsti, elu, teadmiste, lugeja ja palju

tatud, nii et ei poolikulemised ega kaugemad illusioonid jää pelgalt õhku rippuma. Pretensioonitu tsüklipäevik «Värsid» ei maskeeri nende retoorilist sihiasetust, autobiograafism, regilaulu modifitseerimine ja literatuursed paralleelid on omavahel sedavõrd kontrastis, et otse sunnivad otsima ja leidma seda tsüklit ühendavat alget väljaspool luuletusi, raamatu põhiosa publiksistikas. Mänguline naiivsus ja trots nagu ka üpris läbipaistev allegooria teose sisule kaalukat lisa ei paku, küll aga varieerib vormi ja aitab taas autori sõna tähenduslikke tagamaid poleemiliselt illustreerida.

Selgelt autobiograafiline on raamatu viimane osa «Paigamehe tööd ja päevad». Siin esitatud etüüdid konkretiseerivad autori esteetilist ja eetilist programmi, on põgusal lugemisel lihtsalt head ja otsekohesed elupildikesed ühe juurdleva ja eraklikkuse tõmbunud vaimuinimese sulest. Siit nende subjektiveeritus ja kergelt romantiline koloriit, siit aga niisugune ai-mus, et selline elu- ja mõtte-laad saab olla vaid etapiks autori eneseteostuse teel. On mõistetav, et niisuguse analüütilise vahejargule järgneb paratamatult taas oma printsiipide aktiivse teostamise järk, s.o. kontaktide otsimine avarama auditooriumiga. On aga märkimisväärne, et «paigamehe» arutlustes konkretiseeruvad mõnedki eespool kõlanud üldisemad mõttekäigud, minetavad midagi oma liigest resolutsu-susest, muutuvad inimlikult lähedasemaiks ja tajutavamaiks.

Leian, et raamat on kindlasti võitnud sellega, et Endel Nirk vaevus redigeerima siin avaldatut, mis ju kord varem «Nooruses», «Sirbis ja Vasaras» või «Loomingus» oli kõlanud. Taandusid mõned hetked, mille põlistamisel mõtet polnud, süvenes püsiväär-tust omav. Ja siit tasukski tulla kirjutise algul sõnastatud probleemi juurde: milline on

(Järg 14. lk.)

JA KIRJANDUSLIKU MÕTTE ARENGUST

HARALD PEEP

ENDEL NIRK. MOSAIIKVÕLV. «Eesti Raamat», Tallinn 1978.

lugemisel end lahti raputama käibekujutlusist ning -fraasidest, selgitamaks vahekordi elu ja loominguga.

Endel Nirk on väga võimekas kirjandusteadlane, filoloogiadoktor, kes on võrdse pädevusega tegelnud nii läinud kui ka selle sajandi sõnakunstiga. Tal puudub vajadus väiksemate vendade kombel eruditsioonimööka igal sammul välgutada. Ta võib endale lubada isegi inimlikku eksimust, kahtlust selles, mis üldteada on, mõnetist liialdustki, et groteski kõverpeeglis nähtuste dialektikat illustreerida.

Kui jälgida lähemalt kõnealuse teose kirjanduslikke suhtumisi, siis ei jää märkamata neid keskendav huvi protsessi, teooria ja metodoloogiasse vastu. Näeme, et miski senises positivistlikus kirjanduskäsitluses häirib, senised neidreldused ja arusaamad, mille vormimisest ka ise on teokalt osa võetud, ei rahulda. Uut taset, uut sünteesi ja uut kir-

muu üle, ühendatud nn. metakirjandusele omastest püüdest mõtestada nende omavahelisi seoseid praegusajal. Tsükkel «Päevikulehti» pöörab pilgu inimesele ja inimlikkusele üldse, peamiselt toob aga mõttepäeviku laadis esile autori enesevaatlusi, seostades neid eelmise tsükli probleemaa-tikaga. Kolmas osa «Isemõttelejalikult» paigutab kõik need küsimused sotsiaalsesse konteksti ja püüab paiguti otse irriteerivalt selgust tuua argitõdedesse ja käibekujutlustesse, mis ahendavad nii kunsti looja kui ka tarbija vaatepiiri. Neljas osa «Lühidalt öeldes» oma napolisonaliste sententslike mõtteavaldustega just nagu resümeeiks kõike eelõeldut paradoksi või groteskse teravdusevormis.

Viimendik raamatust on värsivormis. Seda võib võtta es-seisti jõudeharrastusena, kuid küllap on õigem siingi näha eelmainitud mõttearenduse poeetilisi parafrase. Küllap on vist nii, et need luuletused kõlavadki enamasti vaid selles kontekstis, nende mõtte-laengu publiksistlikkus ei taluks hästi teist raamatust. Siin nad aga on ette valmis-

(Algus «Sirbis ja Vasaras» nr. 14)

«Kurat võtaks neid selgeid ilmu», kirus Ruudi, «ta oleks võinud juba eile hommikul udutama hakata, oleks mees alles ja kõik.»

Köögi alla teeb õõseks tule uus kook. Kodune tulekuma kiidleb kinnise ukse piludest, rõõmus suits tõuseb korstnast — õõ on udune, täna pole lennukeid karta...

53.

Jälle taganeme, et seal kuskil oma hõreda polguga uus pealetung vastu võtta.

Pärast tüütavat ukserdamist metsade, rabade ja nutuste külade vahel jõuame õõsel kõvale kiviteele. Suurtükkide raudrehvid hakkavad munakatel otse kõrvulukustavalt kolisema. Muidu oleks ju väga vaikne Venemaa juulilõpu õõ, sest selja tagant ei kosta enam rinde erutatud podinat. Ainult terve läänekaar punetab lõõmavate külade kumast.

Marsime oma torude järel. Rampvaismuseni vaevatud, sõõrmeis rännakutolm ja kibe suitsulõhn. Vantsime selles tulekumases pehmes õõs, selles tolmus ja kolinas, aga kui puhkeminutitel teepervel suitsu teeme, siis võime kuulda, et kasteses rohus saevad üsna rahuaegsete nootide järgi väsimatud riitsikad. Nagu... vist kodustelgi niitudel seal kuskil.

Me ei liigu sel kiviteel üksinda. Me tuleme sealt, aga s i n n a ka minnakse. Hämarusest tulevad meile aegajalt vastu rindele kiirustavad väeosad, et veel enne koitu kohale jõuda. Algul sapööriorood veoautodel, siis tankitõr-

MA LANGESIN ESIMESEL SÕJASUVEL

JUHAN PEEGEL

Fragmentaarium

jedivisjon. Uhiuued kummrehvidega neljakümne viie millimeetrised, kuid hobuveoga nagu meiegi omad. Rakendid traavivad, mehed jooksevad kaasa trengidest ja eelikuist kinni hoides. See pole mingi äsjaformeeritud üksus — ei, need on mahvi saanud ajateenistuse poisid nagu meiegi, seda on kohe näha. Oojaa, ei seisa teil ees kerged päevad... Kindlasti olete juba täna õhtuks näinud üleargi tuld ja verd...

Siis jääb tee tükiks ajaks tühjaks.

Säärikud tambivad munakaid, kannused helahtavad. Kuidagi iseenesest muutub meie lõntsimine munakividel rütmikamaks, läheb kobamisi üle taksammule ja siis võtab Ruudi äkki üles rivilaulu.

Issake, tööpoolest, terve igaviku pole me enam nokka lah-ti saanud! Ja paugupealt rõkatab läbi lämbes suitsulõhnase õõ mitmekümnest suust:

Elas neiu noor ja ilus, kaurpoissi hellalt armastas. Tõsi küll, see oli noorsõduri päevil õpitud vana ja totakalt naiivne sõdurilaul, aga selle

viis, eriti refräänis on vaiel-damatult karts. Ja me kõik tunneme äkki millegipärast, et just tänasel õõl on laulmisel nagu mingi erilise mõte, kuigi me oleme marssinud kui palju päevi ja öid. Käigu kuradile see neetud sõda, see tobe rännak ja taganemine, kuskil ja kunagi ootavad meid juuliõhtul ikkagi armunud neid, noored ja ilusad. Kui ei oota endised, pole viga, leiame uued. Kui aga meid mulda aetakse, siis on meil need ometi kunagi olnud — Tartus või Tallinnas, Narvas või Viljan-dis, ja seda ei saa meilt surm-gi võtta! Ja üleüldse, praegu oleme kõige kiuste veel elus ja me ei taha käia nagu kohi-oidad!

Röögime nagu kopsud võta-vad, nagu kunagi õppustelt kasarmusse marssides. Hämarusest kõigub vastu jalaväe rännakukolonn. Kui kohakuti jõuame, astume eriti täpse ja rakuva taksammuga ning hõiskame nagu napa-kad!

Mul on kodukülas endal neiu, tütarlaps kui puhkev roosiõis —

ainult teda armastanud olen, tema järel igatsus mul käib. Jalaväelaste pead teevad tahtmatult «vasakule vaat». Tüdinud ja väsinud ilme asen-dub uudishimuga: kanäe, min-gi tundmatu, lahinguis arme-tuks katkunud polk, tolmust ja higisoolast hall, aga — lau-lab! Veidras keeles küll ja hoopiski tundmatut laulu. Tuleb pataljoni viimane rühm, ees verinoor leitnandi-ke. Ja see hõikab noore kuke kileda häälega: «Valvelsammu! Vasakule vaat!» Meie koman-döri käsi tõuseb vastutervitu-seks, meie aga ajame rinnad ette ning rõkame kunagi sa-du kordi läbilaulnud sõnu ot-sekui imeavastust.

54.

Imelik olevus on inimene. Vahel tuleb mõni nii kange tahtmine peale, et annaks ei tea mis, kui vaid saaks. Ruu-di ütleb, et tal on teinekord nõnda kange tahtmine tüdru-kute järele, et naksuta või sellesamusega päkkleid pu-ruks. Minul aga tuli täna veelgi veidram tahtrgine: ku-

jutle vaid, hakkasin järsku mõtlema, kui ometi saaks veel kord elus proovida, mis mai-ku on korralik juust! Soov oli seda imelikum, et ma oma se-nises elus pole juustu ei tea mismoodi armastanud. Kooli-põlves oli see minu jaoks ri-kaste suupiste, ega ma teda sõduripoest ka nii väga ost-nud. Eelistasin suitsuvorsti.

Aga ma tean küll, mispä-rast see tahtmine tuli. Asi on selles, et just juust oli meie patarei poistekamba viimane rahuaegne või, kui tahate, esimene sõjaegne pidutoit.

Olime 22. juunil Petseri põhjalaagris. Mitting sõja al-guse puhul oli läbi, kõik olid elevil.

Poisid, teeme midagi? Teeme.

Staabi telefonistidel oli tut-vusi ohvitseride sööklas. Seal-t hankisime kasti õlut ja suure punase juustukera. Pelgasime pisut ohvitseri, seepärast ei julgenud keegi kera kaenlas-se võtta. Lükkasime siis teda tasakesi enda ees kadakapõõ-saste vahel nagu jalgpalli.

Istusime järve kaldale, tegi-me õlled lahti ning haukasime juustu, arutasime, mis nüüd võib tulla.

See, mis tulema pidi, on nüüd käes. Ainult kolme meie kambast, kes me seal istusi-me, pole enam... Kas tuleb veel kunagi aeg, millal me ülejäänud kokku saame, kül-ma õlut jooma ja juustu pea-le haukame ning arutame, kuidas see kõik oli?

55.

Täna oli kuradi pörgumõll, kuigi lugu iseenesest oli nagu tavaline ja enne nähtud: jala-

ENDEL MALLESE koostatuna on nüüd juba kuus korda ilmunud venekeelne aastapreemia «Eesti kirjandus». Tõsi, viimasel aastal on tallehel ka Naftoli Basseli nimi, kuid samas on Endel Mallese endale võtnud teiseqi ülesande: trükkist ilmus uue jätkväljaande «Kirjanduse jaosmaa» esimene raamat. Tänavu hinnati tema tööd kirjanduskriitika alal aastapreemiaga.

Hindajad on oma seisukoha öelnud, lugeja omagi arvustustest või mitmelt poolt mujalt kuulnud. Autoril on teosega omad suhted. Neist tulebki juttu alljärgnevas.

■ Kui vaadata ajas tagasi, siis kelle idee on niisugune väljaanne ja mis eesmärk seati, keda peeti silmas kui lugejat?

Kelle idee, on isegi raske täpselt vastata. Küllap on mõte tõusnud meie kirjanduse tutvustamise praktilistest vajadustest, millest Kirjanike Liidu mitmesuguseil nõupidamisel rohkemasti juttu olnud ja praegugi on. Konkreetne ettepanek tuli aga küll «Eesti Raamatu» peatoimetajalt Aksel Tammelt. Eesmärk peaks eelöelduga juba selge olema: tutvustada eesti kirjandust väljaspool oma keele piire.

Ent kellele just: kirjastajatele, tõlkijatele, üldse huvilistele on praegugi udune ja küllap see on tinginud ka raamatu ühe ebakoha, ehk rohkemgi. Vähemalt endale tundub nii.

Hinnangute andmisel on püütud kokku võtta kriitika üldhinnang, subjektiivseist eriarvamustest võimalikult hoiduda. Refereerida kõike ilmunut ilma omapoolse eelistusega, et anda lugejale valikuvõimalus. Sest meie kujutlused sellest, mis meie omast

võiks mõnda teist keeleala täiendada, mille vastu võidakstõlkija- ja lugejahuvi tunda, võivad olla üpris suvalised ja ebaõiged.

Refereering ja esitus ei ole, nagu lugeja kindlasti märganud, siiski jäänud kirjutajast täiesti märgistamata: protsessi suhtumist ilmestavad eel-

kõige proportsioonid. Niisamuti on järjekindlalt lugeja võinud märgata, et aastatega on koostamisprintsibid täienenud: näiteks puudus esimeses raamatus lastekirjanduse, näitekirjanduse ja publitsistika ülevaade, polnud nimede registrit. Täienemisele on palju kaasa aidanud arutluskoosolek kirjastuses esimeses raamatu ilmumise järel. Seda kommet oleks põhjust uuegi kokkusaamisega jätkata.

■ Kui palju kulub aega ühe sellise kogumiku koostamiseks?

Keskeltläbi pool aastat. Kusjuures, nii kummaline kui see ka pole öelda, kroonikaosa ühe väikese fakti selgitamine ja täpsustamine võib kulutada rohkem energiat ja töötunde kui lühiaartikli kirjutamine. Aga kroonikat olen püüdnud esitada võimalikult täpsena, sest järeltulijatel on seda veel raskem teha.

Ajanappus hakkabki muret tekitama. Olen nüüd kogu-

mikkude tööle pühendanud seitse aastat, aga Debora Vaarandi monograafia on ikka veel pooleli ja mitme toimetusegi ees tuleb häbelikult vabandada, sest huvi ajal olen andnud lubadusi, mille täitmiseks pole võimalust leidnud.

Huvi oleks veel paljuskski, mõnel teemal (nagu eesti olukirjeldus, publitsistika ja esestika ning nende uue pölmumine) on isegi märkmeid kõrval pandud.

Vahel küsin endalt: mis saab edasi? Akki kaotan professionaalsuse sootuks? Sest jah, imelik küll, kuigi arvatakse vastupidist, mulle tundub, et hakkam aegamööda kaotama mõtestatud ülevaadet käsitletud perioodi kirjandusprotsessist kui tervikust, sest probleemartiklite kirjutamiseks ja niisama lugemiseks ei anta ega jää aega.

■ Nagu nähtub ilmunust ja kuuldu kirjutustest, on siiski ka tõlkimiseks mahti saadud?

Ma ei pea end kes teab kui esinduslikuks tõlkijaks, kuigi oma suurimad tänu olen just sel alal saanud. Tõlkimisega tegelemine on mulle vajadus, mis aitab väljenduslikult vormis püsida ja on kirjanduskriitilises tööski palju abiks olnud. See sunnib alati otsima uut moodi vastust küsimusele: «Kuidas seda teha?» Ning iga tõlge lõhub meeldival mõtlemise ja kirjutamise stereotüüpi.

Tõlkimiseks olen võtnud üksnes teoseid, mis mulle kriitikuna või kirjandusteadlase-nagi huvi pakuvad. Probleemse ja huvitava teose tõlkimine on alati ühtaegu omalaadne lauselauseline analüüs ja teraviku kompositsiooni kompami-se õppetund, enda uuesti häälestamine, oma kirjanduskriitilisele aku täitmine.

Praegu on tõepoolest kirjastajate kätte antud Veijo Mere romaani «Koloneli autojuht» ja paari novelli eestindus, mis

on jälle hoopis teistlaadne Meri, kui mu varem tõlgitu. Töö oli raske, jõudsin parematel päevadel edasi vaid paar lehekülge, kuid kirjani-ku antud juhul lausa luulelähedase kujundikeele lahtimuukimise ja eesti keeles uuesti kokkupanemise mõnu oli suur. Antud juhtumil oli meeldiv ka autori suhtumine tõlkesse, kes möödunud sügisel selle valmimist Tallinnas omapoolsete kommentaaridega toetas.

Muudest töödest veel niipalju, et Bulgaarias on ilmumas eesti novelliantoloogia, mida ma aitasin sealsel kirjastusel teha ja millele järelsona kirjutasin. Oige varsti peaks «Eesti Raamatu» kirjastatuna trükkist tulema eesti noorema lühiproosa valimik vene keeles, mille me Rein Saluriga kokku panime.

■ Ja ka «Kirjanduse jaosmaa '77» on käest antud?

Jah, seda ka, kuigi käsikirja valmimine kippus hilinema. Et artiklid tulevad eri autoreilt, on küllalt vaeva kõigi õigeks ajaks laekumisega. Paar tükki olingi sunnitud välja jätta, mis teadagi rikub kavatsatud tervikut. Paljude autorite kasutamine teeb sisu ühtpidi huvitavamaks ja mitmekesisemaks, teistpidi annab aga ka võimaluse suurteks kõikumisteks: üks tabab hästi sellele väljaandele olulist publitsistlikku laadi, teine järgib teadusliku ajakirja malli, mida olen jõudumööda püüdnud vältida. «Jaosmaa» tahab nimelt mälu abistavaks käsiraamatuks ole-mise kõrval tutvustada meie kirjanduselu aastapäevade iseloomulikke nähtusi ka neile, keda selle valdkonnaga ei seo otsesed igapäevasedimed. Teoksil on veel üks ülevaa-

tevariant, mis peab trükkist tulema hiljemalt septembrikuus korraldatavaks väliskeeltesse tõlkijate nõupidamiseks. See on ingliskeelne, haarab viit aastat ja on üles ehitatud senisest erinevalt, kirjanike kaupa.

■ Nüüd võiks vist küll juba mõnevõrra selgunud olla ka venekeelsete väljaannete kasutegur?

Kui tugineda teadaolevatele arvustustele, mida väljaspool Eestit on iga raamatukese kohta kord rohkem, kord vähem ilmunud, samuti arvamus-tele, mida on avaldatud nõupidamistel või isiklikel kohtumistel, võiks nagu rahul olla, aga kui kuuled, et mõne vabariigi Kirjanike Liidus ei teatagi niisuguse väljaande olemasolust (selliseidki fakte on ilmnenu), läheb meel kurvaks. Tekib tunne, nagu teeksid tühja tööd.

Ülevaate tiraaž on siiani olnud 1500–2000. Tallinna kauplustes näikse väljaannet lahedalt saada olevat. Aga mujal, kaugemal? Kui õige leviku eest ei hoolitseta, pole kasutegur loomulikult selline, nagu olema peaks.

Normaalseks informatsiooni-vahetuseks oleks vaja põhimõttelt sellelaadseid väljaandeid kõigis vabariikides. Seni on neid teada vaid Lätist ja Leedust. Lätlaste põhimõte on meie omast erinev, nemad esitavad ainult valitud autoreid ja teoseid ning põhiosas väljavõtteid varem ajakirjanduses ilmunud artikleist ja intervjuudest. Aga ega olegi nii väga oluline, kuidas keegi teeb, vaid et traditsioon on loodud, on saavutatud see järjepidevus, mida nii rõhutatult soovis Olev Jõgi väljaande esimest raamatut arvustades («Keel ja Kirjandus» 1974, nr. 2).

ESTICA

■ 21. juunil 1978. a. avaldas «Literaturnaja Gazeta» väikese katkendi V. Beekmani uuest romaanist «Ja sada surma». Tutvustavas annotatsioonis vastab autor LG korrespondendi küsimustele oma uue teose kohta.

■ Kirjastus «Sovetski Pissatel» avaldas V. Ruberi tõlkes L. Mere romaani «Virmaliste väraval» venekeelse pealkirjaga «Мост в долине безмолвия», mis on varem ilmunud ka ajakirjas «Družba Narodov» (1978, nr. 1–3).

vägi oli äkki kadunud, ees vilkusid saksa konnarohelised vatid. Meie poolt algul šrapnell, siis kartetš, siis...

Just selle viimase siisi ajal Ilmar langeski, automaadvallang rinnas.

Ma ei taha sellest kõigest rääkida, head pole siin ollagi. Mitu toru jäi maha. Poisse peale Ilmari oh kui mitu... Aga ma pean rääkima Ruudist ja just tema silmadest, kui ta seal Ilmari kõrval põlvitas, käed verised, nagu tolm ja tahmaga rõõpas, higinired näol ja lahtinõõbitud pluusist paistval karvasel rinnal. Ma ei unusta neid silmi sellepärast, et neid on võimatu kirjeldada, kuigi ma just ütlesin, et pean neist rääkima.

Kui me pärast oimetuks tegevaid pingutusi olime ennast pealetungijast õhtuks lahti rebunud, tulid Ruudi ja Hallop minu juurde. Me olime jälle mingi neetud lepavõsa vahel. Oli soe õhtu. Säased pinisesid tasakesi nagu meie lõtvunud lihased ja närvid.

Mõlemal oli karabiin käes ja sinel rullis üle öla nagu jalaväelastel.

«Sul leiba on?» küsis Hallop.

«On.»

«Anna siia. Ja muud söödavat — suhkrut, konservi?»

«On.»

«Anna siia.»

Ma andsin. Hallop pani poole pätsi leiba ja peotäie peasuhrut puusal kõlkuvasse tühja gaasitorbiku kotti.

«Kompas on?»

«On.»

«Anna siia.»

Võtsin randmelt kompassi. Hallop pistis selle püksitasku.

Ruudi ütles: «Me siis nüüd läheme.»

«Kuhu?» küsisin.

«Kõju. Meile aitab sellest sõjast. Oleme näinud rohkem kui tarvis.»

Ma tõusin pöõsa alt püsti ja vaatasin neile otsa. Mõlema silmad olid külmad ja otusekindlad.

«Mõtlege ometi, mehed, mis te teete! Me olime Eestist nii kaugel, teil on ees kahekordne rinne ja mitusada kilti astuda...»

Hallopi pilk oli nagu klaas. Ruudi lõi silmad maha.

«Mina pole mingi keelaja,» ütlesin, «aga mõtlege — nii kaua oleme koos olnud ja iga-sugust häda näinud. Kui kõik jalga lasevad, mis mõte siis kõigel sellel on olnud, mis me koos oleme läbi elanud...»

«Tuleb nii välja, et ei olegi mõtet,» lõikas Hallop üsnagi ülbelt vahele. «Meid notitakse viimse kui üheni maha ja kes lahingust elama jäävad, need kärvavad niikuinii nälga... Maailm pole ainult mingi lapike Eestist või see kuradi Venemaa. Sina pole maailma näinud, sulle on see hea küllalt. Ma tean ise, mis ma teen...»

Ja siis Ruudi poole: «Lähme, mis sa enam passid!»

Hetk vaikust.

«Lähed sakslaste poole? Hakkad nende vatte kandma, meid tulistama ja sülitad nende peale, keda me mulla alla oleme pannud?» küsisin.

«Sitta sa aru saad, juntu,» käratas Hallop, «ma vilistan su sakslaste peale, ma vilistan kõige peale, ma ei reeda kedagi, mulle on kõrini sellest jamast, saad sa aru! Ma tahan lihtsalt inimese moodi elada!»

«Ela siis... kui sul kõik ka-ma on!»

«Ja elangi!»

Ja jälle Ruudi poole:

«Ära moluta, hakkame astuma!»

Hetk vaikust.

Ruudi tõstis pilgu üles.

«Mina arvan nii, et ma siiski ei tule,» ütles ta tumedalt ning läks lihtsalt ära. Raskelt jalgu tõstes, aga tagasi vaatamata.

Ilma kätt andmata tegi Hallop ümberpöörde ja kadus võssa, sinna poole, kuhu just loojus päike.

Kui mees niimoodi teeb, siis on ta otsustanud ja kõik muu on tema jaoks kirbuhammus-tus.

56.

«Noh, ajage oma tõrlõnt näost sisse,» ütles Särel ja ulatas mulle ning Iisopile leige kateloki supiga, mis täna paistis õige vesine olevat. Ta oli kõigis käinud ja meiegi portsud ära toonud.

«Volga-Volga,» kobises Iisop ja lihtsalt jäi üle kateloki veere poole suppi ära ning alles siis otsis taskust lusika.

Aga enne, kui lusikas supi-ni jõudis, jäi tal käsi seisma ning ta osutas lõuaga meie selja taha: «Vaadake, fritsu tuuakse!»

Tõusime pöõsa alt püsti ning vaatamise: tõepoolest, mööda võpsikusse tallatud rada toodi vangi — ees üks jalaväelane, täagistatud püss käel, ja teine samamoodi vangi päras.

Vang ise oli nooruke lühemat kasvu valgepäine sõdur, vormikuu varrukad üles kääritud, kaelus valla, pilotka paguni vahele torgatud.

«Kuule, küsi konvoilt, vahest peavad kinni, aja paar sõna juttu, sa oskad saksa keelt,» ütles Särel mulle.

Jätsime katelokid sinnapai-ka ja läksime tulijatele vastu. Eesmine konvoeriijaist küll ütles, et keelatud on kinni pidada ja vangiga rääkida, kuid teine mees oli leplikum. Jäime vangi ümber sõõri seisma: kuhu tal minna, meil kõigil tulenuid pihus.

Vaene mees oli järsust elumuutusest väga ehmunud ning esimene küsimus tuli temalt:

«Kas mind lastakse maha?» Tal polnud ühtegi auastmetunnust. Kes see soldatit maha laseb, vastasin. Saadetakse laagrisse, tööle.

Mis tööd enne sõda tegi, küsisin.

Oli olnud tööline, tisler, Leipzigi pärit. Mobiliseeritud. Idarindel oli alles teist nädalat. Kedagi polevat tapnud.

«Mis ta räägib?» huvitusid ka konvoisõdurid. Kuidagi-moodi tõlkisime sakslase nutuse jutu ka neile.

«Ütle talle raisale,» käskis vanem konvoisõdureist, «et tal pole tarvis nutta ega lõdise-da — temal on vedanud. Temale on sõda läbi. Ja siis ütle talle, et mis proletaarlane ta on, kui ta tööliste riigi vastu sõdima tuli.»

Tõlkisin kuidagimoodi selle jutu vangile, keda konvoisõduri karm hää oli veelgi enam verest välja viinud.

«Aga mis ma sain teha? Mind mobiliseeriti... Muidu — bam-bam!» halises sakslane.

Konvoisõdur lõi käega ja süütas äsja keeratud vilka:

«Muidugi... sunniti ja sum-niti... Ise tööline, aga klas-seadlikkusest pole haisugi. Tulnud siis ise üle, andnud vangi, aga ei — laskis viim-seni vastu, kaks meie oma pani magama... Oli luurele saadetud. Tahtis vist risti tee-nida, pihmahabe...»

Iisopile oli leivakäär pihku jäänud, ta tahtis selle ära-hirmutatud sakslasele ulata-da, kuid konvoisõdur pani käe vahele.

«Ei, vennas, seda ma ei luda! Kaastunnet nendele pole vaja! Nemad võtaksid meie laste suust viimasegi leivapala.»

Ta viskas pläru maha, võt-tis püssi käele ja käratas vangile:

«Hakka astuma, raisk! Marš!»

Pöördus korraks üle öla meie poole ja lisas:

«Mul pommitasid Leningra-dis... naise ja tütre sur-nuks...»

57.

Ohtuhämus möödus meist pisuke kolonn lätlasti, endised Läti armee vatid seljas. Kõrge püstkraega frentšid, vabar-navärvri kandid krael, varrukakäänistel ja taskuklappidel. Ka lõkmeid ei tulnud nende jalaväel vahetada: need olid neil endist järege vabarnakar-va. Oigust öelda polnud nad ilme järgi sugugi eriti uljad kütid. Võib-olla olid nad päris Leedu piirist siiani astu-nud. Me ei vahetanud ainsat-ki sõna, vahtisime neid ja ne-mad meid. Küllap saime üks-teisest sõnadetagi aru.

(Järgneb)

MIS TEEB ETENDUSE TÄNAPÄEVASEKS? (1)

Niisuguse alapealkirjaga avaldab ajaleht «Sovetskaja Kultura» juba pikemat aega teatritegelaste sõnavõtte. Käimas on uus mõttevahetus nõukogude teatri pakilistest probleemidest. Meenutagem, et juunis 1977 tegi ajakiri «Teatr» kokkuvõtte näitlejameisterlikkuse diskussioonist, mille kulgu ja sõlmküsimusi püüdsime tuua ka meie ajalehe lugejateni («Tänane teater ja näitlejameisterlikkus». SV 1977, nr-d 21, 24, 32, 34). Kuigi uus mõttevahetus veel kestab, näib tähelepanu keskenduvat niisuguste ikka aktuaalsete küsimuste ümber nagu teatri koht ajas, dramaturgia ja repertuaar, traditsioonid ning novaatorlus, põlvkondade vahetus, ümberkehatumise kunst nüüdisteatris. Küllap on praegu, hooajavahe paras aeg mõtiskleda nende asjade üle taas, sest on ju need meiegi teatri, nõukogude teatrikunsti ühe osa probleemid. Sellepärast asub «Sirp ja Vasar» refereerima diskussiooni materjale, korrates koos dramaturg A. Steiniga poeet A. Bloki mõtet:

«RAMP ON TULEJOON.»

«Tänapäevase etenduse võit leida tähendab erksat kodanikupositsiooni, ajastu sotsiaalsete ja esteetiliste muutuste täpset tunnetamist,» täiendab seda režissöör J. Padve (Leningrad). «Teatri kutsumus, tema kaasaegsus ei saa avalduda vaatajate harjumuste ning maitse järgimises, vaid oskuses tajuda tõelist ühiskondlikku tellimust, ajastu võltsimatut vaimu,» lisab lavastaja G. Drozdov (Voronež). Ja jätkab: «Kui selle näitamise kõrval, mida on tajunud iga saalisistuja, praotab teater ka ukse tulevikku, siis prognoosib ta mingil määral vaataja teadvust, valmistab teda ette homseks päevaks.»

Püüdes määrata tänapäeva nõukogude teatri olemust, nimetab Riia Kunstiteatri peanäitejuht A. Lininš seda kirgliku sotsiaalse optimisismi teatriks ja rõhutab, et teater «oli, on ja jääb helgete emotsioonide templiks». Teda ja Mosk-

va kriitikut A. Solodovnikovi ei rahulda «intellektuaalse teatri» termin. «Muidugi, nüüdisteater, kes töötab intellektuaalselt arenenud ja laialt informeeritud auditooriumile, peab olema vormi ja ideede vahendamise poolest novaatorlik. Kuid ärgem spekuleregem «intellektuaalse teatri» nimetusega, ärgem lubagem endale selle sirmi varjus loobuda ehtsatest tunnetest ja läbielamistest» (Lininš). «Kui teater ei avarda vaataja intellektuaalset ja loomulikult emotsionaalset silmapiiri, ei saa ta end lugeda tänapäevaseks» (Solodovnikov).

Probleemil, mis häirivalt seostub teemaga «aeg ja teater», peatub dramaturg A. Salõnski. «Inimene tuleb teatrisse, et oma mõistuse ja südamega võtta vastu kulumata tõdesid. Teater pakub talle teinekord seda ehk isegi soovimata, kuid «hea hinde» pärast sotsiaalsuse hindelehes, tõdede imitatsiooni, kergekaalulisi käibetõekesi //!/. Konjunktuuri tõttu me kiidame vahel üles seesuguseid näidendeid. Kibekähku on vaja uut tükki mingiks tähtpäevaks? Palun! Nõrgavõitu? Kuid see-eest kirjutatud just juubeliks ning väliselt (kui mitte minna sügavuti) igati paslik. Nii satuvad repertuaari dramaturgilised ühepäevalikud. Ja kui kummaline see ka pole, isegi ranged kriitikud, kellel on kunstimaitses, vihjavad neile oma artiklis kui tähelepanuväärivale teosele. Sest kirjatükki ideelisuse näiliseks tõhustamiseks on mugav nimetada neid mugavaid näidendeid. Nad klapiivad hästi temaatilistesse rubriikidesse nagu sissetootud ja õlitatud detailid.»

Tõsist ohtu eelnimetatud näidendeis-lavastusis («kombealt traditsioonilistes või nimme ekstravagantseis — vorm ei muuda siin asja») näeb ka A. Stein. Platvormiks, millelt tuleb hinnata

meie teatrite tegemisi, peab A. Solodovnikov draama ja epohhi mastapide vastavust. Siit jõutakse küsimuse juurde,

KAS DRAMATURGIA JÄÄB MAHA VÕI MITTE,

mis näib olevat üks tulisemalt diskuteeritavat. «Vaimne, kirjanduslik ja lavaline banaalsus, sissetallatud rajad, korduvalt nähtud situatsioonid võivad diskrediteerida ka kõige kaunima ja õilsama idee.» Uute, haaravate etenduste sünd võib toimuda vaid siis, kui kunstnikul on «selge ja tiivistav mõte. Kui talle on omane loominguline haaratus. Kui näidendis pole üksnes tegelased, vaid väljapaistvad isiksused. Me peame näitama karaktereid. Meid peavad huvitama need inimesed, kes viivad elu edasi,» jätkab A. Stein.

A. Solodovnikov arutleb samu küsimusi seoses nn. tootmistemaatikaga. («Kui ma räägin tootmistemaatilistest näidendist, mõtlen //.../ kõlbelsi probleeme. Seda, kuidas neid lahendab inimene, kelle peamine kutsumus on töö — töö ühiskonnas.») Ta ütleb, et on ilmunud paar head näidendit, kuid leiab: meie draama on rahunenud selle teema käsitlemisel liiga ruttu maha. Liiga vähe on sääraseid kangelasid, kes kujundaksid neid moraalseid väärtusi, seda tööpaatost, mis omane tööliisklassile. Vähe on probleemseid näidendeid. Trafaretseid jätkub küllaga.

V. Suhharevitš, kes pühendas oma artikli komöödiakunsti küsimustele, alustab paradoksaalse situatsiooni nentimisega: «...komöödiakunsti tehnika on kahtlemata kasvapud, üha teravamaks on muutunud süžeed, üha eredamaks — sõnade mäng, kuid komöödia ühiskondlik mõjujõud jätab soovida //.../ Ent polnud ju Gribojedovi, Gogoli, Ostrovski, Suhhovo-Kobõlini teosed mitte üksnes kirjandus- ja teatrisündmused, need kujunesid ka etapiks vene ühiskondliku mõtte arengus.»

Näitleja püüdlusist osade poole, mille kaudu tuleksid välja tänapäeva teravad prob-

leemid, reaalsed ja elulised konfliktid, osade poole, mida iseloomustaks karakteri erakordsus, kirjutab G. Žzonov. Meie kunst, leiab A. Salõnski, patustab kõige enam inimese individuaalsuse alahindamisega. «Me kohtame tihti tegelasi, kes üldises, tüüpilises plaanis on äratuntavad, kuid kellel ei jätku neid jooni, mis moodustavad kordumatu karakteri. Kutsudes üles inimeste ühtsust maksimaalselt välja tooma, ei tasu nivelleerida isiksust //.../ Nimelt iga üksikisiku rikkuse, tema omapära ning sügavuse poolest ongi tugev meie vaimult harmooniline ühiskondlik kollektiiv.»

Teatri praegust etappi kehastavad G. Žzonovi arvates Vampilovi näidendid, Sukšini looming, Astafjevi, Rasputini, Bondarevi, Trifonovi, V. Bõkavi proosa. «Lavastajad ja näitlejad süüvivad rõõmuga nende tõsiste, tegelike eetilismoraalsete konfliktide atmosfääri. Miks teatrid pöörduvad üha enam instseneeringute poole, miks on «tulejoo-nele» jõudnud just prosaistid — need küsimused erutavad A. Steini. Ta leiab, et praegu on proosakirjanikud dramaturgidele eeskujuks. Kunstijulgusega. Inimvahekordade keerukusest põimitud külluslike elulipidega. Elu mõtestamisega, lisab A. Solodovnikov. («Kujutajana» seisab dramaturg alatihi «mõtlemise» kõrgemal. Ta kujutab meeleldi seda, mida näeb, kuid kahjuks mõtestab nähtut nõrgalt.») Niisiis, dramaturgia mahajäämus?

«Võib lõpmatuseni leinata seda, et häid näidendeid on vähe,» astub dramaturgia kaitseks välja näitekirjanik S. Aljošin. Ja arvab, et kui neid oleks kuhjaga, siis toimuks paratamatu devalvatsioon ja üldisest massist küüniks jällegi üle vaid üksikud teosed. Häid näidendeid on alati olnud ning on ka edaspidi vähe — see on seaduspärane, loomulik. Jutt dramaturgia mahajäämusest saatis ka paremate nõukogude näidendite ilmaletulekut. «Kuid keegi ei esita küsimust, kel-

lest või millest maha jääda- se,» arutleb Aljošin edasi.

«Teatrist? Kuid miks ei ulatu siis näitlejate ja režii-meisterlikkus klassikaetendus-tes üle sellest, mida nad ilmutavad meie kaasaegsete autorite lavastamisel?»

Elust? Kuid konkreetselt — millisest? Kas saavutustest teaduses, tööstuses, põllumajanduses või ehk kaubanduses? Või vaataja kõlbelsusest, hariduslikust tasemest? //.../

Mulle näib, et teatris ei jää keegi kellestki maha. Sest siin on kõik seotud. Dramaturg sõltub teatri võimalustest, teater dramaturgi omadest.

Võib-olla jääb dramaturgia maha kirjanduse teistest liikidest, näiteks proosast? Ehk on proosal võimalusi jutustada elust rohkem, avaramalt, sügavamalt, julgemalt kui näidendil? Ka Aljošin täheldab instseneeringute rõhkust nüüdisteatris ja paneb ette mõelda selle asja üle. Ta näeb ühe põhjusena näidendit tükki keerukamat, raskemini läbitavat teed kirjaniku töölaualt lavale kui proosateose trükkijõudmisel. Eriti noorte, tundmatute autorite puhul, mis on vähendanud värske vere juurdevoolu dramaturgiasse. Veel juhib ta tähelepanu asjaolule, et teatrid võtavad reeglipäraselt instseneerimisega seda proosat, mis on kutsunud esile elevuse juba ilmutumisel, luues endale niimoodi vaatajamenu lugejamenu najal.

«Dramaturgia pole mitte kunagi ja mitte millistki maha jäänud,» väidab energiliselt ka dramaturg A. Mišarin. Ta meenutab Oktoobrirevolutsiooni kümnendaks aastapäevaks valminud Lavrenjovi «Murrangut», Trenjovi «Ljubov Jarovajat», seda, et seal-samas oli Bulgakov, et juba «hakkasid kõndima» Pogodin, Glebov, Višnevski, Kiršon... «Siis, kui end alles aeglaselt «seadis lahingurivvi» proosa, kui heitles otsinguis poeesia, oli dramaturgia esimene, kes võttis kindlalt sisse professionaalse võitleja positsiooni. //.../ Dramaturgia tiibades oli alati tuult, ta kõlas alati ava-

ESINES MURMANSKI TEATER

Näib, et peaaegu igast, esialgu õigei tundmatust asjast võib midagi õpetlikku leida. Nii ka Murmanski Draamateatri külalsetendustest.

Veel enne teatri Eestisse jõudmist peatasid tallinlaste pilke mitmel pool kesklinnas rippuvad suured reklaamtahvlid, millel — huvitav märkida — muu hulgas ka linna tutvustati. Omamoodi üllatas aga mängukava. See tekitas huvi. Repertuaaris oli noorte autorite näidendeid ligi kolmandik. Ei tea teist teatrit, kus noorteprobleeme ja nende loomingut nii tähtsaks peetakse, ehkki ainuüksi repertuaari järgi teatri suunitusi vaid kõige üldisemalt ja ka pealiskaudsemalt hinnata tohib. Et tegemist pole palja juhuse või kokkusattumusega, sellele viitab fakt, et veel üks sama kategooria lavastus, S. Kokovkini «Eesriie» jäi Tallinna toomata. Huvi Murmanski teatri vastu tõstis seegi, et ka välisklassika valik — «Orpheus» ning «Vihmameister» — on igati kõrgetasemeline. Teatrile võiks ette heita, et mitte kõik noortetükid pole täiskunstnikupäsed, et «Vihmameistri» lavastus valmistab pigem pettumuse, kuid palju tähtsam tundub mulle olevat kollektiivi perspektiivitunne, mis ei lase

jääda ootama, millal see võiteline autor oma näidenditega üldelise tunnustuse ning vaieldamatu kunstiküpsuse saavutab, vaid sellele ise kaasa aitab.

Kolm nime — O. Sossini (meile tuttav teatriteatri «Pühapäev on enda jaoks» lavastusest), A. Sergejevi (tema näidendit «Ohtu ja hommik» mängis meil «Ugala» «Natalja» nime all) ning A. Kurgatnikovi — esindavad Murmanskiteatris noori autoreid vene nüüdisdramaturgiast, mis, nagu mulle näib, praegu tõusuteel on. Sellesse nimistusse võiks lisada veel A. Sokolova, kelle «Farjatjevi fantaasiad» praegu Pärnus mängitakse, Petruševskaja, kelle «Cinza-not» M. Karusoo tuleval hooajal kavatses lavastada, A. Kuternitski, A. Remez jmt. Nende noorte, aga ka tänapäeva vene tunnustatud dramaturgide loomingulise eluhinnanguis võib märgata teinekord lausa hämmastava panevaid paralleele ja ühtlasegevusi meie noore põlvkonna teatri ja kirjanduse eetilise-ühiskondlike püüdlustega. Kuigi Murmanskiteatrite

Stseeni lavastusest «Orpheus laskub põrgusse».

teater on Vene NFSV oludes perifeerne, on ta julgelt ja järjekindlalt püüdnud teha koostööd noorte autoritega. Ja kui ka täna pole seda veel alati saanud saajaprotsendiline edu (O. Sossini ja A. Sergeje-

vi näidendid jäid praegu kollektiivi potentsiaali arvestades veidi lihtsustatuiks), on sellised kogemused ka teatrile endale väga vajalikud: need aitavad mõista ja kaitsta noortepärast maailmamõistmist.

Kas ongi vaja selgitada, mida tähendab see noortepublikule? Niisugune teater mõtleb tulevikule.

ENN SIIMER

Raske on hinnata etendust, mida vaatab üksnes näputäis inimesi. Saali tühjus külmetab näitlejaid ja naerda on seal kõle; tundmata jääb pinget, mil «saalis valitseb haudvaikus» ja «kõik hoiavad hinge kinni». Umbes säärase õhkkonnas läks osa Murmanskiteatrite etendusi Tallinnas. Põhjuseks, miks saalid täis ei olnud, oli nähtavasti süvine aeg, mil publiku teatriarmastus on teatavasti tagasihoidlikum. Tõsi, tuleb ühtlasi tunnistada, et repertuaar oli liiga laiaks paisutatud (10 lavastust) ja selle vaatamine järjest käis üle jõu vist teatralidelegi. Seepärast ei pannud imestama, et lõpus paar menuta jäänud tükki mängukavas teistega asendati («Süü» ja «Kolm õde»).

Kui kohtud tundmatu teatriga, on loomulik, et tekib kohe küsimus: mille poolest on ta huvitav? Mis on tema eripära? Tallinlastele tuttavad Taganka või Malaja Bronnaja kombel nüüdsed külalised vist meelde ei jää, kuid oma stiil

lalt, kui ühiskond vajab dramaturgilist väljendust. /.../

Me peame rõõmustama, et dramaturgias tunnetatakse väga avaralt ajast haaret. Et meil on näitekirjanikke-meist-reid, kes on suutelised valama elu muljeid mitmesugustesse draamavormidesse, alates poliitilis-dokumentaalsest kuni peenpsühholoogiliseni, alates ereumelisest satiirist kuni ühiskondliku ja tootmis-alase süvaanalüüsini. /.../

Halvem on see, et teater, kütkestatuna teatud nimele või mingi ühe hoovuse edust, tahab teisteltki dramaturgidelt midagi taolist. /.../ Ta ei märka ühiskondliku vajaduse, vaatajate huvilaine muutumist. A. Mišarin heidab teatritele ette vähest oskust, vähest tahet prognoosida, unustamist, et eiline edu pole homme edu.

«Suur on teatri vastutus dramaturgia ees. Ja väiksem pole dramaturgia vastutus teatri ees. Mitte vastastikused pretensioonid ei pea olema meie suhte sisuks, vaid vastutustunne üksteise elukutse ees.» Nende sõnadega ümar-dab A. Mišarin oma mõtisk-lused teatrist, dramaturgiast ja sellest, kas ta jääb maha või mitte.

Voroneži teatri peanäite-juht G. Drozdov analüüsib kõnealuseid probleeme **AEGA JA AFIŠI KÕRVUTADES.**

Tutvus uue teatrikollektiiviga algab afišist. Kuulutab ju see meile teatri suunda, annab teada loomingulistest kiindumustest, näitab kollektiivi juhi kunstimaitses ja trupi professionaalses nõudlikkuses ning aususe taset. (Kui jätta kõr-vale niisugused erikaalutlused nagu plaan, kassa ja näite-seltskonna isepära, mis on iga teatri puhul individuaal-sed.)

Millest siis juhindub teater, kavatsedes lavastada ühte või teist tükki? «Meie tegemisi suunab üks kindel ja tähtis seaduspära — vaatajate nõue. Ja selle määrab aeg. Nimelt vaatajate nõudega võib seleta-da teatrite suuremat huvi kord Ostrovski, kord Tšehho-vi, kord Shakespeare'i vastu. Siin ei avaldu mitte kunsti-ku tahe, vaid väljendub ajast tingitud ühiskondlik vajadus.

Selles suhtes näitekirjaniku ja lavastaja funktsioonid praktiliselt kattuvad. Nii see kui teine, kui tegemist on tõe-liste kunstnikega, peab eel-

kõige oskama panna diagnoo-si.» Arutluste autor võrdleb seda protsessi noelraviseansi-ga. Dramaturg ja tema järel lavastaja peavad suutma teha kindlaks nüüdisaja kõige põ-letavama valupunkti ning sel-lest lähtudes juhtima oma püüdlusi. «Ainult sel juhul võib tõsiselt kõnelda teatri praegusaegsusest.»

Ta toob näite, kuidas aastat kümme tagasi, ajal, mil teater ilmutas eriti teravat huvi ühiskondliku iseloomuga kü-simuste vastu ja pühendus oluliste majanduslike ning sotsiaalsete probleemide uuri-misele, ilmusid horisondile Vampilovi tollal väga «vaik-seteks» ning «isiklikeks» ar-vatud näidendid. Nüüd män-gitakse neid kõikjal, sest aeg on esitanud üleskutse hinnata vääriliselt dramaturgi katset analüüsida inimese kõlbelist olemust uuenenud ühiskondli-kus situatsioonis.

Teatavat laadi dramaturgia ilmumine lavalaudadele ühel või teisel ajal on tsükiline protsess, arvab G. Drozdov. Ta meenutab esimeste viisaasta-kute näidendeid, milles tähe-lepanu keskpunktis olid uue elu ehitamise grandioossed probleemid, ja seda, kuidas seitsme aasta pärast ilmusid Afinogenovi, Slavini või noo-re Arbuzovi üpid, mis lülitu-sid ümber uue eppohhi inimese sisemaailmale. TTR kutsus seaduspäraselt taas ellu tootmis-teemalise näidendi, kuid tege-likult tekkis see juba noore Pogodini dramaturgias. Voroneži peanäitejuht püstitab hüpoteesi, et üks või teine ki-histis dramaturgias pöördub tagasi ellu (kui jutt on klassi-kast) või sünnib taas seitsme-kaheksa aasta järel. Et ühis-konnaelu teataval etapil ker-kib esile üks või teine autori-te grupp, teatud probleem-istik, teema, idee, see ei tulene sootuks mitte lavastajate ning dramaturgide soovist. Ja pole ka mood. See on objektiivne nähtus. Teatriafiš, on G. Drozdov veendunud, võib olla tõsise sotsioloogilise uurimise objektiks.

«Sovetskaja Kultura» 1978, nr. 4 — A. Solodovnikov, A. Stein. «Kriitika ja dramaturg: loominguline diskussioon». nr. 13 — G. Zžonov. «Lava peeglis». nr. 15 — V. Suhharevitš. «See kõik oleks naljakas». nr. 19 — S. Al-jošin. «Edu ja edu on erinevad». nr. 21 — A. Linin. «Osata nä-ha uut». nr. 27 — A. Mišarin. «Ühendavad lülid». nr. 37 — J. Padve. «Teatrimaagia saladus». nr. 38 — A. Salonski. «Dialog vaatajaga». nr. 37 — G. Droz-dov. «Tagasiside põhimõte».

Murmanski teatril on. Selline, mis nähtud nelja etenduse järel mõtlema pani.

Külastisnäitlejate esinemis-laadi iseloomustamiseks kasu-taksin Stanislavski terminit «läbielamisteater». Neid het-ki, mil oleks võinud kahelda näitlejate mängu siiruses, pea-aegu ei olnudki. Kõik oli vä-ga tundeline, ja nagu venela-sed ise ütlevad, «otse hingest». Stiilile vastas teatri põhiline huviring: inimese tundeiln, inimese läbielamised, millest lõppkokkuvõttes johtus paa-toslik hoiak — inimese kui kõige mõõt. Lavastuses «Ära-tada inimesi» (autor O. Sos-sin) ei langenud rõhk mitte niivõrd peategelase Giordano Bruno kõrgele laubale ja pro-vestile dogmaatilise võimu vastu, kuivõrd sellele, milline oli Bruno inimesena. Mõtleja ning teadlase kuulutused jäid tagaplaanile. Näidendi võima-likke suuri probleeme väljendis samuti R. Nashi «Vihmameis-ter» ja T. Willamsi «Orpheus laskub põrgusse». Esimene kujunes lihtsaks looks, kus pöid naris inimeste varjatud soovi armastada ja kesksena elasid kõik farmer Carry pere liikmed läbi küsimust, kas peretütar saab mehele või mitte. Armastus, abielu ja ük-sindus olid teemadeks ka la-vastustes «Õhtu ja hommik» (autor — A. Sergejev) ning

«Orpheus». Viimane kujunes populaarseimaks nii tänu tu-gevale näidendile kui ka jõu-lise temperamendiga A. Seme-nišinal peaosas. Raevukalt põimusid kangelannas kibes-tumine, vihkamine ja iha ar-mastada. Üldse oli tunne, et teatril on nõrkus üksikkange-laste vastu, ning näidendi hõlmav probleem lülitas üle-jäänud-sellesse pingevalja ai-nult kui täiendavad kaalu-pommid.

Murmanski etendusi vaa-dates tuli veel meelde ka mõiste «sõnateater», mida ku-nagi kasutati üpris ohtralt. Oletan, et sellega võib tähis-tada just niisugust stiili, na-gu kasutasid murmansklased tegevus väljendus eelkõige rääkimises ja näitleja tõusis-püsti, liikus ringi või hakkas žestikuleerima vaid siis, kui tekst otsaga temani jõudis. Vene näitlejate miimika oli samal ajal ilmekas. Mis salata, emotsionaalsete hetkede kõr-val lehvitas saalis sageli iga-vus oma halle tiibu.

REIN HEINSALU

«EESTI KÜLA SAJANDIVAHETUSEL»

Oleme harjunud teadmi-sega, et filme teevad filmistuudiod ja televi-sioon, aga et ka muuseum neid valmistab ja veel 35-mm lindile, see on siiski üllatus. Nimelt näitas Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum Lahemaa päeval äsjust ekraa-niteost «Eesti küla sajandiva-hetusel», millele järgnes ük-sikasjalik arutelu rohkearu-lise vaatajaskonna osavõtul.

40-minutilise film sai või-malikuks tänu muuseumi va-neminseneri Vello Ojanurme optimistlikule ja energilisele pealehakkamisele (ta on üht-lasi režissöör ja operaator). Ka muuseumi direktor Alek-sei Peterson toetas ettevõt-mist igati, olles ise teadusli-kuks konsultandiks.

Tõele au andes on «Eesti küla sajandivahetusel» pro-fessionaalsel tasemel, väga huvitav ja informatsiooniri-kas.

Filmi algul tutvume küla olus-tiku ja ehitistega (rehielamud, aidad, tuuleveskid, piirdeaiad jne.). Sellele järgneb mullahari-mine. Eriti huvitav on vaadata tööd ühe vanima pinnasekobe-stusriista karuakkega. Tõetruult on elustatud käsitsikülvamise viise: põllest, külmist, kahe käega ovaalsest külmist. See-järel näeme viljalõikust sirbi, rautsi, vikati ja hobuniidumasi-naga. Järgnevad vilja kuivatami-ne partel ning rehepeks varte-tade ja kootidega, edasi aga ju-ba käsitsi ning hobustega ringi-aetava peksumasinaga.

Suurt huvi pakub ekraanile ilmuv iseliikuv aurukatel, järel rehepeksugarnituur. Emotsio-naalselt on edasi antud leivate-gemine talus. Üks lõik on püh-endatud käsitööle (ketramine, kudumine, korvipunumine, loot-siku valmistamine jne.).

Lugupidavalt suhtutakse rah-vale väga südamelehedaseks saanud minevikupärandisse, na-gu rahvamuusika, -tantsud, lau-lumängud jne. Need kunstiliigid olid omal ajal enam-vähem ta-sakaalus, neist peeti võrdsest lugu. Ka nüüd tuleks neid võr-dse tähelepanu all hoida kui ter-vikut, sest üks ilma teiseta ei ole täiuslik. Sageli ei praktisee-rita vanade tantsude tantsimist ehtsate eksootiliste rahvapillide (kannel, lõõts, toru, pingi-, vi-le- ja sarvepill, viiul jne.) saa-tel, ehkki need pillid ja mängi-jad pole kadunud. Tõsi küll, mõ-lemaid on vähe, kuid ka seal, kus neid on, ei leia nad küllalt rakendamist.

Filmistuudio töötajatel tasuks reeglipärasemalt järgneda Vello

Ojanurme eeskujule, kes on sü-gavalt mõistnud minevikupäran-di jäädvustamise ja talletamise vajadust, mille tulemusena satu-megi ekraani vahendusel setu kiigepeole, külasimmanile Võru-maal ning naiste laulumängu nautima Muhumaal.

Vello Ojanurme film päl-vis suure tunnustuse ülelii-dulisel etnograafide ja ant-ropoloogide nõupidamisel Je-revanis, kus ettekandega «Et-nograafiline film ajalooalli-kana» esines Eesti NSV Riik-liku Etnograafiamuuseumi di-rektor A. Peterson. Selgus, et see on ainuke muuseum Nõukogude Liidus, kes tege-leb filmide valmistamisega. Eraldi rõhutati nõupidamisel rahvamuusika, eksootiliste pillide, tavandite ja vanade tööprotsesside jäädvustamist filmilindile, kuna muuseumid piirduvad nende kirjeldamise ja fotografeerimisega. Oldi arvamusel, et ükski kirjel-dus, kui täpne see ka poleks, ei suuda edastada seda, mi-da kaameraga fikseeritud lii-kuv pilt. Foto ei anna nii head ülevaadet, fotoga võib jäädvustada ainult riietusesee-meid, hooneid, tööriistu jne., mitte mingil juhul aga tavan-deid ja vanu tööprotsesse. Mi-da aeg edasi, seda vähemaks jäävad võimalused mineviku-pärandi talletamiseks, sest vanad inimesed varisevad manalasel.

Filmimisega on tegelnud ka Eesti Põllumajanduse Muuseum ja Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum, kuid kahjuks on nende ekraani-tööd jäänud seisma lõpeta-mata tummvariantidena, mi-da põhjendatakse summade puudumisega.

Oleks otstarbekohane ja hädavajalik kõik need filmid avalikkuse ette tuua, leida võimalus nende näitamiseks laiemale üldsusele kinodes või mujal. Iseäranis tarvili-kud oleksid need noortele, sealhulgas koolilastele, kes hakkaksid siis võib-olla pop-muusika kõrval huvi tundma ka meie rikkaliku rahvamu-u-sika vastu, sest paremaid õppefilme võib harva leida.

LEONHARD KUUSKSALU, rahvamuusika propageerija, täidlusfestivali laureaat.

Marlene Dietrich on 73 aastat vana. Tema filmikarjäär vallan-dus Josef von Sternbergi lavas-tatud «Sinise inglisa», mille jä-rel Dietrich sai «la femme fa-tale» kinolinal ja Greta Garbo rivaal. Aastail 1939–1945 kirju-tas Marlene Dietrich antifašisti-li-

MARLENE DIETRICH

ku liikumise ajalukku palju hiil-gavaid lehekülgi. 1950. aastail kehastas ta karakterosades ea-kaid kangelannasid, samuti jõu-dis ta esineda lauljatarina est-

* «Tuhandes tükis» määratleb Wiedemann meie veerunimetust. Ja paratamatult paistab siin see filmimaailm tuhande kaunilt iä-rkiva sibalana.

raadil, kus teda samuti saatis peadpöörtav edu.

Nüüd astub Marlene Dietrich taas üles. David Hemmingsi fil-mis «Ainult Gigolo» («Just a Gi-golo») mängib ta paruness von Semeringi. Tegevus toimub 1918.–1928. aastate Saksamaal. Kuigi tegemist on pigem tragiko-möödiaga, nagu kinnitab režis-söör, ei puudu poliitiline taust. Peaosas on poplaulja David Bo-wie ning tema kõrval teised fil-mikuulsused: Kim Novak, Sydne Rome, Maria Schell ja Curt Jürg-ens.

Stseenid, kus esineb Marlene Dietrich, on filmitud Pariisis. Suur filmidiva rõivastub teksas-tesse ja meremehevormi, et siis vanaduse kiuste lüüa särana ja hõlata ajastu koondkujuna. Mär-kimaks uuesti oma noorust. Kla-veri saatel laulab ta madalal rin-nahäälel filmi juhtviisi «Schö-ner Gigolo, armer Gigolo».

Teatavasti elab Bruno Oja Poo-las. Igalt oma filmireisilt saadab ta Poola filmiajakirjale «Ekran» tervitusi ja piltpostkaarte, mil-lest võiks kokku panna omapä-rase, peaaegu kõiki mandreid hõlmava atlase. Viimane Bruno Oja ekraanitöö oli ka Marokos filmitud Soome «Tundmatu sõ-ber» (millest Soome kriitika suurt ei pidanud), kus esines rahvusvahelises filmigrupis koos Ake Lindströmi, Nanny West-lundi, Kate O'Mara ja Anne Poh-tamoga. Nüüd on näitleja kut-sutud Leedu režissööri Vytautas Zalakevičiuse filmi «Kentaurs». Seal mängib Bruno Oja koos Donatas Banionise ja Regiman-tas Adomaitise. Lõuna-Amee-rikas valmis Nõukogude filmi-grupil osa loodusvõtteid.

«Mosfilmi» stuudios jätkuvad Poola ja Nõukogude ühisfilmi «Feliks Dzeržinski» võtted. See on biograafiline teos. Režissöör on Anatoli Bobrowski, operaator Bogusław Lambach. Feliks Dzeržinski osas esineb Piotr Garlicki. Rosa Luxemburgi mängib Barbara Bargielowska, Dzeržinski öde Aldonat Eve Kivi.

Hea, et televisioon ja raa-dio on kerge muusika saateis sagedamini hakanud nägema prantsuse kultuuriala. Raa-dioost saab sotsialismimaade estraadimuusika kõrval jär-jest tihedamini kuulda prant-suse laulu ja lauljaid. Suhte-liselt hea tasemega «Estraadi-tähestikus» on E. Eesmaa andnud mitu saadet ka prant-suse estraadist. Prantsusmaa rahvuspühal 14. juulil aga jõudis lõpule saatesari «San-soon, šansoon...», kiirpilk sellele läbi aegade.

Anglo-ameerika juurtega kergel muusikal on meie juu-res kahtlemata pikemaid tra-ditsioone. Pole siis ime, et vastavate saadete seas leidub rohkem kordaläinuid. Meel-detulevatest nimetaksin vii-mati nähtud saadet sarjast «Muinaslood muusikas» (au-tor V. Ojakäär), mida iseloo-mustas meeldiv isikupärane suhtumine. Saade «opereeris küll šabloonemate lavastus-võtetele (jälle saloon). Lon-don City Aces'i ja New York Grand Slam'i aasiv võistlus oli aga hästi leitud vana võte, mis meelde jäi. Ei puudunud isegi filoloogiline huumor (ameerika ja ortodoksse häälduse vastandamine). Ületrum-pamise element taandus lõ-pus, tõsi küll, tsenaarseks formaalsuseks, üle kõige do-mineeris esinejate musitseeri-misrõõm.

Tuleb meelde ka E. Eesmaa «Beatles» («Estraaditähestik»), muigavsuine tutvustav-mee-nutav mõlgutus biitliteist, pii-savalt teaberikas neilegi, kes liiga noored, et mäletada toda meelikõitvat fenomeni.

L. Leesi «Šansoon, šan-soon...» (rež. M. Soosaar, kunstnik L. Pihlak) oli ooda-tud ja õigeaegne, uudsusest rääkimata. Kuid minu meelest iseloomustas sarja teatav ambivalentsus. Ühelt poolt soov tuua vaatajani prantsuse espiidi ja Pariisi kohvikute-varieteede õhkkonda, teiselt poolt lihtsuse ja asjalikkuse taotlus. See ei moodustanud lõpetatud orgaanilist tervikut. Näiteks sai õige pea selgeks, et tänavakohviku butafooria, kui hea kujundusliku ideena see tegijale ka ei tundunud, ei lisanud lauludele midagi juur-de.

Tunduvalt parem oli viima-ne osa. Studio asjalik töö-miljöö pluss filmikatked and-sid kokkuvõtteks tugevama ja ehedama (prantsuse)elamuse kui eelmised osad.

Šansoonisarja saatejuhilt oleksin oodanud šansooni ole-muse ja selle esitustraditsioo-nide sügavamat avamist. Praegu nägime ja kuulsime vaid asjatundlikku ja faktide-rohket informatsiooni.

Mulle tundub, et prantsuse šansoonist kõnelejad ja kirju-tajad kasutavad peamise epi-teedina sõna «poetiline». Sa-mas hoidutakse piisavalt defi-neerimast, mis on «poetiline» prantsuse moodi. Ega ameeri-ka, vene või mustlaslaul ole ometi vähem poetilised?

Mine tea, kas toda šansoo-nile eriomast muidu kui konkreetse kujundi abil saab-ki seletada. Mark Soosaare re-žii väärib igatahes märkimist. Visuaalses plaanis jõudis ta šansooni poeesiale ja vaimule kindlasti kõige lähemale.

Kokku võttes näis, et selles saatesarjas loodeti liiga palju materjali uudsusele, selle ase-mel et leida kõigi tegijate ühi-ne, kõitev, subjektiivne suhtumine šansoonisse.

TELEFIIL

LINNADE PLANEERIMINE JA HOONESTAMINE

KÕRGEMALE TASEMELE

LEONID VOLKOV

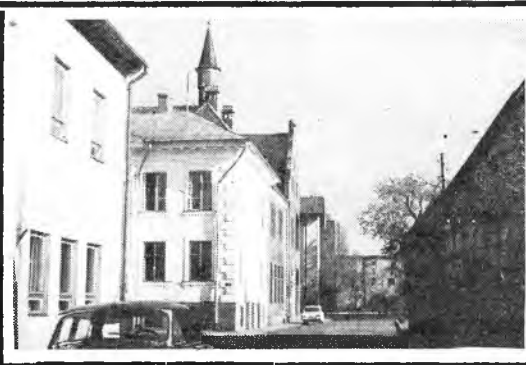
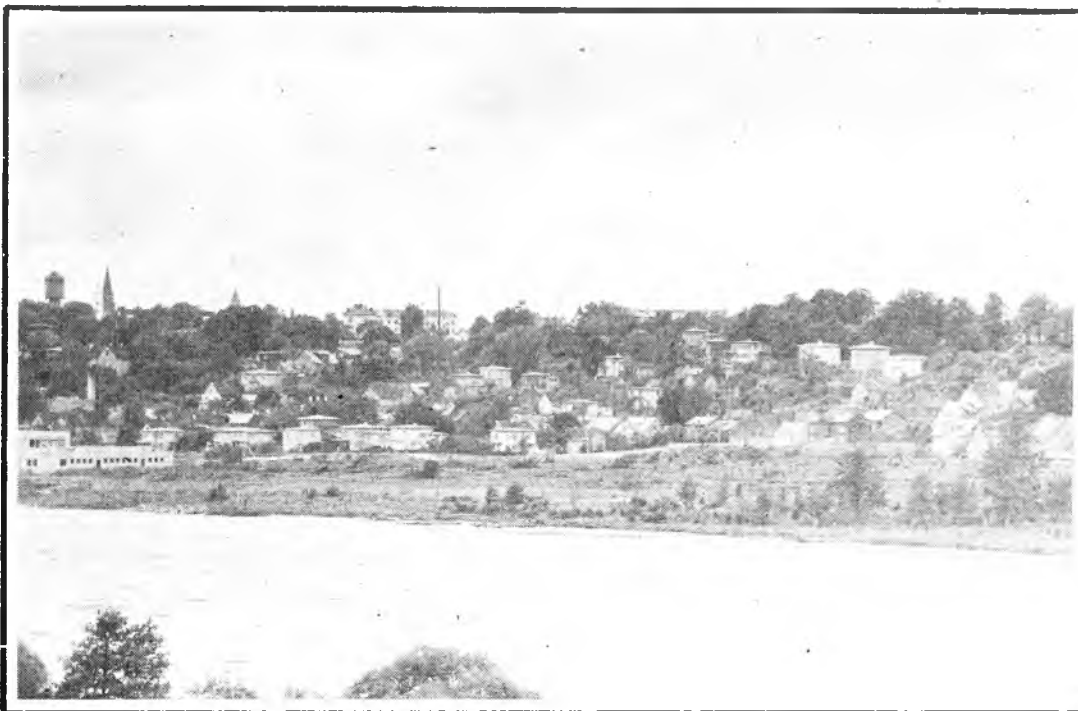
Juunikuu lõpul toimus Leningradis ülelüliduline teaduslik-tehniline nõupidamine teemal «Ajaloolist linnade planeerimine ja hoonestamine». Arutusel oli kaks põhiprobleemi: kuidas restaureerida ja rekonstrueerida ajaloolisi linnaosi, et oleks taatud vana, väärtusliku planeerimisstruktuuri ja hoonestuse maksimaalne säilitamine ja otstarbekas kasutamine praegusajal, ning kuidas planeerida ja hoonestada uusi linnaosi, et need moodustaksid vanadega terviku, ei lämmataks, vaid orgaaniliselt arendaksid seda progressiivset, mis nois peitub. Nõupidamise puhul oli korraldatud endisest maneežist vastset rekonstrueeritud näitusehallis ajalooliste linnade planeerimist ja hoonestust iseloomustav ürituslik näitus, mis andis hea ülevaate meie saavutustest ja ka puudujääkidest selles valdkonnas ning osutus tõhusaks illustratiivseks lisavahendiks ettekannetele ja sõnavõttudele.

Nõupidamisest võttis osa ligi 1000 inimest — partei- ja nõukogude juhtivaid töötajaid, arhitekte ja ehitajaid. Oma ulatuselt oli see viimaste aastate üks esinduslikumaid ja suuremaid. Nii ettekanded kui ka sõnavõttud, näituseeksponaadid ning Leningradi ehitistega tutvumine andsid palju materjali mõtisklusteks, arutlusteks ja paralleelide tõmbamiseks.

Käsitletud probleemid on väga tähtsad kas või selle tõttu, et suurem osa Nõukogude Liidu linnarahvast elab ja töötab ajaloolistes linnades. Järelikult mitte niivõrd uued linnad, millele meil seni on pööratud peatahelepanu, vaid just ajalooliste linnade kujundamine on seotud paljude miljonite inimeste käekäiguga. Eestis on ajalooliste linnade arendamise ja kujundamise probleemid eriti aktuaalsed, sest meil on uusi linnu üpris vähe.

Ettekannete, sõnavõttude ja näitusematerjalide põhjal tugevnes veendumus, et Nõukogude Liidus on tehtud palju ehitusmütside restaureerimisel, rekonstrueerimisel ja eksponeerimisel. Eriti heas valguses esinesid Moskva, Leningradi, Vilniuse, Novgorodi, Pihkva, Taškendi, Samarkandi, Tbilisi ja mitme teise linna planeerijad ning ehitajad. Nende saavutustes ei saa kahelda. Ainuüksi Leningradi arhitektuurimütside restaureerimiseks (neid loendatakse 1000 ümber) on kulutatud pärast sõda üle 400 miljoni rubla, viimastel aegadel tublisti üle 20 miljoni rubla aastas. Tööd tehakse komplekselt: koos fassaadidega restaureeritakse või moderniseeritakse ka hoonete sisemus ja heakorras-tatakse ümbrus, põrkamata tagasi isegi ulatuslikest lammutamistest, kui seda olukord nõuab. Käsile ei võeta mitte üksikhooneid, vaid terveid tänavaliike või kvartaleid. Ka tulemused on silmaga nähtavad. Leningradi kuulsad arhitektuuriansamblid säravad oma ilus, kesklinn muutub aina kaunimaks.

Ulatuslikku tööd on peale Leningradi ja Moskva tehtud ka palju väiksemates linnades nagu Novgorod ja Pihkva. Sealsed ajaloolised keskused on põhiliselt restaureeritud ning saanud tagasi oma esialgse ilme. Nüüd kaunistavad ja mitmekesistavad need linnu ning sisendavad elanikkonda ja sadadesse tuhandesse külastajatesse uhkustunnet kauges minevikus saavutatule üle, mida purustavatele sõdadele ja muudele hädadele vaatamata on suudetud säilitada meie ajani. Teistega võrreldes näisid meie tulemused kahvatuna. Näitusel pirdus Eesti ekspositsioon Tallinnaga, kusjuures esitatud olid peamiselt kavad, tehtust

Linnavaateid Viljandist ja Pärnust

aga väga vähe. Näib, et see peegeldab tegelikku olukorda võrdlemisi õigesti. Meie uurime palju ja põhjalikult, teeme projekteid variante. Juba paarkümmend aastat tagasi asuti meil Tallinna vanalinna komplekssele uurimisele ja kavade koostamisele tema kõige otstarbekamaks kasutamiseks. Tol ajal olime eesrindlased, sest kuskil mujal Nõukogude Liidus nii komplekselt, igakülgset ja põhjalikult ajalooliste linnaosade probleemide ei käsitletud. Meie töödega tutvuti hea meelega, meist võeti eeskujut. Võib-olla peabki nii olema, et õpilased lähivad õpetajaist mööda? Kui meie ikka veel peamiselt uurime ja projekteerime (paljudest on neid objekte kas või Tallinnas, mis lõplikult restaureeritud või rekonstrueeritud?), siis teised on haaranud härjal sarvist ja läinud üle tegudele. Seetõttu ongi neil, mida näidata ja mille üle uhkust tunda. Meie aga peame häbenema Tallinna korrastamata vanalinna pärast ja viimases hädas kutsuma appi poola kolleege, sest

õigel ajal ei mõistnud me nii nagu vaja oma asju korraldada. Eestis on kõige kõrgem keskmine palk Nõukogude Liidus, kõige rohkem autosid, kõige kõrgem kaubakäive, meil on palju muud kõige, kõige kõrgemat. Selle taustal andis nõupidamisel eriti teravalt tunda meie mahajäämus arhitektuurimütside säilitamisel, restaureerimisel ja rekonstrueerimisel. Ei saa ütelda, et see, mis tehtud, on halvasti tehtud. Just vastupidi, meie spetsialistide tööd võib aina kiita, kuid tehtu hulk, võrreldes sellega, mida tuleks teha, on väga väike. Me ei jõua vajadustega sammu pidada. Peamise restaureerimisega tegeleva organisatsiooni, Restaureerimisvalitsuse võimsus on liialt väike. Nõukogude Liidus kultuuripärandile pööratav tähelepanu, meie uue konstitutsiooni sellekohased sätted kohustavad Eesti NSV vastavaid ametkondi astuma resolutsioone samme Restaureerimisvalitsuse tugevdamiseks. Eesti NSV valitsuse otsus selles asjas annab nendele sammudele tuge.

Kui NSV Liidus ajalooliste keskuste kallal tehtavat tööd hindasid nii peatekandjad kui ka sõnavõtjad positiivselt, siis rohkem muret tunti uute rajoonide kujundamise pärast.

Et meie ajaloolised linnad arenevad, on muidugi rõõmustav fakt. Linnaehituslikult väljendub see nende elanike arvu kasvus, hoonestatud territooriumi laienemises, planeerimisstruktuuri muutustes, arhitektuurse ilme teisenemises. Koos linnade kasvuga tiheneb nende hoonestus, suureneb elanike, tööstusettevõtete, sõidukite kontsentratsioon, tõuseb elutempo. Need nähtused on paratamatud, kuid vajavad kindlakäelist reguleerimist, nii et ei sünniks ei kahju ajalooliste linnade arhitektuurile ega olmele. Ei saa rahule jääda uute elurajoonide arhitektuuriga. Elamuud on püstitatud ühesuguste tüüpprojektide ning šabloonsete ja igal pool sarnaste planeerimiskavade järgi. Uued elurajoonid pole üksteisega sarnased mitte ainult ühes, vaid ka eri linnades. Arhitektuurselt on need vähe

seotud ajalooliste osadega. Kõikjal püstitatakse ühesuguseid, peamiselt 5–9-korruselisi pikki sektsioonmaju, mis arhitektuurselt osutuvad eriti ebasobivateks väikelinnades, lämmatades oma massidega ajaloolisi ehitisi. Madalakorruselisi elamuud on viimaseil aastail vähe isegi linnades, rääkimata maast. Seetõttu hakkavad väikelinnad ja maaasulad kaotama oma spetsiifilist ilmet, inimest ümbritsev tehiskeskkond nivelleerub, muutub üksluiseks ja igavaks. Mitmed ettekandjad ja sõnavõtjad, sealhulgas Tsiivielihtuskomitee aseesimees prof. N. Baranov, rõhutasid vajadust koostada vähekorrukseliste elamute plokksktsioonide projekte ajalooliste linnade hoonestamiseks.

Eesti on ajalooliste väikelinnade maa (tuletagem meelde, et NSV Liidus nimetatakse väikelinnadeks normide kohaselt kõiki linnu, kus on vähem kui 50 000 elanikku). Seetõttu peaks kõnealune küsimus puudutama meid eriti teravalt. Sellised linnad nagu Haapsalu, Kingissepa, Viljandi, Võru, rääkimata veel väiksematest, on alati olnud madalakorruselised. Madalad elamud peegeldavad õigesti nende mastaapi, loovad hubase meeleolu, ei varjuta arhitektuurimälestisi. Esimesil sõjajärgseil aastail, kui meie ehitusbaas oli hõrk, jätkati väikelinnade hoonestamist peamiselt madalate elamutega. Sedamööda kuidas arenes ja sai võimsamaks ehitusbaas, muutusid ka hooned suuremaks ja võimsamaks. Kui jälgida meie linnade arhitektuuri transformatsiooni, võib selle järgi selgelt näha ehitustehnoloogilist progressi, ent kahjuks palju vähem arhitektuurse mõlemise arengut. Arhitektuur on ilmselt allutatud ehitustehnoloogiale. Ehitustegevuse eesmärgiks peab olema inimese eluks igas suhtes (ka esteetiliselt mõttes) soodsas keskkonnas loomine. On ilmenud aga hoopis muu — püüd ehitada võimalikult lihtsalt ja odavalt. Eesmärgi saavutamise vahend on muutunud eesmärgiks omaette. Kujutagem ette, et daamid võiksid kasutada riietumiseks ainult paari tegumoea kleite ja kingi. Küll oleks neid kerge toota! Saaks odavalt ja palju. Kuid kas see oleks õige?

Linnade projekteerijad on aga seadnud umbkaudu niisugusesse olukorda. Väga oluline on ehitusmaterjalide tootjate ja ehitajate ühiste jõupingutustega avardada võimalusi uute elurajoonide mitmekesistamiseks, muuta ehitustehnoloogia paindlikumaks. Linnaosaade loomisel ei ole vaja kooperida vanu vorme, mitte selles ei seisne side vana ja vana vahel, vaid põhimõttelises lähenemises — vormide rikkuses, kus ei puudu ka kontrastid, detailide heas läbitöötamises, konkreetse looduskeskkonna piinlikus arvestamises, inimlikus mastaabis. Selleks on vaja juurutada mitmekesiseid ehitusmeetodeid.

Arusaadav, et isegi kõige esinduslikum nõupidamine ei suuda lahendada kõiki küsimusi. Peamine on siiski heade mõtete teostegemine. Neid aga avaldati nõupidamisel palju. Asugem neid mõtteid siis ellu viima nõnda, et järgmisel seesugusel nõupidamisel meie kunagine hea maine teiste liiduvabariikide hulgas oleks vähemalt ennistatud.

TARTU KUNSTIMUUSEUMIS ON AVATUD ÜLEVABARIIGILINE TEKSTIILI- JA PORSELANIKUNSTNIKE VIIMASE VIIIE AASTA UUDISLOOMINGU VÄLJAPANEK.

Tartu Riiklikus Kunstimuseumis avatakse täna eesti 1930. aastate joonistuste näitus, mis on järg sin varem toimunud 1930. aastate maali, skulptuuri ja akvarelli väljapanekutele. Näitusel on eksponeeritud muuseumi joonistuskoogust üle saja teose.

Vanema põlvkonna kunstnikest on muuseumi joonistuskogus kõige paremini esindatud Kristjan Raua looming, eriti tema Kalevipoja-ainelised teosed, mida võib rohkesti näha ka näitusel. Teine arvukalt esindatud kunstnik on «Pallase» ringkonda kuuluv A. Johani, kes oli ka esimesi olus-
 tikuteema viljelejaid meie joonistuses. Enamiku «Pallase» koolkonna kunstnike (N. Kummits, A. Vardi) joonistusi iseloomustab maalilisus, valgusevarjuga pehme modelleerimine. Eelistatumad joonistusvahendid on süsi, kriit, sangviin.

E. Viiralt 1930. aastate joonistusi leidub muuseumi kogus ainult seitse, kuid «Berberi tüdruk», «Naine Marra-keist», «Vana araablane», «Lapsed» kuuluvad kindlasti paremate teoste hulka näitusel. Huvi pakuvad ka N. Triigi, P. Burmani, G. Reindorffi, kuid samuti mitme vähemtuntud kunstniku (G. Krug, A. Triik-Põllusaar, M. Roosma) tööd.

Eesti 1930. aastate joonistuste näitus ootab külastajaid kuni septembri algpäevadeni.

TAIMO KUUSIK

30. AASTATE JOONISTUSTE NÄITUS TARTUS

Kristjan Raud. «Uuefoa» (süsi, 1939)

NO KUULGE, MIS

SEE SIIS ON?

Võib kihla vedada, et niisugune on juubilar! esimene reaktsioon, kui ta käesolevat kirjatükki silmab. (Sellise pöördumisega alustab ta ikka, kui mõni saade logiseb või midagi tegemata või halvasti tehtud on.) Nüüd võivad seda lauset loendamatu kordi kuulnud kolleegid vastata täie kindlusega: «Aado Slutsk on juubilar!»

Nii see on ja ümber ega paremaks teha ei ole siin midagi.

Riia linnas 17. juulil 1918. aastal sündinud, Tallinnas kasvanud ja koolis käinud, Pariisis sisearhitektuuri ja dekoratsiooni õppinud, lühikest aega Tallinnas ka dekoraatorina kätt proovinud ja alles siis sellele õigele, ajakirjanduspõllule siirdunud. Selline oleks lühike punktir.

Alguse sai see kirjandusliku kaastöölisena ajalehes «Trudovoi Put» (hilisem «Sovetskaja Estonia») pöördelisel 1940. aastal. Sõjapäevad «Punaväelase» toimetuses ja «Sovetskaja Estonia» rindekorrespondendina. Hiljem tehaselehe toimetamine põlevkivibasseinis, «Õhtulehe» toimetaja asetäitja, «Noorte Hääle» toimetaja asetäitja ja toimetaja, «Rahva Hääle» osakonnajuhataja. Ikka innukas, harsartne ja rahutu.

Aastast 1954 kuni tänaseni, niisugis peaaegu veerand sajandit on juubilar! nimi olnud lahutamatu raadiotööst. Algas see päevauudistest. Peagi aga märgati, et jõudu ja energiat on ülikülluses ning veokonksu haagiti kogu informatsiooni-
 saadete peatoimetuse. Ja vagunid tulid järele! Just neil aastatel sündis Eesti Raadios selline saade nagu «Päevakaja», mille vorm ja sisu on aastaid trötsinud ajahammast.

Dialektiliselt võttes toimus see, mis toimuma pidi: uueks ametinimetuseks sai Televisiooni ja Raadio Komitee esimehe asetäitja. Nõnda ametinimetuse järgi, sisuliselt aga kõigi Eesti Raadio ettevõtmiste algataja, organisator, administraator ja peadispetšer. Sellel tööpostil leidsid ammendamist ülekeev energia, piire ja võimalusi trotsiv organisiseerimistalent, sündisid RAMETO, Vikerraadio, muusikaline tund, «Teist ja teile», raadio matkamängud, tervise-
 laupäevakud jne., jne.

Juubilar! aktiivsus oleks väärt võtta raadiotöö aktiivsuse mõduühikuks: see garanteeriks mõõtmiste tulemuse alla ühe.

Eesti Raadio sotsioloogilised uurimised, arvutuskeskuse töö, stereoprogramm ja kvadrofoonilised katsesaated, raal ja kuvar — kõik uus, mida viimased aastad on toonud raadiotöösse, on nii või teisiti seotud raadio aktiivsuse ühikuga. Mõne mehe elutööks võiks pidada ka oskust nõobi külge kuube õmmelda (vana le raadiomajale juurdehitatud kümnekorruselise esinduslik tööhoone!).

On kahju, et raadiotöö pole siiski suutnud ära kasutada kogu energiat. Seda on jätkunud meie vabariigi Ajakirjanike Liidu halli kiigutamiseks ja viljakaks ühiskondlikuks tegevuseks mitmes liinis. Kui selgus, et ka Tallinnas heisatakse viierõngaline olümpialipp, leiti pressikeskuse loojaks ja juhtijaks õige mees. (Vahemärkusena öelgem, et kuigi omal ajal käidi Pariisis mitte Nuustaku kaudu, nagu komme pidavat ette nägema, siis nüüd kohtab juubilar! Nuustakul mõnevõrra sagedamini kui Pariisis. Eriti siis, kui seal kandis suusk hästi libiseb.)

Ikka täpset kurssi ja kindlat kätt raadiolainetel!

Kolleegid

GRUUSIA MAALID TALLINNAS

Viimaseid päevi on Tallinna Kunstihoones avatud Gruusia maalinäitus. Oleme varem näinud väikest valikut Gruusia maali suurkuju L. Gudiašvili tödest, samuti tuntud naiskunstnike E. Ahvlediani ja K. Margalašvili maale, metallitaidur I. Otšiauri personaalnäitust.

Kõige ulatuslikum Gruusia kunstikogu toodi Eestisse 1971. aasta suvel, kui toimusid Gruusia kultuuripäevad. Siis said tallinlased näha head ülevaatenäitust kõigist sealsest tarbekunstiharudest, tartlased aga kaheksa maalikunstniku koondnäitust.

Nõukogude kunstis moodustavad Gruusia maalijad huvitava ja küllalt segelt väljakujunenud rahvuslike tunnustega koolkonna. Neid iseloomustavad enamasti maaliline käsitluslaad ja eripärane, sageli raskevõitu koloriit. Heroiliseks maastikukujutuseks näib inspireerivat nii Gruusia maastik kui rahvuslik karakter. Maastiku- ja arhitektuurivaated on Gruusia maalijate meelisala. Aga ka natüürmord kuulub kindlalt nende maalitraditsiooni.

Seekordne väljapanek Tall-

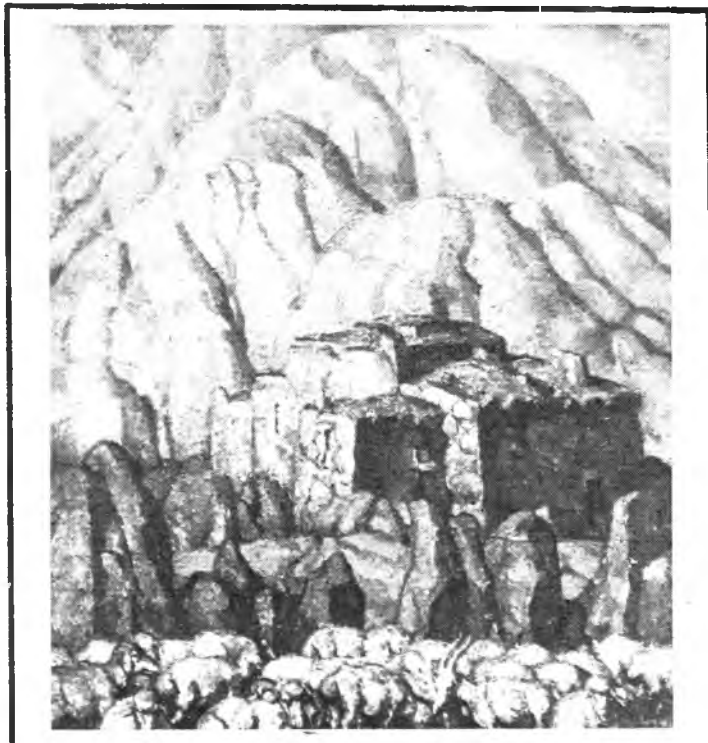

Hassan Inaišvili [1942]. «Natüürmord» (õli, 1976)

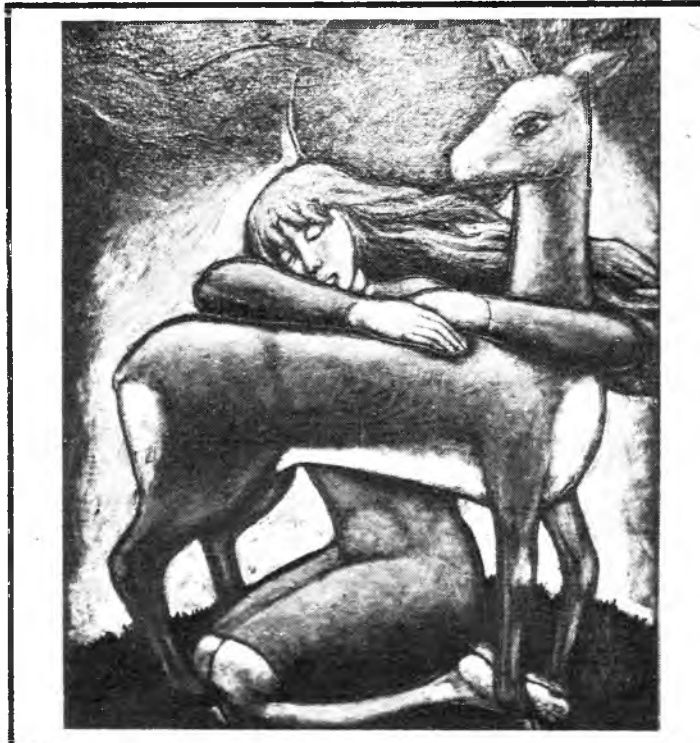
linna Kunstihoones on huvitav sellegi poolest, et esitab valdavalt noorema põlve maalijate töid.

Avtendil Tomašvili [sünd. 1943]. «Gurzufi vaade» (õli, 1977)

Vahtang Advadze [1919]. «Tvobvi asula» (õli, 1977)

Dzemal Hutsištšvili [1938]. «Uni» (õli, 1968)

Kes Elsa Maasikut kord-ki on laulmas kuulnud, ei unusta tema esinemist juba häälile ilu tõttu. Suur, mahlakas sopran. Uhtaegu soojatooniline ja särav. Imetlusväärselt varjund- ja värviderikas, tundeid kiirgav. Selle häälle kohta on öeldud — päikeseline.

Mõnigi kord on lauljaid tatvatsetud iseloomustada ühe või teise talle eriti sobiva ooperirolli või kammerteose kaudu. Elsa Maasikugi kohta võib öelda, et ta oli kordumatu Butterfly, Puccini vapustava armastusdraama kõige vahetum, hingestatum ja — naiselikum kehastaja. Kuid E. Maasiku puhul võib minna ka teist teed: vaadelda lehekülgi eesti vokaalloomingu, mis just tema lauljaisiksust ja häälematerjali arvestades kirjutatud. Jälgime näiteks kaksikportreed, mille kujundavad Villem Kapi 50. aastatel loodud populaarsed soololaulud «Kevadlaul» (I. Sikemäe ainetel) ja «Lumehelbeke» (J. Liiv). «Kevadlaul», lennukast avafraasist alates täis avalat rõõmu, toob esile laulja suure hääleulatuse, paneb meenutama selle ühtlast kandvust kõikides registrites, helisevaid kõrged noote. Suure dünaamiliste tõusudega laul lõpeb si-bemoolil kolme forte'ga! «Lumehelbekes» seevastu — lihtlikult sissepoole pöördunud, vaikselt nukuks vaid hetkelise avatuma tundeavaldusega («Miks nii tuksud, rind?»). Meloodiaa on ahtam, tressituur madalam. Kuid millised tundetagamad. Võimalused ainulaadse piano-tehnika kasutamiseks! Siin on helilooja märkinud ühe fraasi lõppu kolm piano't. Mitte asjatult. E. Maasik tõi sellegi varjundi esile, ilma et hääle oleks kandvust kaotanud.

Elsa Maasiku kohta ei saa öelda, et tema kunstis oleks olulist kohta hetkeimprovisatsioonil, juhustlikkusel. Vastupidi, iga lavaosa, iga aaria või romanss jõudis kuulajani suure süvenemise, üksikasjaliku analüüsi ja oma jõuvarude põhjaliku kontrolli tulemusena. Omapoolne täielik valmisolekuvajadus, ka proovidesse tulles, nõudis mõnikord mõeldu ümberhindamist — teatris, kus loominguprotsess on suures osas kollektiivne. Ka selles suhtes jätkus tal piisavalt ansambliunnetust, et jõuda ühise tõeni.

Elsa Maasiku loomingulises elus on olnud ebatavaliselt palju alustamisi. 1932—1935 oli ta Pärnu «Endla» teatris samavõrd operetiprimadonna kui draamanäitleja. Mängis Kälmäni ja Kitzbergi, Abrahami ja Ibseni, Rombergi ja Schillerit. See ei olnudki olude sund, paratamusega leppimine. Talle, Aleksander Arderi andekale lauluõpilasele Tallinna Konservatooriumist, pakuti juba tookord tööd «Estonia» ooperis. Siiski eelistas ta väiksemat lava, kus oli kohe oodata suuremaid ülesandeid, ehkki teistes žanrites. Kuid nooruse otsinguteperioodil ilmusid siiski ka õige vaist ja reaalsustaju: kolme hooaja järel lahkus E. Maasik «Endlast» ja lõpetas konservatooriumi. Samal, 1935. aastal tegi ta uue, üksjagu üllatava suunaaliku: läks «Vanemuise» teatrisse ja seda väga pingelisel momendil. Võitlus provintsliku rutiini ja uuenduslike meeleolude vahel oli seal jõudnud haripunkti. Sõnalavastuste ja opereiti kõrval seni juhuslikult lavastatavale ooperile taheti anda püsivamad õigused. Elsa Maasik osutus nüüd «täiesti tavali-seks» nooreks entusiastiks, kes koos dirigent Eduard Tubina ja lavastaja Eino Uuliga võitles «Vanemuise» ooperi eest, puutudes kokku kogemuste ja vahenditepuudusega, pooltühjade saalidega. Vastutasuks sai ta piiramatud töö- ja eneseteostusvõimalused. Kuue hooaja jooksul laulis ta Neddä, Butterfly'd, Margarethet, Gül-

Juubilar koos Tiit Kuusikuga (Vambo) Saima osas E. Kapi «Tasuleekides»...

...nimisalisena Puccini ooperis «Madame Butterfly».

ELSA MAASIKU KUNST

dat, Tatjanat, Violetta. Seesugune suurosa hieldus lauljate alguses võis tookordsetes mitmežanriteatri ohtudes osaks langeda vaid väga väikese trupi väga võimekale solistile. Samal perioodil said teoks olulised välisreisid. E. Maasik osales rahvusvahelisel lauljate konkursil Viinis, viibis Saksa-maal, Prantsusmaal, viimistles mõned kuud Itaalias oma vokaaltehnikat. 1940. a. «Vanemuises» laulnud Violetta tähistas tema loomingulise kõrgperioodi algust. Selles mitmekülgse tipptiival ilmnisid Verdi muusika liürilise ja dramaatilise alge õige mõistmine, psühholoogilise vaistu teravnemine, Itaalias laimatuks lihvitud koloratuurtehnikat.

Oma meisterlikkuse kasvu tunnetanud interpreet ei lükanud nüüd tagasi «Estonia» teatri järjekordset pakkumist. Paraku oli ta üks nendest lauljatest, kelle kõige suutlikumad hooajad langesid sõjani ning neile vahetult järgnenud aastatele. Teatrihoone hävimine, trupi kaotused ja pingutav taastumisperiood jätsid paratamatult jälje, kujundasid repertuaari suhteliselt piiratuks. Ikka ja jälle tulid repertuaari samad ooperid, mis E. Maasik oli «Vanemuiseski» laulnud. Nii juhtuski, et näiteks Tartu kahele «Madame Butterfly'le» lisandusid Tallinnas veel kolm sama ooperi esietendust, kaks «Jevgeni Oneginit», kahel «Pajat-sid» jne. Töö osade kuuk «Vanemuise» oli muusikalistelt karakteritelt lauljale väga lähedane ja ta tegi nende kallal suurt täiustavat tööd. Tõsi, sealjuures ei puudunud ope-rett. See lustlik žanr oli Elsa Maasikut ikka saatnud — nagu pärast «Endlat» «Vanemuises», nii ka «Estonias». Siin avanesid tõeliselt laulja elurõõmus natur, lavasarm ja liikumisvabadus. Mingi üllatavalt endastmõistetava kergusega vahetas ta esinemismanneere, olles vaheldumisi «Jevgeni Onegini» mõttlik, tõsi-

meeline Tatjana, «Kõrbelaulu» seiklushimuline Margot, õrn Butterfly ja «Mustlasparuni» temperamentne Saffy.

Uusi ooperiosi lisandus üksikuid, kuid need olid seda hinnatavamad: Nataša Dargomõžski «Näkingeius», Elisabeth Wagneri «Tannhäuseris», eriti aga Saima ja Arm Eugen Kapi ooperites «Tasuleegid» ja «Vabaduse laulik». Need kaks viimast polnud lihtsalt algupärase osad, seniolematud E. Maasiku repertuaaris. Oma rahvusliku karakteri ja aktiivse, võitleva loomu tõttu nõudsid need interpreedid ümberkehtumist selle sõna kõige avaramas tähenduses, mõnestki juba kinnistunud arusaamast lahtitulemist. Saima ja Arm polnud, vaatamata ajastu erinevusele, põhiolomusest kuigi kontrastsed karakterid. Seda märkis kord ühes raadiovestluses E. Maasik ise, nimetades Armu meie sajandi Saimaks. Kuid neis oli interpreedile nii vajalikke suuri, ehedaid tundeid, mida ta ka väga siiralt ja inimlikult kehastas. Otsekui isakodust Haanjamaalt päritud laulikumeeliga võttis ta omaks Saima partii rahvaviisiintonsatsioonid, sidudes neid oma kantileeni iluga. Üleva hardusega kõlas kaunis sotto voce Armu lahkumistseenis «Vabaduse lauliku» finaalis.

Osadelt kõige mitmepalgelisemaks kujunesid Elsa Maasikule tema teatrite viimased kümme-kond loomeküpsed aastad (1952—63). «Estonia» oli hakanud elama täisverelist muusikateatri elu ja E. Maasik sai siis esmakordselt laulda laval Mozartit donna Annana ja Krahvinna, samuti nagu Tamarat Rubinsteinit «Deemonis», Puccini Toscat, Antoniat Offenbachit «Hoffmanni lugedes», Marfat Rimski-Korsakovi «Tsaari mõrsjas», Rahmannovi Francescat, Ameliat Verdi «Maskiballis» jne. Selles autoritelt ja ajastutelt väga rikkas osadereas pääsesid kujukalt maksvusele laulja sügav muusikaalsus ja peen

stiilitunne, erk sisseelamine lavakujude tundemaailma.

E. Maasiku kontserdirepertuaar on meistri vääriliselt abarahaardeline: küllap peitub selles tohutult läbitöötatud materjalis, omalaadses vokaallaboratooriumis ka laulja ooperiosade stiilipuhtuse saladus. Hoidudes loetlemast paljusid XVIII, XIX ja XX sajandi autoreid, nimetaksin vaid laulja «oma teemaga», eesti loodusliürikaga seotud heliloojaid Mart Saart, Villem Kappi, Els Aarnet, Eduard Tubinat, Veljo Tormist. Nende lauludes saavutatud elamuslikkuses, luule ja muusika tunnetamise ter-viklikkuses, detailivõlu tabamises on E. Maasik olnud ainulaadne. Kammeržanris on ta end kahjuks küll vaid pisikuhaaval avaldanud. Sõjajärgsetel aastatel oli tema kontserditegevus pikka aega seotud eeskätt Riikliku Akadeemilise Meeskoriga. Esimene õhtutäitev soolokontsert sai teoks 1964. aastal, pärast teatrit lahkumist. Kuid mõndagi on talletatud helilintidel ja sellel on kustumatu kunstiväärtus.

Elsa Maasiku kunstnikuse-loomustuses ei saa vältida sõna «romantik». Ta on alati kandnud endas suuri emotsioone, olnud avali kõigele ilusale. Laulmine on talle ikka olnud vahendiks vaimu- ja tunderikkuste, muusika ja poeesia ülu jagamisel kuulaja-ga. Sellele missioonile on ta pühendanud kogu oma elu järgitult.

Ilu suureks allikaks, tunde-elu rikastajaks peab Elsa Maasik loodust. Sealt on ta ammutanud ka oma põhiolomuse — liürika. Kuid nagu ta lavaosades on rõhku pannud emotsioonide oskuslikule ohjel-damisele, samavõrd on ta osanud rikastada oma tegelasku-jusid dramatismi või ka huumoriga. Sest tema, põlise haanjalase kunstitõe juured on ikka olnud sügaval elus eneses.

Tänavust suve nagu peaaegu kõiki eelnevaidki veedab Elsa Maasik oma kodukohas Vastse-liina lähistel. 23. juulil täitub 70. aastaring. Küllap istutakse jällegi lõkke ääres nagu ikka siis, kui hõimlased seal peres kokku tulevad. Laulud kõlavad ja pill käib ühe mängi-ga käest teise kätte... Juubilarist ülu- ja tulehoidjale, meie vabariigi rahvakunstnikule soovime veel palju kauneid suvesid, häid lauluõpilasi Tallinna konservatooriumis, sõprade südamesoojust!

VILMA PAALMA

MUUSIKA-MAAILM

Rahvusvahelistelt konkurssidelt '77

VIILDAJAD:

H. Wieniawski nim. konkursi Poznanis võitis 46 osavõtja hulgas 16 riigist Nõukoode viiludaja Vadim Brodski. II preemia said ex aequo Piotr Milewski Poolast ja Nõukoode viiludaja Mihhail Vaiman, III — Zahhar Bron (NSVL), Peter Zazofsky (USA), IV — Charles André Linale (Prantsusmaa), V — Hiro Kurosaki (Austria) ja Anna Aleksandra Wódka (Poola), VI — Kazuhiko Sawa (Jaapan). Anti välja veel kaks ergutusauhindu ja 13 eripreemiat.

Jacques Thibaud' nimelisel viiludajate konkursil Pariisis ei antud välja esimest preemiat. II preemia võitis Paul Florin (Rumeenia), III — Rafael Oleg (Prantsusmaa), IV — Amiranz Ganz — (Uruguai) ja Kazuhiko Sawa (Jaapan), V — Asako Hata (Jaapan) ja VI — Fiona Vanderspar (Inglismaa).

Paganini-nim. konkursil Genuas võitis peapreemia Moskva Gnessinite-nim. Instituudi üliõpilane, nüüd siis ka tänavuse Tšaikovski-konkursi «kuuld» Iija Grubert.

Zagrebi rahvusvahelise festivali konkursil sai I preemia ja H. Szeryngi nim. eriauhinna Poola viiludaja Barbara Górzynska (tänavusel Tšaikovski konkursil pääses ta II vooru). II preemia pälvis Filip Djokić (Jugoslaavia), III Antonin Pergler (TSSV), žürii eripreemia And-Marina Petrovics (Rumeenia).

VADIM BRODSKI

DIRIGENDID:

Herbert von Karajani fondi konkursil Lääne-Berliinis jäi I preemia välja andmata. II preemia võitis 52 osavõtja hulgas noor Nõukoode dirigent, 24-aastane Valentin Geršijev Leningradi konservatooriumist, III — Jacek Kasprzyk (Poola), IV — Nansae Geum (Lõuna-Korea).

Ungari Televisiooni korraldatud teistkordset dirigentide võistlust Budapestis oli osalejaid 40. I preemia väärilist leidmata andis žürii II preemia ex aequo Nõukoode dirigendile Vladimir Verbitskile ja Poola dirigendile Jerzy Salwarowski. III — David Ramadano (USA) ja Karlos Trikolidis (Kreeka), IV ja V — Uri Mayer (Kanada), Emilio Rebaglino (Itaalia).

Milano «La Scala» korraldatud Guido Cantelli mälestuskonkursil piirdus žürii helilooja Goffredo Petrassi juhatusel II preemia määramisega Poola dirigendile Wojciech Michniewskile.

Viinis hiljuti surnud nimeka dirigendi Hans Swarowsky esmakordsel mälestuskonkursil ei leitud 21 riigi 57 esindaja hulgas I preemia väärilist. II preemia võitis Swarowsky õpilane, Austria dirigent Günther Neuhold, III — samuti kunagine Swarowsky õpilane, Austriast pärit Alexis Hauser, praegune New York City Opera dirigent. IV preemia sai mehhiklane Sergio Cardenas.

Nikolai Malko nim. konkursil Kopenhaagenis võitis Detroidi Filharmonia orkestri dirigent Philipp Barry Greenberg.

Besanconi konkursil läks 20. maa 35 osavõtja hulgas võistluste 27-aastases ajaloos esmakordselt I preemia jagamisele: parimad olid T. Koutnik (TSSV) ja noor Iraani dirigent, 29-aastane Teherani konservatooriumi direktor Ali Rahbari.

IV organistide võistlusel Paul Hoffheimeri auhinnale Innsbruckis võitis II preemia Hélène Dugal (Kanada), III — Roman Summereder (Austria, Brügge Bachikonkursi laureaat (1976. a.).

H. Wieniawski nim. viilumeistrite võistlusel Poznanis sai I preemia Józef Bartoszeki (Poola) viilul «Octavia», II — Kurt Goetteri (Saksa DV) «Kreislere», III — Tomasz Pilafl (TSSV) «Labor vincit omnia». J. Bartoszeki ja T. Pilafl piliid said ka IV preemia.

RAM SOOMES

Teisipäeval, 18. juulil sõitis Riiklik Akadeemiline Meeskoor koos oma dirigentide Olev Oja ja Kuno Arenguga järjekordsele võõrusesinemisele Soome. Seekordsed kontserdid kuuluvad Savonlinna rahvusvaheliste muusikapidustuste programmi ja toimuvad Savonlinna lähistel Hei-

navesis, Puumalas ja Rantasalmis. Kolmel kontserdil antakse läbilõike repertuaarist. Eesti muusikat esindavad G. Ernesaksa ja V. Tormise laulud. Soome muusikast kantakse ette S. Palmgreni «Miilipöletaja» ja L. Madetoja «Unetar». Koju jõutakse 24. juulil.

FOTOMEENUTUSI D. OISTRAHHI NIM. MUUSIKAFESTIVALILT PÄRNUS.

Piltidel: 1. Mängivad Igor ja Valeri Oistrakh. 2. Valeri Oistrakh, Viktor Pikaizen tütar Tatjana, Natalia Zertsalova, Miroslav Russin ja Mihhail Homitser (vasakult) maja juures (Toomingu tn. 1).

kus aastatel 1955–1970 suvitas David Oistrakh. 3. Lõppkontserdil 15. juulil Koidula-nim. Draamateatris. I. Oistrakh, M. Homitser ja N. Zertsalova ning ERSO N. Järvi juhatusel esitavad L. van Beethoveni Kontserti viiulile, tsellole ja klaverile.

ANNE-MALLE HALLIKU fotod

TŠAIKOVSKI PÄEVAD HAAPSALUS

Muusikapäevade avakontserdil 4. juulil lossipargis kandis programmi pearaskust Eesti Televisiooni ja Raadio est-raadiorkester. Taktikeppi hoidis Peeter Saul. Maitsekas järjestuses kõlasid katkendid Tšaikovski Klaverikontserdist nr. 1, sümfoniatest ning ballettidest «Pähklipureja» ja «Uinuv kaunitar». Kontserdil osalesid Heli Lääts, Laine Mustassaar, Ludmilla Dombrovskaja, Aare Koha ja Boris Lehtlaan. Ohtut juhtis Kalmer Tennosaar. Kohal olid ka Televisiooni ja Raadio Komitee esimees Raimund Penu, esimehe asetäitja Paul Jürjo ja Eesti Raadio muusikajuht Lydia Auster. Pärast kontserti siirduti mereranda ning asetati lilli kujur Roman Haavamae loodud Tšaikovski pingile.

5. juulil andsid kultuurimaja saalis kammerkontserdi vennad Tõnu ja Matti Reiman. Kui Bachi Partita nr. 1 B-duur klaverile oli kohati konarlik, siis Schuberti Sonata inis G-moll viiulile ja klaverile klappis kõik juba kenasti. M. Reiman esitas veel palu Tšaikovski tsüklist «Aastajad» ning duo etteaste lõpetas Leclairi kelmikas Sonaat D-duur.

Meeldejäävalt musitseeris 6. juuli õhtul kultuurimaja nn. tantsusaalis ERSO puhkpiliikvintett koosseisus Jaan Õun (flööt), Leho Läte (oboe), Hannes Altrov (klarnet), Kalle Kauksi (metsasarv) ja Andres Lepnurm (fagott). See kunagisest TRK UTÜ ansamblist väljakasvanud kvintett pakub toredate täiendust meie kam-

meransamblite üsnagi nappi nimistusse. Haapsalus esitati Mozarti, G. Danzi, G. Balei, V. Kapi ja muidugi Tšaikovski teoseid. Maispalaks pakutigi «Väikeste luikede tantsu» «Luikede järvest». Kvinteti liikmed olid meeldivalt üllatunud soojast vastuvõtust ning nentisid, et selles saalis oli väga meeldiv mängida. Kuulamise poole pealt tuli tunnistada sedasama.

8. juulil esines kuursaalis trio Valdur Roots, Jüri Gerretz ja Toomas Velmet. Trotsides halbu tingimusi (korrast ära pianino, mängimist ja kuulamist segav vihmamõll kuursaali katusel), püüdis teenekas kammerkollektiiv anda endast maksimumi. Kava juhatas sisse M. Kuulbergi Trio. Kuigi V. Rootsi käsi kippus aeg-ajalt otsima klahve, mida pianinol lihtsalt polegi (Kuulberg kirjutas oma teose siiski kontsertklaveri ulatust arvostades), ei suutnud seegi tõik kogunud muusikut verest välja lüüa ning teos kanti edukalt ette. Kontsert kulmineerus Brahmsi monumentaalses Trios C-duur. See kirge, igatsust ning valu täis teos esitati tugeva sisepinge ning kaasa-elamisega. Kava keskel olid aga Tšaikovski seitse romanssi Üleliidulise Raadio solisti Ljudmila Belobragina ja V. Rootsi interpretatsioonis. Viimased sobisid kuidagi ootamatult hästi kuursaali omapärase interjööri ning isegi vihmapladinaga. Pärast kontserti V. Rootsi, kuidas sai alguse koostöö suurepärase lauljaga.

«Juba ammu plaanitsesime ette kanda Šostakoviči «Seitset laulu» (A. Bloki sõnad) sopranile ja keelpillitriole. Asi jäi aga ikka toppama sobiva solisti puudumise taha. Kurt-sin kord muret oma heale sõbrale, Moskva pianistile Igor Zukovile ning tema soovitski meil pöörduda L. Belobragina poole. I. Zukov iseloomustas lauljatarit kui väga musikaalset, intelligentset, kiire õppimisvõimega interpreeti, kellele paljud Moskva heliloojad usaldavad oma teoste esmaesituse. L. Belobragina oli meeleldi nõus meiega musitseerima ning peagi kogesime selle koostöö võlusi. Ideaalne ansambli tunnetus, suurepärase stiilitaju, äärmise korrektsus ja lihtsus — kõik see iseloomustab lauljatarit.

Muusikapäevadele pani punkti RAM-i solist bass Kaljo Räästas. 9. juulil laulis ta kultuurimajas populaarseid romansse ja aariaid ooperitest (A. Kapi «Metsateel», V. Kapi «Vang», Gremini aaria Tšaikovski ooperist «Jevgeni Onegin» jne.). Solisti klaveripartner oli V. Roots. Kava tõi vaheldust RAM-3.

Kui avakontserdil lossipargis oli ligikaudu 1000 inimest, siis kammerkontsertidel kõikus kuulajate arv 30–80 vahel. Seda pole ei vähe ega palju kammermuusika suhtelist ebapopulaarsust arvestades. Tahaksin ainult loota, et elevus Haapsalu kontserdielusi ei ole sesoonne nähtus, vaid et seda jätkub ka pimedateks sügis- ja talvepäevadeks.

MART KUUS

BALLETT. KÜLALISED TALLINNAST

TEISED

MEIST

Berliini tänavustel pidupäevadel viibis külas «Estonia» balleti Tallinnast kahe, kummalgi korral Komische Oper'is väljamüüdud etendustega.

Kõnealuste esinemiskavade tugevad žanri- ja stülistilinevused tekitasid huvitavaid muljeid.

Suurte klassikaliste teoste ja arvukate, enamasti lühemate, uudisloomingusse kuuluvate lavastustega on «Estonia» balleti praegune kunstiline juht Mai Murdmaa suutnud anda trupile isikupärase profiili. Mai Murdmaa koreograafia taotleb sisu oluliste momentide koondamist, kasutades sümboliseid liikumiskonstrukture ning valgusefekte ja peaaegu loobudes pantomiimilisest vahenditest ning rekvisiitidest. Esimene programm koosnes kahest klassikalisest teosest. A. Vivaldi «Aastaaegade» tantsukujutuses üritas koreograaf kanda nii muusika emotsionaalse sisu kui ka struktuuri üle liikumisse, seejuures teose helimaalinguid tantsuliselt pildistamata. Aastaaegade meeleoluline transpotsioon aga saavutati siiski ennekõike tänu mõjuka lavapildi mitmekesisest valgustusest ja Kustav-Agu Püümani värvikatele kostüümidele, mitte tantsulisele joonele. Beet-

hoveni balletis «Prometheus» kujutatakse olendite inimeseks-saamist üsnagi veenvalt, aga vastuolus originaaliga toob Mai Murdmaa sisse aheldatud Prometheusse saatuse, see-eest jätab ära teose telse põhiteema, inimeseks-saamise «muusika ja tantsu võimu kaudu». Seeläbi tekivad kohati tunduvad vastuolud tantsulise kujunduse ja muusika vahel.

Peale Ravelli «Daphnise ja Chloë», mis oli küll redutseeritud ainukeseks suureks pas de deux'ks, ja Prokofjevi väga elamuslikult edasiantud balleti «Kadunud poeg» pakkus ansambel «Luigelenus» (Vello Tormise samanimelise ooperi pildirikka muusika järgi) uue eesti tantsukultuuri sügestiivse näite. Kahjuks anti muusika, mille esitajaid ei mainitud, helilindilt. See tänapäeval õnnetuks üha sagedamini rakendatav võte, mis küll teenib rahalise kokkuhoiu eesmärke, ei tule siiski ühegi muusikateatri puhul kunstiliselt kõne alla. Solistid, kõigepealt Tilt Härm Prometheusena ja Daphnisena ning Vjatšeslav Maimussov Kadunud Pojana ja suurepärase kooliga rühmatantsijad võitsid kiiresti Berliini publiku soosingu.

EBERHARD REBLING
(Ajakirjast «Musik und Gesellschaft» 1977, nr. 12)

ESTICA

Soome «Kansankulttuuri» ja meie heliplaadifirma «Melodija» koostöövõttel tehti stereo/monoheliplaat «Muistojen Tallinna», mis tutvustab soomlastele eesti kerge muusikat. Plaadistatud on A. Oidi laulud «Tallinn», «Siin on see laul», «Vana melodia» ja «Suveöö», R. Valgre «Saaremaa valss» ja «Peagi saabun tagasi su juurde», V. Oja-kääru «Rannakolhoosis», A. Veerne «Maailm samme täis», G. Tanieli «Sinuga koos», A. Tamme «Mustamäe valss», K.

Kikerpuu «Nukrad värvid» ja G. Podelski «Mu kodukingu tule».

Laule esitavad Georg Ots, Voldemar Kuslap, Kalmer Tennosaar, Uno Loop, Jaak Joala, Boris Lehtlaan, Kalju Terasmaa ja Paul Allik. Heliplaadi ümbrist kujundab värvifoto Raekoja platsist. Koostaja Pauli Salonen tutvustab lühikirjutises interpreete, kes laule esitavad. Pike-malt meenutatakse Georg Otsa ja heliloojatest Arne Oiti.

UUS LEND MUUSIKUID

HEINO ELLERI NIM. TARTU MUUSIKAKOOLI 34. lend sai diplomid Tartu Riikliku Ülikooli aulas 14. juunil. Tänavu oli 41 lõpetajat.

Klaver: Niina Aleksejeva (õpet. G. Kaipina), Rita Jalak (E. Arro), Merike Jauhonen (R. Bleive), Väike Järg (A. Russak), Jelena Kopõlova (K. Vassipov), Marina Kravtšenko (kiitusega; õpet. G. Kaipina), Irina Solomova (A. Russak), Reet Liiskmaa (A. Karm), Riina Siimann (E. Hansberg), Mariika September (E. Arro), Ly Tammi (K. Vassipov), Malle Toovis (T. Usk), Svetlana Šteerbakova (A. Karm), Veera Oleinik (G. Kaipina), Irene Kalmus (E. Hansberg); viiul: Adam Gekk (A. Fisch), Jüri Kukk (K. Loona), Eve Sallo (A. Fisch), Gunnar Grenstein (K. Loona), Avo Uukado (K. Loona); puhkpiliid: Maire Kailvee (M. Kits), Kalle Laanesaar (K. Antson); akordioon: Merike Nõmmik (U. Arro), Helve Ots (E. Jukk), Lia Potter (U. Arro); laul: Eichen (L. Jürgens), Liidia Kalm (I. Kuusk), Salla Mölder (E. Vanamölder), Elle Paap (A. Kõiv), Eve Siil (L. Jürgens); koorijuhid: Kari Alakõla (P. Lõkk), Ingrid Jänes (M. Tiigane), Sirje Karu (A. Ritsing), Svetlana Lavrova (L. Laasmae), Urjel Oja (V. Lepik), Piret Sarv (L. Laasmae), Sirje Schulbach (kiitusega; õpet. M. Tiigane), Ants Soots (A. Ritsing), Oile Toom (V. Lepik), Öne Turi (V. Lepik), Mariann Virkhausen (V. Lepik).

OLGA WULFF, Otepää kultuuritegelane. Saab 31. juulil 90-aastaseks.

VAMBOLA KURG, teatritriviator, endine RAT «Vanemuise» näitleja. Saab 27. juulil 80-aastaseks.

FELIX BERENDS, RPI «Eesti Projekti» tootmisgruppi osonnajuhataja. Sal 19. juulil 60-aastaseks.

TAMARA HABICHT, Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi vanemteadur, ajalookandidaat. Saab 30. juulil 60-aastaseks.

JÜRI SELIRAND, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi arheoloogiasakonna juhataja. Saab 21. juulil 50-aastaseks.

Avaettekande pühendas Moskva RÜ väliskirjanduse kateedri juhataja prof. L. Andrejev aine õpetamise ja uurimise sõlmküsimustele NLKP XXV kongressi otsuste valguses. Väliskirjanduse kursus Nõukogude kõrgkoolis ei ole teisejärguline õppeaine, vaid täidab asendamatu osa uue inimese kasvatamisel. Kursus on tähtis nii ideoloogiliselt (kuivõrd selles peegeldub kogu inimkonna ajalooline evolutsioon) kui ka internatsionaalse teadvuse kujundamise seisukohalt. Eriti oluliseks tõuseb ta aga seetõttu, et meie kõrgkoolis inimkonna üldise kultuuriajaloo kursused puuduvad. Oma spetsiifilise esteetilise ja poeetilise funktsiooni kõrval lasub väliskirjanduse kursusel ka ülesanne anda üliõpilastele minimaalne ettekujutus inimajaloo kultuurilisest ja eetilise sisust. Sellise üldkursuse olemasolu on tunnistas nõukogude filoloogilise traditsiooni kõrge kultuur: välismaa ülikoolides teatavasti niisugused kursused valdavalt puuduvad. Väliskirjanduse, sealhulgas klassikalise kirjanduse õpetamise tähtsuse alahindamist, nagu seoses uute õppeplaanidega mõnel pool, eriti pedagoogikainstituutides on ilmnunud, saab seletada üksnes harimatusega. Prof. Andrejev viitas raskustele ja puudustele, mida senises töös on tulnud kogeda. Kursuse laiendamine (kõrvuti kõigi teiste teadusharude kursuste laiendamise) ilmest pole võimalik, kuid olemasolev ruum tuleb säilitada ja võimalikult hästi ära kasutada. Meil puudub väliskirjanduse õpetamist ja uurimist koordineeriv keskus, kuni käesoleva nõupidamiseni polnud teada, kus tegutsevad iseseisvad kateedrid, kuidas kusagil õpetatakse, missugused uurimused ja väitekirjad on ettevalmistusel, kes on need inimesed, kes väliskirjandusega tegelevad.

Nõukogude kirjandusteaduse metodoloogilistest ja teoreetilistest probleemidest rääkis ajakirja «Filoloogiliseks teaduseks» peatoimetaja prof. P. Nikolajev. Väliskirjanduse spetsialistide osa nõukogude kirjandusteaduse metodoloogia väljatöötamises on viimasel ajal üha suurenenud, mis on ka seaduspärane. Sealhulgas on oluline koht kõrgkoolide õppejõudude tööl. Prof. Nikolajev rõhutas, et ülikoolid on filoloogia peamine varjupaik (väljaspool ülikooli on filoloogia madalseisus), neid varjupaiku tuleb kaitsta. Ta ennustas ka uue humanitaarse tsükli peatset saabumist teaduste evolutsioonis. Kirjandusteadust pidas ta kõige raskemaks teaduseks, sest selles ei ole võimalik kõike faktidega seletada: inimsuhte kunstilise peegelduse uurimine nõuab mitmekülgseid teadmisi elu mitmesugustest valdkondadest. Prof. Nikolajev pooldas metodoloogilist pluralismi, kus üldise (marksistliku) metodoloogia raamides on võimalikud arvukad spetsiifilised meetodid, mis kasvavad välja uurimisülesandest ja uuritava olemusest (ajaloolis-tüpoloogiline, ajaloolis-funktsionaalne meetod jne.). Kuid ta mõõnib ka, et meetodite hierarhia ei ole veel kaugeltki ühtlaselt välja töötatud. Tunnustavalt märkis kõneleja TRÜ professori J. Lotmani ja tema koolkonna teeneid teose vormisemantika analüüsil ja arvas, et uuringud selles suunas peaksid jätkuma.

Õppeprogrammide koostamise metodoloogilistest ja metodoloogilistest põhimõtetest rääkis prof. M. Urnov (Moskva Polügraafiainstituut). Vastuolu õppeaine laiendamise ja õppeplaanide piiratud mahude vahel nõuab programmide koostajate äärmist vastutust hõlmava kirjanduse valikul. Põhielementides peaksid õppeasutuste programmid kokku langema, kuid indivi-

duaalsusi olenevalt õppeasutuse eripärast, kui need on hästi põhjendatud, ei tule väldida. Ta pidas vajalikuks väliskirjandusalase teaduslik-metoodilise keskuse loomist, kes tegeleks programmide koostamise ja ühtlustamisega.

Ühena neist, kes programme ja õpikuid koostavad, esines prof. S. Turajev. Vastates küsimustele ja kriitikale, oli ta seisukohal, et õpikud ei saa olla üliõpilastele kohustuslikud kaaneni, vaid nad peavad eelkõige suuna-

on meil vastavateemalisi uurimusi vähem) ja näitas, et tegelikult on sotsialistliku realismi mõju Lääne-Euroopa kirjanduse mõnedes žanrides (eriti draamas) isegi suurenenud. Ideoloogiliselt vastuoluliste kirjanike puhul (näit. Böll, Greene) luges ta vajalikuks nende loomingut kõigekülgset analüüsi, esteetiliste väärtuste esiletõstmist ja väärisuhtade objektiivset kriitikat, mitte nende autorite mahavaikimist. Erilist tähelepanu prof. Zassurski esinemi-

Ettekandes XVII–XVIII saj. kirjanduse aktuaalsetest probleemidest pööras dots. L. Potjomkina (Dnepropetrovski ülikool) põhitähelepanu barokile. Teatavasti lähevad just barokk-kirjanduse puhul olemasolevate õpikute materjalid peaaegu täiesti lahku uusimast sellealastest uurimustest. Barokk on keeruline ja vastuoluline, kuid oleks väärt vaadelda seda langusena kirjanduse üldises evolutsioonis. Enam kui siamaani vajab uurimist renessansi vahel XVII sajandiga, mida tulekski käsitleda eelkõige kui renessansi järge ja arendust. Uute uurimuste tulemusel ja eri vaatepunktide XVII sajandi kirjandusele peaksid peegelduma ka väliskirjanduse kursused.

Kõitev ja emotsionaalne oli prof. A. Tahho-Hodi (Moskva RÜ klassikalise filoloogia kateedri) ettekande antiikkirjanduse õpetamisest kõrgkoolis. Prof. Tahho-Hodi pidas loomulikuks ja hädavajalikuks, et antiikkirjanduse õpepejõud on ühtlasi kreeka ja ladina keele head tundjad, sest on ju antiigi puhul tegemist filoloogiaga kõige otsemas mõttes, keel ja kirjandus on siin lahutamatu. Antiikkirjandus nagu kirjandusklassika uuemal ajal ei ole mingi muuseum: ka siin on kõik liikuv, muutuv. Paljud varasemad, näiliselt kõigutamatud seisukohad on praeguseks kaotanud oma aluse (näit. arvamus, nagu oleks rooma kirjandus suures osas jälgendav või nagu algaks kreeka kirjandus Homerosega). Aeg on näidanud, et traditsioonilise käsitlusega, mis lähtub peamiselt tegelaskujude analüüsist, on antiikkirjandust võimalik lahti mõtestada vaid väga poolikult. Selle on asendanud kirjanduse kunstispetsiifika, kunstiteose kui esteetilise teraviku selgitamine. Nii prof. Tahho-Hodi kui ka keskaja ja renessansikirjandust vaadelnud prof. B. Purišev (Moskva RPI) rääkisid vajadusest uurida antiik- ja keskaja kirjanduse vahetõrget, näidatuna antiigi seoseid järgneva kirjandusliku evolutsiooniga. Praegustes õpikutes ja väliskirjanduse kursuses on antiigi ja keskaja vahel otsekui mingi tühi. Ometi kujuneb näiteks kristlus, nii mõjukas keskaja kirjanduses, juba antiikkirjandusest. Aegunud on seisukoht, mille järgi keskaja oli ainult pimeduse periood ning toonane ühiskond läbinisti staatiline. Keskaja kirjandus on vastupidi äärmiselt mitmekesine ning hiiglasliku osatähtsusega renessansi ettevalmistuses ja kujunemises.

Vastavalt uutele õppeplaanidele hakatakse filoloogilise üliõpilaste lähim ajal lugema kirjanduskriitika ajaloo kursust. Nagu tundus fil.-kand. G. Kossikovi (Moskva RÜ) ettekandest, ei ole siiski veel kaugeltki selge, mida see kursus peab endast kujutama. G. Kossikovi arvates tuleks kursuse eesmärgiks seada üldteooria, isegi kirjandusteadusest (mis kutsus esile hulganisti vastuväiteid), jätta välja antiikkriitika ja alustada alles kesk-

aja-ressanssi piirilt. Kriitikat määratles G. Kossikov kui kirjandust kirjanduse pärast ja kirjanduse huvides ega pidanud õigeks hõlmata kursusse seda osa kriitikast, mis kasutab kirjandust illustreeriv materjalina valdkondades, mille objekt ei ole kirjandus.

Ülevaate peamistest suundadest ja koolkondadest välismaises nüüdiskirjandusteaduses andis fil.-kand. J. Tsurganova.

USA ja Inglismaa ülikoolides on silma paistnud «uus kriitika», mis kujunes Esmese maailmasõja järel reaktiivse opositsiooni lihtsustuste vastu. «Uus kriitika» suunas põhitähelepanu teksti esteetilisele analüüsile, lähtudes kirjandusteose autonoomsusest ja immanentsusest (Itaalias oli selle vastu nn. hermeneutiline kriitika). Viimastel aastakümnetel on «uue kriitika» mõju siiski märksa vähenenud. Endiselt väga tähtis on strukturalistlik suund, mil on eitamata teenid kirjandusteose elementide vastastikuste seoste ja poeetilise keele spetsiifika uurimises. Ka on strukturalistid suutnud oluliselt lähendada sünkronset ja diakronset uurimismeetodit. 70. aastatel on elavnenud fenomenoloogiline suund, mis formalistlikku kriitikat eitades keskendub autori- teose-lugeja suhete uurimisele, väljades puhta esteetika sfäärist ühiskondlikku sfääri. Fenomenoloogilise suuna esindajate järgi peab kriitik arvestama kõike, mis on seotud teosega, selle saamisega ja vastuvõetuga (Genfi koolkond).

Kommenteerides G. Kossikovi ettekannet kirjanduskriitika ajaloo kursusest, arvas Leningradi RÜ väliskirjanduse kateedri juhataja prof. V. Balahonov: kursus peaks esmalt andma üldlevaate kriitika arengu ajaloolistest põhiastpidest, seejärel aga keskenduma nüüdisaegse kirjandusteaduse peasuundade analüüsile, kusjuures konkreetse huvides tuleks aluseks võtta rahvuslik printsiip, s. o. vaadelda kirjanduskriitika ja -teaduse evolutsiooni vastavalt rahvuslikele traditsioonidele. Oma põhiettekandes kõneles prof. Balahonov erikursustest ja nende suhetest põhikursusega.

Rohkesti sõnavõtte oli sektioonis. Peeti vajalikuks reguleerida komanderingul väliskirjanduse õppejõududele. Keleõpetajail on teatavad võimalused enesetäienduseks välismaal, kirjanduse õppejõududel need aga seniajani puuduvad. Kurdti õppekirjanduse vähesuse üle. Hädatarvilikuks peeti sarja «Üliõpilase raamatukogu» asutamist ja suuretraajalist väljaandmist. Allakirjutatu rääkis nii õppeotstarbelistest kui ka teaduslike kakskeelse tekstiväljaandmisega seotud vajadusest, eriti luule puhul. Nõukogude filoloogilise traditsiooni kakskeelse väljaannete kogemus puudub, sellal kui mujal maailmas on see printsiip saanud peaaegu alusmõeldavaks.

Nõupidamise külastajate võtsid sõna INION-i, M. Gorki nim. Maailmakirjanduse Instituudi, väliskirjandusega seotud kirjastuste ja toimetuste esindajad.

INION-i informatsioonibüroo täiend (nii välismaal kui ka NSV Liidus ilmunud kirjandusteaduslike tööde kohta) on saanud suure leviku ja pälvitud tunnustust. INION-il on raamatuvahetus 90 riigiga. Antakse välja referaatkogumikke (aastas refereeritakse umbes 900 ilmuvat teaduslikust tööst 320, peamiselt raamatuid, kuid valikuliselt ka artikleid). Et kaugel mitte kõik informatsiooniks vajalikud väljaanded INION-i ei jõua, väljendas selle esindaja soov, et teaduslike tööde autorid oma uurimustulemuste teatavaks saamiseks eest ise aktiivsemalt hooli kannaksid ning oma töid refereerimiseks saadaksid.

Maailmakirjanduse Instituudi mitte eriti arvuka kollektiivi põhitöö on praegu mitmekülgne ülemaailmse kirjandusajaloo ettevalmistamine. Teose koostamisprintsip ei ole monograafiline, vaid sellest peab kujunema üldistav, kirjandusprotsessi kui terviklik ja eri rahvustraditsioonide seoseid jälgiv uurimus.

Nõupidamine loeti kokku võttes õnnestunuks ja vajalikuks. Otsustes ja soovitusel seeläbi järgmised punktid: korraldada järgmine samalaadne nõupidamine Leningradi RÜ baasil; aktiveerida Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeeriumi vastava sektiooni tegevust õppevahendite ja programmide ettevalmistamisel; uuendada ja tähtsendada «Kaasaegne väliskirjandus» väljaandmist; täpsustada ja koostada kirjanduse õppeplaan: täiendada kõrgkooli sisestatu kirjanduseksamt küsimustega väliskirjandusest; laiendada väliskirjanduse teematikat keskkooli programmis; informeerida Moskva RÜ väliskirjanduse kateedrit ettevalmistatavate väitekirjade teemadest.

JURI TALVET

VÄLISKIRJANDUSE NÕUPIDAMISELT MOSKVA ÜLIKOOLIS

Oleliluline ülikoolide ja pedagoogikainstituutide väliskirjanduse kateedrijuhatajate ja juhtivate spetsialistide seminar-nõupidamine, mis toimus 12.–22. juunil Moskva ülikoolis, oli ühtlasi esimene suurem katse üldistada väliskirjanduse kursuse õpetamise kogemust Nõukogude kõrgkoolis. Kohal viibis 212 õppejõudu, nende seas 25 professorit ja 122 dotsenti 60 ülikoolist, 125 pedagoogika- ning mitmesugustest kultuurinstituutidest. Kümme päeva ettekandeid ja arutlusi Moskva ülikooli humanitaarteaduste korpus konverentsisaalis näitasid, et väliskirjanduse õpetamisega seotud hulk probleeme, mis oma tähtsusest hoolimata on siamaani lahendamata või puudulikult lahendatud.

ma, andma juhiseid iseseisvaks tööks. Osa õpitavast materjalist peaks üliõpilane siiski omandama monograafiliste uurimuste põhjal. Õpik ei tohiks ka olla pelk faktide kogum, vaid peaks selgesti määratlema kirjandusprotsessi põhisuunad ning andma ülevaate tähtsamatest kriitilistest seisukohtadest ühe või teise nähtuse suhtes. Kõigi teoste analüüs kirjaniku loomingus raames ei ole vajalik, piisab üksikute teoste põhjalikumast valikkäsitlusest. Nagu enamik kõnelejaid rõhutas ka prof. Turajev õppekirjanduse, eriti krestomatiate nappust, mis oluliselt takerdab õppeprotsessi. Ühise väliskirjanduse õppemetoodilise keskuse loomist pidas ta liiga raskeks, sest piirkondade (rahvusvabariikide) ja õppeasutuste filoloogiliste traditsioonide erinevus on liiga suur. Veel nimetas ta kooskõla puudumist väliskirjanduse ja vene (märkus: meie puhul ka eesti) kirjanduse programmide vahel, mis teeb üliõpilaste ettekujutuse kirjandusprotsessist katkendlikuks. Prof. Turajev arvas samuti (teda toetasid paljud sõnavõtjad), et väliskirjanduse osa praegustes keskkooli kirjanduskavades on puudulikult väike. Ka keskkoolis ei tohiks väliskirjandus olla teisejärguline õppeaine.

Teistes samateemalistes sõnavõttudes leiti, et programme peaks olema vähemalt neli tüüpi — ülikoolidele, pedagoogikainstituutidele, kunstiõppeasutustele ja kultuuriinstituutidele; et olemasolevate õpikute ülesehitus ja keel on aegunud ning kohmakas; et õpikutes pole vaja pikki ajalooõpikuid kopeerivaid ühiskondlik-ajaloolisi taustu; et keskkooli väliskirjanduse temaatika laiendamine on hädavajalik, sest tegelikkuses on väliskirjanduse osakaal kooliõpilaste lugemisvaras palju suurem, kui see peegeldub kirjandusõpikuks.

Ideoloogilise võitluse seisukohalt analüüsis väliskirjanduse kursust Moskva RÜ žurnalistikakateedri juhataja prof. J. Zassurski. Väliskirjanduse kursus, nagu ta ütles, ongi oma sisult ideoloogiline kursus, sellest ka tema tähtsus kõrgkoolis. Ta ei pidanud õigeks Lääne-Euroopa kirjanduse sotsialistliku realismi osa alahindamist (viidates sellele, et viimasel ajal

ses vääris viide sellele, et seni pole NSV Liidus ühtki ajakirja väliskirjanduse probleemide sügavamaks analüüsiks («Inostrannaja Literatura» avaldab peamiselt ilukirjanduslikke tekste, «Voprosy Literatury» aga saab väliskirjandusele pühendatud artikleid ruuminappuse tõttu trükkida vaid harva). Prof. Zassurski arvates on seesuguse ajakirja asutamine reaalne, sest tiraaž ei pruugiks olla üle 5000, seega paberikulu oleks väike.

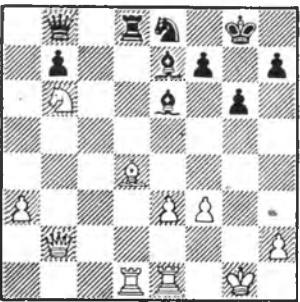
Nõupidamisel tehti mitmeid ettekandeid väliskirjanduse kursuse traditsiooniliste põhi- perioodide kohta. Moskva RPI väliskirjanduse kateedri juhataja prof. N. Mihhalskaja kõneles XX sajandi väliskirjanduse probleemidest, rõhutatades eriti, et traditsioonipärane Lääne-Euroopa kirjandusega piirdumine on oma aja ära elanud, kirjanduses on astunud uued kontinendid, Lääne-Euroopa kirjanduse kursuse peab asendama maailmakirjanduse kursus. Õppeplaanide mahu piiratus jures tingib see ka uue metoodika vajaduse. Panoraanne printsiip ei ole enam piisav, selle asemel tuleks senisest enam pööruda probleemse kursuse poole. Ka monograafiliste käsitluste puhul peaks vaatlus olema probleemne, keskendudes loomingu sõlm-punktidele ja nende seostamisele kirjanduse laiemas kontekstis. Rohkem kui majanduslikule ja sotsiaalsele taustale tuleks tähelepanu pöörata spetsiifilise kultuurikon-tekti analüüsile.

Telst suve kestavad Kaali järve ääres väljakaevamised. Tõld juhib Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi vanemteadur ajalookandidaat Vello Luugas. Seni on uuritud vanade eestlaste asulapaika ja muistset rauasulatuskohta meteoriidikraatri serval. Augustis jõuab kätte kõige põnevam tööjärg: pumbatakse tühjaks järve ja uuritakse läbi selle põhi.

INGVAR LUHAKRE tekst ja foto

Asja ilmus Moskvas Karpovi partiivalimik, kuhu on mahtunud isegi Bugojno superturniir (raamat tehti valmis paari kuuga). Sellest raamatust pärineb ka järgnev diagramm.

Niisugune asi kuulub iga õige maleloo juurde, antud juhul peaks puunuppude kõne kostma nendenigi, kes muidu ainult nuppude arvu oskavad kokku lugeda. Valgete võidus ei tohiks olla mingit kahtlust. Valged aga olid Karpovi vastas, eliitklassimehel Polugajevskil, nõnda et hahituma pidi viimane kahtluskübe.

Seal kirjutab Tal: «Sõitsin Moskvasse viienda matšipartii päeval. Harilikult uurime partiid pressikeskuses. Võib kritiseerida mängijaid, teha nende kumul nälja, võib ka keegi tagasi võtta, ja hiljem hämmastuda, miks valged (või mustad) halvasti mängisid. Sõnaga, puhast löbu. Teel sinna «ajukeskusesse» heitsin pilgu saali. Seisu veel ei näinud. Vaatan: Karpov astub rahulikult sammulava ühest otsast teise. Tema partner istub laua taga, pea käte vahel. Tal on raske — see oli lausa füüsiliselt tajutav. «Kõik on selge, Polugajevski asjad on halvavad.» Ent demonstratsioonilaud näitas hoopis midagi muud. Valgel oli enamkvalliteet ja seis sääraste hulgast, mille kohta armastatakse öelda: «Ülejäänud on tehnika küsimus.»

Ometi ei suutnud Polugajevski oma ülekaalu maksmat panna. Tal arvab: «Kes teab, võimalik, et Karpovi enesekindlus, komme süülitada tasakaalu kõige hullemas olukorras pani partneri liigselt närveerima.»

Tõesti, kes teab. Aga seda võib uskuda küll. Ja see ongi kurikuulus psühholoogia, mille rolli mõni kangekaelselt eitada püüab. Ühtlasi on see maleliseks illustatsiooniks eelmises numbris keernud jutu juurde, Karpovi tšempionikarakteri juurde. Kui oleme seda piisavalt kõva häälega korranud, tuleb kohe tagasi tõmmata. Oleks asi ainult karakteris, näeks male edetabel ei tea missugune välja. Õnneks ja kõigi nende rõõmuks, kes usuvad, et ülemaks kui hõbevara ja kallimaks kui kullakoormat peab siin maailmas midagi kompamatut ja kaalutut tunnistama, kehtib see täiel määral ka malemängu puhul. Küllalt paljusid on ilusa andega õnnistatud, igal ajastul on kümnekond meistrit endas jumaliku sädet kandnud, aga seal tuleb keegi, kelle puhul jumal ja kurat on ühises meeles oma parima andnud.

Algus

Nagu enamik teisi tšempione, nii õppis Anatoli Karpov malekäike isa kõrvalt. Nelja-aastaselt, nõnda näiteks ka Capablanca, Reshevsky, Keres. Seitsmeselt sai ta juba kolmanda järgu, üheteistkümnelt tõusis meistrikandidaadiks. Oma esimestel suurematel võistlustel pandi talle laua alla pink, kuhu jalgu toetada: põrandale need ei ulatunud. Istme alla aga padi, et näp-suke natuke pikem välja paistaks. Vahel olevat ta koguni püstijalu mänginud, muidu ei küündinud piik vastase vigureid haarama.

Üheteistkümnendaastane meistrikandidaat oli terves Liidu

ainuke omaealiste seas. Polnud siis ime, et ta kutsuti Moskvasse, kus Botvinnik oli parajasti käima pannud oma malekooli.

Botvinnik: «Tookord Karpov erilist muljet ei tekitanud, simultaanis jätsin võiduseisuse lipu ette, kuid ikkagi sain viigi kätte.» Karpov ise serveerib seda lugu teises variandis. Kui Botvinnik lipu ette pistis, olevat ta pöördunud eksmaailmameistri assistendi poole: võetagu käik tagasi. Botvinnik vastanud (muidugi): ei! Seejärel teinud Karpov teadlikult omapoolse vea, et mitte kingitud punkti saada. Kanged mehed need (õiged) malemehed. Ent jälle kisub jutt kõrvale.

Karpov: «Nimelt Botvinnik muutis mu suhtumist malesse, aga mitte veel nii palju, et oleksin hakanud tõsiselt pihta. Arvasin, et saab läbi ka teooriat tundmata, sest oma tollaste vastastega tulin toime ainult tunde abil.»

Tõsi. 1966. aasta suvel lasti Anatoli Karpov turniirile, kus meistrid eksamineerisid kandidaate. Viiest kandidaadist täitis tema, kõige noorem, kõige pisem, ainsana meistri-normi. Mis seda, ta ületas selle normi tervelt kahe punkti võrra.

Esimene eksam oli sooritatud.

Meistrist suureks meistriks

Kõigepealt statistikat: Karpovi tulemused vahemikus 1966—1973.

1966. aasta. Meistrid kandidaatide vastu: 10 punkti 15-st, üldarvestuses kolmas koht. Üleliiduline noorteturniir. 1. laud kõige noorem vanusegrupis: 6,5 p. 8-st. NSV Liidu ja Skandinaavia noorte kohtumine. 6. laul 1,5 p. 2-st.

1967. aasta. Rahvusvaheline turniir Tšehhoslovakkias. I koht: 11 p. 13-st. Valikturniir noorte MM-võistlustele. V koht: 3,5 p. 7-st. Vene NFSV spartakiaad. 2. laud: 4,5 p. 7-st. Üleliiduline koolinoorte spartakiaad. 2. laud: 7 p. 9-st.

1968. aasta. Rahvusvaheline noorteturniir Groningenis. I koht: 10 p. 14-st. NSV Liidu ja Jugoslaavia matš. 2. noortelaud: 3,5 p. 4-st. NSV Liidu ja Skandinaavia noorte kohtumine. 2. laud: 0,5 p. 2-st. Moskva ülikooli meistrivõistlused. I koht: 10 p. 13-st. NSV Liidu võistkondlik turniir. 1. noortelaud: 10 p. 11-st (turniiri absoluutselt parim resultaat).

1969. aasta. Valikturniir noorte MM-võistlustele. I koht: 7,5 p. 12-st. NSV Liidu ja Jugoslaavia noorte kohtumine. 3. laud: 3 p. 4-st. Sõprusarmeede turniir Varssavis. Varumängija: 1 p. 1-st. NSV Liidu relvajõudude tšempionaat. 2. laud: 5,5 p. 7-st. Stokholm, noorte MM-võistlused. I koht: 14,5 p. 17-st. Vene NFSV ja Ungari matš. Noortelaud: 1 p. 4-st.

1970. aasta. Vene NFSV tšempionaat. I koht: 12,5 p. 17-st. Rahvusvaheline turniir Caracases. IV—VI koht: 11,5 p. 17-st. Suurmeisteri tiitel. NSV Liidu 38. tšempionaat

Riias. V—VII koht: 12 p. 21-st. 1971. aasta. NSV Liidu tšempionaadi poolfinaal. I koht: 13 p. 17-st. 18. üliõpilaste maleolümpia. 3. laud: 7,5 p. 8-st. Relvajõudude tšempionaat. 1. laud: 4,5 p. 7-st. NSV Liidu võistkondlik turniir. Noortelaud: 6,5 p. 7-st. NSV Liidu 39. tšempionaat. IV koht: 13 p. 21-st. Alehhini mälestusturniir Moskvas. I—II koht: 11 p. 17-st.

1972. aasta. Hastingsi jõulturniir. I—II koht: 11 p. 15-st. Üleliiduline maleolümpia Moskvas. 2. laud: 5,5 p. 9-st.

VALTER HEUER

19. üliõpilaste maleolümpia. 1. laud: 7 p. 9-st. 20. maleolümpia Skopjes. 1. varumängija: 13 p. 15-st. Rahvusvaheline suurtturniir San Antonios. I—III koht: 10,5 p. 15-st.

1973. aasta. Rahvusvaheline turniir Budapestis. II koht: 9,5 p. 15-st. NSV Liidu koondiste matš. 1. laud: 3 p. 4-st. Tsoonidevaheline turniir Leningradis. I—II koht: 13,5 p. 17-st. Euroopa meeskondlikud meistrivõistlused. 4. laud: 5 p. 6-st. NSV Liidu 41. tšempionaat. II—VI koht: 10,5 p. 17-st. Rahvusvaheline turniir Madridis. I koht: 11 p. 15-st.

See loetelu kujunes üsna pikaks, aga nende arvude kalal võib rohkem mõelda kui hoopis pikemate filosoofiliste spekulatsioonide üle. Olgu lisatud veel üks ilmekas fakt. Poisike, nooruk, noor mees pidi mängima enamikus õige tugevate, sekka kõrgeklassiliste vastastega. Noored mehed võivad osata võita, ent veel kergemini kaotada. Karpov sai selle kaheksa aasta jooksul 409 partiist ainult 23 «nulli», mis on vist kordumatu madal kaotusprotsent ko-

gu maleajaloos (asjaosalise vanust arvestades). Muide, seesama arv esineb ka teises variandis: 23 võistlusel ei pidanud ta oma tabelisse ühtki «nulli» kirjutama.

Siiski ei tekitanud Karpovi nimi tülke aega erilist ärevust. Tegelikult just oma trumpide tõttu. Selle tõttu, et ta nõnda vähe kaotas... Noorele suurmeisterile pandi patuks tema liigset praktilisust (nagu saaks see kunagi liigne olla, ülearune praktilisus on ju ebaseaduslik!), sportlike elemendi rõhutamist. Jne., jne. Üksnes Botvinnik julges juba väga vara kuulutada, et sellest poisist tuleb midagi erakordset. Ja ka Karpov ei kartnud juba 1971. aastal tunnistada, et kavatseb tingimata istuda maletroonile.

Nagu öeldud, polnud konkurendid Karpovi mängust vaimustatud. Ka pärast hülgavat esinemist tsoonidevahelisel turniiril Leningradis ei osatud valvsaks muutuda. Võib-olla kõige läbinägelikum oli... Fischer. Tal räägib, kuidas ta koos Karpoviga käis Berliinis ülemaailmsel noorsoofestivalil. Seal oli ka tolle-aegse tšempioni ema, kes poja ülesandel Karpovit hoolega pildistas. Et Fischer võiks kodu oma tulevast vastast lähemalt uurida. Tal ütleb, et temale ei olewat niisugune võimalus üldse pähe tulnud.

Tõesti, enne pretendendite finaalmatši kirjutas seesama Tal: Polugajevski (see nimi oli siis kõigjal esimene) ja Karpovi kohtumine kujuneb kindlasti äärmiselt intrigeerivaks. Polugajevski on Polugajevski! Aga mine tea, Karpoviga pole lihtne toime tulla. Matš lõppes rabavalt, Polugajevski ei võitnud ainsatki partiit, pigistas välja viis viiki, laskis kolm korda lipu poolde vardasse. See oleks pidanud olema hoiatav märk, kuid poolfinaali eel, kus Karpovit ootas Spasski, eelistati vanemat meest juba selgesti. Spasski on Spasski!

Spasskil õnnestus vähemalt üks partiit võita, viike oli kuus, kaotusi temal neli. Karpovil järelikult neli võitu.

Vahepeal käidi Prantsusmaal, 21. maleolümpial. Karpovile oli usaldatud Nõukogude meeskonna esimene laud. Nüüd oli ta üldine favoriit, ajakirjanduse ja masside lemmik. Sellele reageeris mees rekordilise tulemusega — 12 punkti 14-st.

Pretendentide finaalmatšile läks Karpov enesekindlalt sammul, publiku entusiastliku kaasaelamise saatel. Heitlus Karpovis siiski rängaks ja võiduskoor suhteliselt tagasihoidlikuks: kolm võitu, kaks kaotust, üheksateist viiki. Ometi kaalus see üles kõik eelmised saavutused (kas või selle tõttu, et andis lõpuks maailmameistritiitli), sealjuures pani Karpov end maksma just psühholoogilises plaanis. Murdis vastase, kes ise oli harjunud kõiki teisi murdma.

Järgnes pool aastat närvesõovat ootamist, malediploomaatia keerdkäike, sule- ja sõnasõda. Tollal võis tunduda, et Fischer jonnib ja kiusleb. Nüüd teame, et Fischeriga jonnib ja teda kiusas tema

oma saatus, tema oma täht. Sajandi matši ei olnud määratud toimuma.

Toome veel statistikat, seda enam, et vastavat materjali on vähe avaldatud, eesti keeles üldse mitte.

Anatoli Karpovi resultaadid maailmameistrina.

1975. aasta. Rahvusvaheline turniir Portorožis ja Ljubljanas. I koht: 11 punkti 15-st. NSV Liidu rahvaste spartakiaad Riias. 1. laud: 5,5 p. 7-st, I koht. Rahvusvaheline turniir Milaamos. I koht: 12 p. 21-st.

1976. aasta. Rahvusvaheline turniir Skopjes. I koht: 12,5 p. 15-st. NSV Liidu karikaturniir. 1. laud: 4 p. 6-st. Rahvusvaheline turniir Amsterdamis. I koht: 4 p. 6-st. Rahvusvaheline turniir Manilas. II koht: 3 p. 6-st. Rahvusvaheline turniir Montillas. I koht: 7 p. 9-st. NSV Liidu 44. meistrivõistlused. I koht: 12 p. 17-st.

1977. aasta. Rahvusvaheline turniir Bad Lauterbergis. I koht: 12 p. 15-st. Euroopa meeskondlik turniir. 1. laud: 5 p. 5-st, I koht. Rahvusvaheline turniir Las Palmases. I koht: 13,5 p. 15-st. Rahvusvaheline turniir Leningradis. IV—V koht: 10 p. 17-st. Rahvusvaheline turniir Londonis (teleturniir). I koht: 4,5 p. 6-st. Rahvusvaheline turniir Tiiburgis. I koht: 8,5 p. 11-st.

1978. aasta. Rahvusvaheline turniir Bugojnos. I—II koht: 10 p. 17-st.

Ku. tihti armastatakse korjata: kommentaarid on liigsed. Praegu on tegemist arvatastasti ühe kõige klassikalise-ma näitega. Nelja aasta jook-sul on Anatoli Karpov mänginud rohkem turniire ja rohkem partiisid kui pooled sõja-järgsed tšempionid oma valitsemisajal kokku. Sealjuures ei või mitte keegi temaga tule-muste poolest konkureerida. Vahel ainult Alehhin, aga seda aastakümneid tagasi, millal vastased olid palju pehmemast puust.

Kus on saladus?

Karpov on Karpov. Lihtne ja selge. Ta jätkab Capablancat ja Fischert joont. Lihtsa sügavuse joont. See sügavus on nõnda lihtne, et ka kõige targemad pead (kellest males sugugi puudu pole) seda seni käsitada ei suuda. Ületamisest rääkimata.

MARGARITA VOITSE KÜLALISESINEMISED

Lõppenud hooaja teisel poolel oli RAT «Estonia» ooperisolist Margarita Voitesel hulga esinemisi soloõhtutega ka väljaspool koduvabariiki. Kõigil alpool nimetatud kontsertidel oli tema klaveripartneriks Aino Himbek.

M. Voite kavades oli Lääne klassikute ja vene heliloojate ooperiaariaid, nõukogude heliloojate soololaule, ukraina, vene ja soome rahvalaule, eesti muusikast aga A. Lemba, M. Saare ja M. Härma teosed.

Märtsikuus laulis M. Voites XII muusikafestivalil «Mertsisõor» Moldaavias (siin oli kaastegev ka Sigrid Orusaar flöödil); 6. III Kišinjovi Filharmoonia suures saalis, 7. III Moldaavia televi-sioonis, 8. III Kišinjovi kultuuri-palees «Oktombrije».

Kontserdid jätkusid Ukraina NSV-s. Esinemispalkadeks olid 11. III Husti kultuurikool, 15. III Lvovi televisioon (Lvovis kohtus M. Voites esmakordselt helilooja Anatoli Koss-Anatolskiga, kes talle on palju laule pühendanud), 17. III Odessa Näitlejate Maja, 19. III Odessa Filharmoonia, 21. III Nikolajevi Muusika-kool, 23. III Hersoni Filharmoonia, 25. III Tšehhovi-nim. teater Jaltas, 27. III Puškini-nim. teater Jevpatorijas.

Mailkuus andis lauljatar kuus soloõhtut Vene NFSV-s.

22. V esines ta Kaama Autote-hase tšöölitele ja 23. V Kaama Hüdrolektrijaama ehitajate Naberežnoje Tšelnos, 25. V Uljanovski tehase «Kontaktor» klubi-s, 26. V Uljanovskis Lenini-nim. autotehase töötajate puhke-kodus, 28. V ja 29. V Pensa Filharmoonia saalis.

LUULELAAGER

14.—16. juulini oli Kaiu järve ääres rajooniajalehtede luuleklubi-bide kokkutulek. Laagrisse, mille korraldas Jõgeva rajooni ajaleha kirjandusring «Sõna», oli saabu-nud külalisi Põlvast, Kohla-Järvelt, Hiiumaalt ja Tallinnast. Loeti oma loomingut, arutati kirjanduse päevaprobleeme, sõideti paatida-ga järvedel ja peeti mitu lustakat võistlust. Seesuguseid kohtumisi otsustati korraldada ka edaspidi. Hiiumaa luuleklubi kutsus kõiki osalejaid augustis külla oma laagrisse Kaevatsi laul.

Ingvor Luhaäärre tekst ja foto

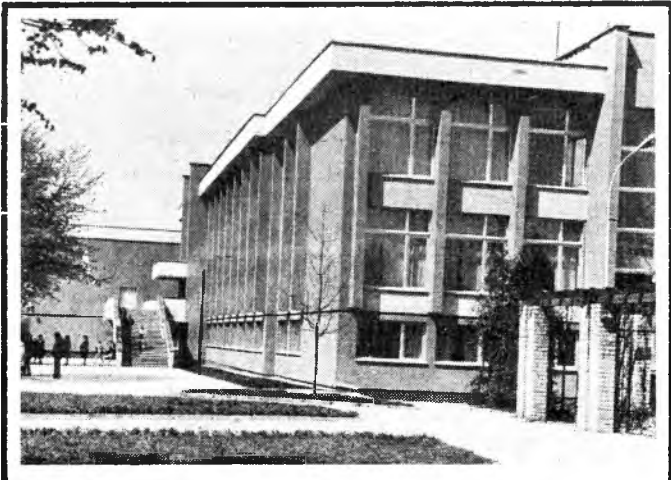
Leedu väikelinnast Šiauliaist

Vilniuse nime kandev peatänav on autodele suletud.

Pargiskulptuur.

Tänavu valminud «Raamatute palee».

Leinamaja.

TAIDLUSÜLEVAATUS

14. juulil algas NSV Liidu Rahvamajandusnäitusel taidluskollektiivide üleliiduline konkurss-ülevaatus, mis kestab augusti lõpuni. Sellest võtavad osa vokaal-instrumentaalansamblid ja agitatsioonibrigaadid, töötajate üleliidulise taidlusfestivali laureaadid.

See ÜLKNÜ 60. aastapäevale pühendatud ülevaatus tut-

vustab moskvalastele ja pealinna külalistele paremaid kollektiive, kes esindavad meie maa taidlejate 25-miljoonilist peret.

Konkursi tingimuste põhjal autasustatakse parimaid agitatsioonibrigaade ja ansambleid diplomitega, nende juhte ja üksikiseneid aga NSV Liidu Rahvamajandusnäituse medalitega.

RAT «ESTONIA» LENINGRADIST TAGASI

7.—16. juulini toimusid RAT «Estonia» külalisetendused Kirovi-nim. Leningradi Ooperi- ja Balletiteatris, millele eelnesid edukad esinemised Valgevene NSV Ooperi- ja Balletiteatris 20. juunist 2. juulini.

Leningradis esitati teatri repertuaarist Verdi «Attila», Rossini «Türklane Itaalias», Sostakovitši «Katerina Izmailova», E. Tambergi «Cyrano de Bergerac», L. Sumera «Anselmi lugu», Vivaldi «Aastaajad», Beethoveni «Prometheus» ja Prokofjevi «Kadunud poeg».

Etendustele järgnenud arutelul võtsid sõna Leningradi kriitikud Veera Krassovskaja, Abram Gosenpud, Isaak Glikman, Valeri Smirnov.

Pärast «Türklane Itaalias»-etendust.

«Sakala» pidustused Kurgjal

Ajalhe «Sakala» 100. aastapäeva tähistamine jätkub C. R. Jakobsoni talumuuseumis Kurgjal. Reedel, 28. juulil peetakse muuseumi teadusliku nõukogu istung. Laupäeval, 29. juulil kella 9—11 on avatud kontrollpunkt «Sakala» tee otsas Vanaõuel matkajatele, kell 11 antakse samas start jooksjatele. Rada on kõigil ühine — «Sakala»

tee. Sihtpunkt samuti üks — Kurgja. Samal päeval kell 13.30 kogunetakse C. R. Jakobsoni kalmule. Öhtupoolel, kell 16 toimub Kurgjal suur kontsert. Esinevad mitu koori, rahvatantsijad, puhkpilliorkester, ansamblid. Kell 21.30 on vabaõhuetendus. Kontserdi ja vabaõhuetenduse sissetulek antakse rahufondi.

R. TALI

PARTEI KUTSUB!

(Algus 2. lk.)

Nõukogude küla töötab inustunult. Meie rahvas kiidab paljalt heaks NLKP Keskkomitee juulipleenumi otsused ja äsjalõppenud NSV Liidu Ülemnõukogu üheksanda istungjärgu tähtsad riiklikud seadused, nende hulgas ka seaduse kolhoosiliikmete pensioni alammäära kohta. Nõukogude seadusandluse täiustamine on vahetult seotud Nõukogude Liidu rahvusvahelise autoriteedi edasise kindlustamisega, tema rahuarmastava poliitika üha suureneva mõjuga rahvusvaheliste suhete arengule. Maailm võis taas

veenduda meie, nõukogude demokraatia triumfis — ja see demokraatia tagab kõigile töötajatele õiguse vabale, rõõmsale tööle.

Seda õigust tööle me viime ellu kõikjal — moodsate tehaste tsehhides, teaduskollektiivides, puuraukude juures, põldudel... Neil põldudel, mis tasuvad sajakordselt helde südame ja töökatte kätega inimtelle.

Meie, kirjanikud, püüdleme täna selle poole, et jäädvustada meie aeg, mis on nii suur ja mis kätkeb nii palju.

(Ajalehest «Literaturnaja Gazeta» nr. 28, 12. 07. 78)

Refleksioonidest ja kirjandusliku mõtte arengust

(Algus 4. lk.)

siis ikkagi kirjandusliku publitsisti ja kriitiku töö n-ö. tarbimisväärtus, kuidas seda tõsta ja mõistetavaks teha.

Endel Nirgi «Mosaiikvõlv» ja tema kunstnikumonograafia on elutunnetuselt ja teostuselt lähedased teosed. Mõlemas ilmneb tänapäevase dokumentaalkirjanduse palgejooni, mõlemas kajastub püüde tunnetada kunsti mitte immanentse nähtusena, läikpildilise ja isikustamata fenomenina, vaid loova inimtegevuse resultaadina, milles autori inimlik suurus ja väiksus ajaseostes ühtmoodi mõistmist leiavad. See on publitsistika sõna parimas mõttes, ta vahendab rohkem suhtumisi ja probleeme kui fakte ja valmislahendusi. Tõestused ja bio-bibliograafiad kuuluvad teiste, teaduslike teoste žanrispetsiifikasse. Mõõnema aga, et publitsistlikult vahe ja subjektiivsuse mõte võib toitu anda teaduslikulegi.

Kirjanduskriitika on kuulu järgi kirjandusteaduse osa.

Ta on aga samal ajal ka üks publitsistika žanreid, nii adresseeritud kui ka olemuselt erinev tavapärasest sõnakunsti vaatlemisest ainult kirjanduse enese kontekstis. Seosteväli on tunduvalt suurem, filosoofilist ja üldestestilist erudit-sioonigi läheb rohkem tarvis, et autori elu- ja maailmakäsitust, talle eriomast kunstimõistmist paremini suhtestada tema lugeja omaga.

Ma ei tea, milliste spetsiifiliste kirjandusprobleemide üle nende n-ö. akadeemilisel kujul juurdleb praegu Endel Nirk (arutlus õppekirjanduse tekstoloogia üle tundus pisut neofüütilik, kuid usun, et nii tema kui ka Helene Siimiske-ri viljeldav süntees eruditsioonist ja esseismist pakub meie lugejaile edaspidigi palju nauditavat ning osutab ühele võimalusele viia kirjandusteadlase mõtteviljad laiemasse käibesse. Ilmselt kirjandusliku publitsisti isiksus, tema intellektuaalne ja väljenduslik küpsus ning elutundmine võivad tagada selle žanri populaarsuse kasvu.

Viljandi draamateater «Ugala» kuulutab välja

konkursi

järgmistele näitleja kohtadele:

- I kategooria meesnäitleja — 1 koht,
- I kategooria naisnäitleja — 1 koht,
- II kategooria meesnäitleja — 2 kohta,
- II kategooria naisnäitleja — 2 kohta.

Konkurss toimub 15. augustil k. a. Viljandi draamateatris «Ugala», Jakobsoni 18.

Avaldused esitada 1. augustiks k. a. direktori nimele.

AUTASUSTAMISI

● Kauaaegse villjaka tõe eest ja seoses kuuekümnenda sünnipäevaga autasustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium Eesti NSV MN Riikliku Televisiooni ja Raadio Komitee esimehe asetäitjat, Eesti NSV teenelist ajakirjanikku Aado Slutskit aukirjaga.

● Kauaaegse kohusetruu töö eest ja seoses pensioniikka jõudmisega autasustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi nimel Tõd-veterani medali ja paljusid pensionäre. Vabariiklikust Raadio ja Televisiooni Saatekeskusest said medali Aleksandra Abramova, Grigori Dromasiko, Valentina Laskar, Ivan Leiter ja Zinaida Putškova.

● Pikaajalise töö eest muuseumis ja kuuekümnenda sünnipäeva puhul anti Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi vanemteadurile Tamara Habichtile Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukiri.

● Kauaaegse eduka kontserttegevuse organiseerimise eest Pärnu linnas pälvis Pärnu Linna RSN TK kultuuriosakonna juhataja Hilja Treuberg Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukiri.

● Hea töö eest muuseumis ja seoses 20. aasta tööjuubeliga anti Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi osakonnajuhatajale Hele-Mail Eislertile Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukiri.

● Seoses Tartu Riikliku Ülikooli botaanikaia 175. aastapäevaga said direktor Hiie Kimmel ja insenerbioloog Valve Kivi Tartu linna partei- ja täitevkomitee aukirja.

L. KOIDULA NIM. PÄRNU DRAAMATEATER

Reedel, 21. VII kl. 20 «Farjatjevi fantaasia», kl. 21 «Tark neitsi» (Riisipere kultuurimajas); laup., 22. VII kl. 20 «Kes kardab Virginia Woolfi?», kl. 20 «Tark neitsi» (Paide vallimäel); pühapäev., 23. VII kl. 20 «Missis Piper juhib juurdlust», kl. 20 «Tark neitsi» (Viljandi lauluväljakul, vihmase ilma korral «Ugala»); esmaspäev., 24. VII kl. 20 «Vanamoeline komöödia» (Vatla kultuurimajas); kl. 20 «Rästepad Sillamäel»; kolmap., 26. VII kl. 20 «Kaheksa armastavat naist», kl. 20 «Doktor Stockmann» («Ugala»); neljapäev., 27. VII kl. 20 «Puutuvide», kl. 20 «Missis Piper juhib juurdlust» (Kohila kultuurimajas); reedel, 28. VII kl. 20 «Pisuhänd», kl. 20 «Väikesed kirjud liblikad» (Vändra kolh. klubis).

RAKOJA SAAL

Reedel, 21. VII kl. 19.30 klaveriõhtu Schuberti ja Chopini loomnigust. Esineb Vladimir Feltsman. Reedel, 28. VII kl. 19.30 laulab Mati Palm, klaveril Tarsina Alango.

TÄHELEPANU!

Romaanivõistluse tõe eest esitamise tähtaeg on 1. november 1978. Käsikirju oodatakse kirjastusse «Eesti Raamat», Tallinn 200 001, Pärnu mnt. 10, märkusega «Romaanivõistlus».

TÄNUAVALDUS

Täna kõiki armsaid õnnitlejaid.

Ellen Niit

PAUL REEVEER

17. juulil 1978 viis surm kunstnike-perest silmapaistva kirja- ja raamatugraafiku Paul Reeveere, kes alles 5. mail pidas oma 60. a. juubelit.

Juba Riigi Kõrgemas Kunstikoolis (1935–1939) pälvis tähelepanu noore Emmastest pärit hiidlase, Günther Rein-dorffi õpilase erakordne šriftialane andekus.

Suurest Isamaasõjast võttis reamees Paul Reeveer osa suurtükiväe topo-graafina, kuid kogu aja kasutas ta ka kunstirelvale. Oma rindejoonistest kujutas ta suure dokumentaalsusega Nõu-kogude armee sangerlikku võitlusteed. Tema joonistusi ja etüüde rindelt ning tagalast, purustatud Narvast ja Sokol-nikist, samuti võitlejate portreid talle-tatakse muuseumides. Ei olnud tol ajal tegevuseta ka Reeveer kui šriftimees. Linooli puudumisel lõikas ta saapat-lakumisse rindeajalehe «Tasuja» pea (1943), plakatloosungeid jms. Ta osales Moskvas toimunud kunstinäitustel (1943, 1944).

Pärast demobiliseerimist 1945. aasta jaanuaris võis tema šriftikujundusi peagi näha ajalehe- ja kaubandusgraa-fikas ning plakatil, eriti aga raamatuil, mis saigi ligi paarikümneks aastaks tema põhialaks ning millega ta oma nime jäädvustas eesti raamatugraafika ajalukku. Mainigem Balzaci ja Shakes-peare'i teoste sarju, samuti «Suuri sõ-nameistreid». Need, aga ka H. Lebe-rechti «Sõdurid lähevad koju», E. Män-

niku «Inimesed vaekausil», O. Toomin-ga «Maantee läbi metsa», G. Nikolaje-va «Võitlus teel» ja mitmed teosed osu-tasid uut kvaliteeti Reeveere loomin-gus.

Paul Reeveerega kaotasime ühe nen-dest, kes aitasid Eesti NSV kirja- ja raamatukunsti Nõukogudema raama-tugraafika esiritta viia. Mälestus ande-kast ja avara hingega kunstnikust ning seltsimehest jääb püsima meie südamesse.

Eesti NSV Kultuuriministeerium,
Eesti NSV MN Riiklik Kirjastus-
te, Polügraafia ja Raamatukau-
banduse Komitee,
Eesti NSV Kunstnike Liit

OLI JA ON

11.–12. juulil toimus Moskvas Üleliiduline seminarnõupidamine, kus arutati NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukoogu 24. novembri 1977. aasta mää-ruse «Üldhariduslike koolide õpikute tasuta kasutamise ülemineku kohta» elluviimist. Ettekannetega Eesti NSV kümneaastasest kogemusest õpikute tasuta kasutamisel esinesid ENSV haridusminister F. Eisen ja Kirjastuskomitee esimees L. Kaik.

Teenete eest meie vabariigi rahvamajanduse arendamisel ja seoses Eesti NSV 38. aastapäeva otsustasid Eesti NSV Ministrite Nõukoogu ja Eesti NSV Ametiühin-gute Nõukogu paigutada vabariiklikule autahvile 49 eesrindliku töötaja fotod, sealhulgas Eesti NSV TA Majanduse Instituudi sektorijuhataja Ilja Kaqanovitši ja Paide Rajooni Kultuurimaja metoodiku Richard Lindi foto.

Tartu Riikliku Ülikooli Botaanikaead tähistas 175. aastapäeva. Botaanikaead on kujunenud Tartu Ülikooli ja Eesti Põllumajanduse Akadeemia õppebaasiks. Selle töötajad on seadnud sisse sidemad 150 meie maa teadusastutuse ja 400 botaanika-ajaga teistest riikidest. Siin on huvitav kollektsoon kaktusi, troopilisi ja subtroopi-lisi taimi, puid ja põõsaid, ühtekokku üle 7000 liigi. Botaanikaead võtab igal aastal vastu ligikaudu 35 000 külastajat Nõukogudema paljudest paikadest. Ülikooli aulas peeti konverents «Botaanikaajad kui introduktsoonilised keskused», millest võttis osa paarsada teadlast teiste liiduvabariikide botaanikaeadadest. Ettekannetega esi-nesid NSV Liidu Teaduste Akadeemia botaanikaeadade teadussekretär V. Bolševt-sev, Läti NSV Teaduste Akadeemia botaanikaaja direktor V. Ozoliņš, professor H. Trass jt. Juubelil puhul pandi välja näitus Botaanikaaja minevikust ja tänapäe-vast, Botaanikaaja välisesel ringplatsil avati mälestuskivi. Sinna paigutatakse tule-vikus prof. Teodor Lippmaa mälestusmärk. Avamisel laulis Läti NSV TA Botaanika-aja segakoor Guntis Plavnieks juhatusel.

Ungari Kirjanike Liidu ja sealse televisiooni kutsel viibisid hiljuti Budapestis Ellen Niit ja Jaan Kross. Kinotöötajate Üleliidulise turismigrupi koosseisus käisid Prantsusmaal Aimee ja Vladimir Beekman.

Suure Isamaasõja veteranid on 21.–23. juulini taas koos Rapla rajoonis. Saab teoks VIII rindesõjapäevade kokkutulek. 21. juulil kell 14 kogunevad ansambli «Kaardi-välased» (Tartu), «Võit» (Türi), «Polgupoisid» (Värsk), «Lembitu» (Suure-Jaani), «Rahusõdurid» (Viilandi), «Saluut» (Pärnu), «Sõjavallid» (Otepää), «Parool» (Tartu rajoon), «Tehumardi» (Kõrvalise), «Rindesõbrad» (Paide), «Tungal» (Haapsalu), «Torpeedo» (Kirovi-nim. kalurikolhoos), «Relvavennad» (Rakvere) ja «Tasuja» (Rapla) ning endise Eesti laskurkorpuse veteranide puhkpilliorkester Kehnasse. Kaks tundi hiljem võtavad neid Raplas vastu rajooni partei- ja nõukogude töötajad koos ühis-kondlike organisatsioonide esindajatega. Pärast pärjade panekut Suures Isamaa-sõjas langenute ühishauale esinevad ansambli inglise pargis. 22. juulil sõidavad ansambli ja orkester kulla rajooni ettevõtetesse, kolhoosidesse ja sovhoosidesse. 23. juulil kell 14 kogunevad ansambli, orkester ja kokkutulekule sõitnud endised sõjamehed Lelle parki. Ühises rongkäigus minnakse peoplatsele, alqab kontsert «Kodumaa kaitse». Järgneb sõdurilõutu, kus mäistakse väikitelde keedetud suppi, lauldakse, tantsitakse ja vesteldakse teemal «Kas mäletad...».

Rahvusvahelise Mullateadlaste Seltsi (ISSS) ettevõtte peeti Kanadas Edmonto-nis Alberta Ülikoolis XI rahvusvaheline mullateadlaste kongress, kus osales ümmar-quuse 1500 delegaati. Nõukogude Liidu delegatsiooni koosseisus käisid konverentsil ning külastasid Kanada suuremaid linnu Ottawat, Torontot, Quebeci ja Montreali EPA mullateaduse kateedri juhataja pöllumajandusdoktor professor Loit Reintam ning Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituudi pöllumaja-dusosakonna juhataja pöllumajandusdoktor Helmut Raig.

Kunstirahvast käisid üleliidulise spetsialiseeritud turismigrupiga Bulgaaria maalikunstnik Lola Liivat-Makarova ja keraamik Tiit Vaino, Saksa DV-s olid naha-kunstnikud Urve Arrak, Elio Järvi, Kiira Kadarik, Kaja Kiis-Karm ja Oie Raudsepp. Schwerinis viibivad praegu kunstnike rahvusvahelises suvelaagris graafikud Enno Ootsing ja Tõnis Laanemaa.

Juba üle kümne aasta tutvustatakse Eesti NSV aastapäeva puhul meie suvitus-rajoonides, sanatooriumides ja puhkekodudes viibivatele teiste liiduvabariikide puh-kajatele eesti kineasti muuluse loometöö paremiku. Tänavu toimub filminädal 17.–23. juulini Pärnus, Võsul ja Käsmus. Kaks kohtumisseanssi viiakse läbi ka Narva-Jõesuus noortelaagris «Noorus». Filminädalal on ekraniil XI üleliidulisel fil-mifestivalil ühe peapremia võitnud režissöör Kaljo Kiisa «Surma hinda küsi sur-nutele» ning noortekassett «Kariakramäng», tõsielufilmidest režissöör Leida Laiuse «Jälgid lumel» ja operaator Viktor Skolnikovi «Ma tahaksin kodus olla...», multi-filmidest Heino Parsi «Kunksmoor» ja Avo Paistiku «Pühapäev». «Eesti Telefilmil» linastuvad Virve Koppeli kontsertfilm «Kokku said meri ja mägi» ning «Poiste saar». Iga seansi eel kohtutakse filmiloojatega.

Alates 19. juulist on Rakvere Rajoonidevahelises Koduloomuuseumis avatud maalikunstnik Valli Lember-Bogatkina akvarellinäitus «Sügis Soomes». Esitatud kunstiteosed on valminud 1974. aastal Soome reisimislajete kajastusena.

8. ja 9. juulil leidis Tõrva mail aset «Heli»-nimeliste kooride kaheksas kokku-tulek, «Heliad». Sellega tegi 1971. a. algust Tartu Ametiühingute Kultuurihoone segakoor «Heli». Esimene kahepäevane laulu- ja puhkelaager oli tolle aasta juulis Puhja lähedal Kavildas. Tänavu viis «Heliad» läbi Tõrva kultuurimaja naiskoor «Heli». Kõhlasteks olid kaheksa sega- ja kaks naiskoori Tallinnast, Tartust, Haapsa-lust, Jõhvest, Paistust, Põltsamaalt, Kehrast, Väike-Maarjast ja Kõrtsist. Kaasa löi Pärnu KEK-i puhkpilliorkester. Järgmine helilaste ühispidu on tuleval suvel Rakke ja Väike-Maarja ümbruses, seega Pandivere kõrgustikul.

29. ja 30. juulil on Kanepi lähedal, kauni Jõksi järve kaldal, Eesti NSV foto-klubide IX kokkutulek, mille korraldab koostöös Eesti NSV AON Kunstilise Isetege-vuse Majaaga Kanepi fotogrupp. Kahe päeva jooksul pannakse välja näitusi, kuula-takse loenguid fotograafiast. Oodata on küllalisi Leningradist, Murmanskist, Lätist ja ajakirja «Sovetskoe Foto» toimetusest. Samuti toimub diaposiitivide ja fotode indi-viduaalkonkurss. Kokkutulek avatakse 29. juulil kell 10.

A. H. TAMMSAARE MEMORIAAL-MUUSEUM

Kadriorus, Koidula 12-a
Avatud kirjaniku viimane kor-ter ning püsinäitus tema elust ja loomingust. Samas on eksponee-ritud näitus «Tallinn ja tema sõprussidemed». Muuseum on lahti kella 11–18. Teisipäeval suletud.

E. VILDE MEMORIAAL-MUUSEUM

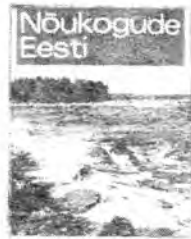
Kadriorus, Roheline aas 3
Avatud kirjaniku viimane kor-ter ning püsinäitus tema elust ja loomingust. Lahti kella 11–18. Teisipäeval suletud.

UUSI RAAMATUID

NÕUKOGUDE EESTI.

Suures formaadis värvifo-toalbum Nõukogude Eesti kaunistest paikadest, IX viisaastaku uusehitustest lin-nas ja maal, ajaloo-, kultuu-ri-, kunsti- ja arhitektuuri-mälestistest jm. Tekst eesti, vene, inglise ja saksa keeles. Koostanud ja kujundanud Rudolf Pangsepp, teksti kir-jutanud Matti Korp. Fotod: G. German, E. Kask, O. Kirk, E. Köster, H. Leppikson, V. Maask, H. Paalvelt, V. Salm-re, H. Uusi, O. Vihandi. Kir-jastus «Eesti Raamat». Trü-kitud Saksa DV-s. 192 lk. Hind 8.40 rbl.

kitud Saksa DV-s. 192 lk. Hind 8.40 rbl.

ARTIKLITE KOGUMIK 1977.

Eesti NSV Riikliku Kunsti-muuseumi järjekordses ar-tiklikogumikus on avaldatud 19 Kristjan Raua kiria oma vennale Paul Rauale. Kirjad pärinevad põhiliselt aastast 1897–1903, üksikud ajavahe-mikust 1903–1914, ning ta-vana tolleaegsele eesti in-telligentsile on kirjutatud saksa keeles. Kirjadest on üks kirjutatud Peterburis, viimaseil Peterburi Kunstide Akadeemias õppimise kuudel, enamik aga õppeaastail Düs-seldorfis ja Münchenis, osa ka Tartus ja Rakveres. Aval-datud kirjad, milles on hul-galiselt uut informatsiooni kunstniku elu ja õpingute kohta, avardavad meie tead-misi K. Rauda kujundavatest kunstivooludest. Kirju on kommenteerinud L. Viirola, saksa keelest eesti keelde tõlkinud E. Raud ja H. Viira. Kogumikus on toodud veel

Tallinnas 1977. aastal peetud Kristjan Raua loomingu res-taureerimise seminari mater-ialid ning Eesti NSV Riikli-ku Kunstimuuseumi 1976. a. tegevuskroonika. Illustreerit-ud reproduktioonide ja fo-todega. Koostanud I. Teder, saatesõna kirjutanud L. Viir-oja, kaane kujundanud G. Pant. Trükitud 500 eks. 160 lk. Hind 1.30 rbl.

TALLINNSKE TETRAID. 2.

Литературно-художественный сборник.

«Tallinna vihikud» on ilu-kirjanduse almanahh, milles avaldatakse eesti ja Eestis elunevate vene kirjanike teo-seid. Teises numbris on an-tud kõigepealt tsükkel Lev Ozerovi, Piotr Vegini, Jevge-ni Reinu, Kari Unksova ja Jevgeni Kunini Eestimaa-ai-nelisi uusi luuletusi ning Rostislav Titovi jutustus «An-desta, et tapsin sul». Teisest alajaotusest leiame Boriss Steini, Ellen Tamme, Svetlan Semenenko, Jelena Skulskaja, Vassili Sazonovi ja Juri Mineralovi värsse ning Ru-dolf Rimmeli, Minni Nürme ja Betti Alveri luulet eespool nimetatud kolme poeedi tõl-kes, Uno Lahe novelli «Bor-delli likvideerimine» (tõlk. G. Diomidova ja V. Tombul), Aleksandr Filtsuki lugusid sõjast ning Kalju Kassi pala «Unistus» (tõlk. B. Mihhai-lovski). Kriitika ja publitsis-tika lehekülgedel on avalda-tud Eerik Tedre artikkel A. H. Tammsaarest (tõlk. O. Rudneva), Lev Anninski kir-jutis Enn Vetemaa loomin-gust ning Mihhail Korsunski olukirjeldus admiral I. Issa-kovist. Lõpuks lühiaidmeid autoritest. Koostanud E. Mih-hailova, kunstiliselt kujunda-nud H. Kersna. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 11 000 eks. 264 lk. Hind 1.20 rbl.

Meša Selimović, DERSIS JA SURM.

Jugoslaavia nimeka kir-janiku Mehmet-Meša Selimo-vi (sünd. 1910) ajaloolis-filosoofiline romaan. Riikliku autasuga rommeeritud ro-maanis «Dersis ja surm» on autor süvenenud isiksuse, usu ja moraalil filosoofilistes- se probleemidesse, inimhinge heitlustesse ja kannatusesse Osmanite Türgi ikke all äga-vas Bosnia. Serbohorvaadi keelest tõlkinud ja saatesõ-na kirjutanud Aleksander Raid. Kaane kujundanud Heldur Laretei. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 16 000 eks. 352 lk. Hind 2.30 rbl.

Aleksandre Ebanoidze, ABIELU IMERETHI MOODI.

Noore gruusia kirjaniku psühholoogilise koega lusta-kas romaan gruusia küla-elust ja tänapäeva noortest. Vene keelest tõlkinud Jüri Pärni. Kaane kujundanud Ilmar Paul. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 12 000 eks. 224 lk. Hind 1 rbl.

Pierre-André Molène, TAIFUUNIKOTID.

Taifuun, hurrikaan, ba-giio, elefantas, willy-willy... ja veel teisi nimesid on an-tud sellele ainulaadsele loo-dusnähtusele, mis terrorise-rib Jaapanit ja Hiinat. Kari-i bi mere saari ja Floridat, In-diat ja Pakistani. Sellest, mis on taifuun ja kuidas seda uuritakse, jutustatakse sõna-osavalt raamatus, milles au-tor märgib: «Kui avan oma märkmiku, midagi loogira-matutaolist reisi kohta, mis viis mind Jaapanisse, Mariaa-ni saarestikku, uuesti Jaapa-nisse ja Hongkongi, taifuun-ide meelisaladele siis tarvit-seb mul seda vaid lehitse-da, et leida nende ärevust si-sendavate ja võluvate isiku-te nimesid, kellega kohtusin: Louise, Nora, Marge, Opel, Patsy, Sarah, Ruth, Thelma, Wanda, Vera, Amy, Carla, Babe, Dinah jne. Järgnege siis mulle või pigem järgne-gem neile! Ma teen teid tut-tavaks nende kütkestavate olevustega, näitan nende käi-tumist, nende himusid, nen-de kapriise...» Raamat sar-jast «Mosaiik». Prantsuse keelest tõlkinud R. Lias, saa-tesõna kirjutanud V. Põld-maa. Kaane kujundanud M. Einer ja V. Sinjukaiev. Kir-jastus «Valgus». Trükitud 18 000 eks. 300 lk. Hind 1.10 rbl.

LAULE KOOLIKOORIDELE.

Vihikus on antud O. Sau «Üht nime ma tean» (J. Bar-barus), L. Austeri «Raudne tahe» (P. Rummo), E. Kapi «Kuivata pisarad, emal» ora-tooriumist «Ernst Thälmann» (M. Kesamaa), V. Kapi «Pio-neeride laagris» (A. Otto), V. Sokolovi «Suvised riimid», A. Kapi «Kodune kohake» (K. A. Hermann) ja «Kevade laul» (L. Koidula), M. Saare «Valu-võtmise laul», «Torupill» ja «Hiir hüppas, kass kargas» (rahvaluule), T. Vettiku «Pi-lamine», (rahvaluule), J. Variste «Ema-je» (E. Visnapuu), Z. Kodály «Tervituslaul», «Sõida, hobul!» ja «Õhtulaul» ning M. Raichli «Tšehhi tants». Tõlki-nud H. Kaljuste, A. Ratas-sepp. Vihiku lõpul on R. Lät-te 13 kahehäälselt rahvalaulu laste- ja poistekooridele peal-kirja all «Eesti rahvaviisid koolikooridele 1». Koostanud H. Kaljuste, kaane kujunda-nud A. Aarma. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 4000 eks. 80 lk. Hind 60 kop.

NSV LIIDU PÖLLUMAJAN-DUSE EDASIARENDAMISEST. NLKP Keskkomitee peasekre-täri seltsimees L. Brežnevi ettekanne NLKP Keskkomitee pleenumil 3. juulil 1978. NLKP Keskkomitee pleenumi 4. juuli 1978. aasta otsus. ETA tõlge. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 20 000 eks. 64 lk. Hind 10 kop.

KOMSOMOLIALGORGANI-SATSIIONI SEKRETÄRI KASI-RAAMAT. Tõlkinud K.-M. Kot-ka, kaane kujundanud T. Aru. Kirjastus «Eesti Raa-mat». Trükitud 7000 eks. 176 lk. Hind 30 kop.

Endel Sögel. FREUNDSCHAFT, GESTÄHLT IM FEUER DES KRIEGES.

Raamatus «Sõjatules karas-tunud sõprus» käsitleb autor oma mälestustele toetudes poliitilist õhkkonda kodanli-kus Eestis 30. aastate lõpul ning 1940. a. revolutsioonilise sündmuse Lõuna-Eestis. Eda-si kirjeldab autor Eesti las-kurkorpuse lahinguteed, meenutab sõjajärgsetel aas-tatel asetleidnud mõningaid kohtumisi teiste maade kir-jandusteadlastega jm. Saksa keelde tõlkinud P. Salzmann. Kunstiliselt kujundanud P. Kass. Kirjastus «Perioodi-ka» raamatukirjastamisgru-pi väljaanne. Trükitud 3500 eks. 140 lk. Hind 40 kop.

O. Karma, T. Paas, LI-NEAARNE PLANEERIMINE. I (Põhimõisted), II (Simpleks-meetod), III (Transpordilües-annet). Õppevahend. Tartu Riikliku Ülikooli väljaanne. Trükitud 800 eks. Kokku 200 lk. Kolme vihiku hind kokku 30 kop.

Rein Teinberg. PÖLLUMA-JANDUSLOOMADE GENETI-KA. Kaane kujundanud D. Paalamäe. Kirjastus «Val-gus». Trükitud 2000 eks. 376 lk. Hind 1.10 rbl.

G. Kangro. FUNKTSIO-NAALANALÜÜS. Tartu Riikli-ku Ülikooli matemaatilise analüüsi kateedri väljaanne. Trükitud 500 eks. 64 lk. Hind 10 kop.

K. Kutsar. NAKKUSHAIGE-TE PÕETAMINE. Õppemater-jal. E. Vilde nim. TPedi välja-anne. Kaas: L. Sepp. Trüki-tud 500 eks. 32 lk. Hind 10 kop.

KULTUUR JA KUNST, I, 1978. Kirjandusnimestik. Toi-metaja E. Pajupuu, kaas L. Tamm. Fr. R. Kreutzvaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raa-matukogu väljaanne. Trüki-tud 300 eks. 16 lk. Tasuta.

«HORISONT» nr. 7.

Avaldab ajakirja publi-tistikaavõistluse II auhinna saanud Eesti NSV TA aka-deemiku Juhan Kahki töö «Oxfordi hommikud». Teistelt lehekülgedelt loeme füüsika-matemaatikakand. Elmar Tal-viste kirjanepanekut «Opto-elektronika — on's seegi lihtne?», ajalookand. Vello Lõugase «Kuidas Virumaa endale nime sai?», Siim Kal-da lugu algavast sarjast «Ma-andusteaduse halli juures», Tõnu Viigi «36 päeva Los An-geleses» jm. 46 lk. Hind 40 kop.

«KULTUUR JA ELU» nr. 7.

Pealkirja all «Muuseumi-juttu» on antud Ilmar Sikemäe jutuaamine Kultu-uriministeeriumi Muuseumide ja Kultuurimälestiste Ins-pektsiooni juhataja Irene Rosenbergiga. Juttu muuse-umidest tehakse ka lehekülge-del «Kolm küsimust». Numb-ris jagavad muljeid Luksem-burgis ja Belgias toimunud NSV Liidu kultuuripäevadest osavõtjad, mälestusi Eduard Sõrmusest meenutab Virgini-a Sõrmus, filmimatooris-mist kõneleb Vello Käsper jne. 62 lk. Hind 30 kop.

«EESTI LOODUS» nr. 7.

Juulinumbri loome kirju-tisi «Käpalisi jääb üha vähe-maks» (Vilma Kuusk), «Ha-ruldaste kahepäiksete ja roo-majate kaitsest» (Andrei Ban-nikov), «Rästiku kalender» (Arkadi Nedjalkov), «Puugid ja meile» (Asta Vilbaste), «Varjurikas pärnapuu» (Ha-rald Rebane) jne. 64 lk. Hind 30 kop.

«SOTSIALISTLIK PÖLLU-MAJANDUS» nr. 3. Juuli 1978. 50 lk. Hind 25 kop.

«KEHAKULTUUR» nr. 13. Juuli 1978. 32 lk. Hind 30 kop.

«PIKKER» nr. 13. Juuli 1978. 16 lk. Hind 20 kop.

«EKRAAN» nr. 6.

Teeb juttu kriminaalfilmist «Trahter Pjatiniskajal» («Mosfilm»), seiklusfilmist «Kajakutka viimane aasta» (Sverdlovski Filmistuudio), lüürlisest komöödiast «Saa-tuse kingitus» (Odessa Fil-mistuudio), linatsest «Ära mine!» (Bulgaria), «Iga nä-dal pulmad» (SDV), «Mare-ek, andke mulle sullepea» (Tšehhoslovakkia), «Selgu-mine» (Poola), Ungari detek-tiivfilmist «Kummituse kuld-mündid» jt. 16 lk. Hind 10 kop.

KLAUSTROFOOBIA

AGORAFOOBIA
2 X ROLAND TOPOR

(Prantsusmaa)

ENN KARU

ROHKEM HEAD VALU!*

Biblioterapeudi raamaturiil

...ei ole ja punkt... Just nagu nende sõnade kinnituseks kõlas valutsehi brigadi reibas hää: «Vaheaeg kümme minutit! Läki lõõgastuskambrisse.»

Lõõgastuskambri helikindlad ukseid sulgusid hääletult. Rahvas oli istet võtnud mugavates üheinimese-tugitoolides. Lilled vaasides olid kunstniku hoolika käega maitsekateks bukettideks seatud; ruumis levis meeldiv roosilõhn. Aeglaselt kustus valgus, hakkas kõlama ööbikulaul. Ööbikulaul läks sujuvalt üle klassikaliseks muusikaks, hämar valgus muutus roheliseks. Seintele ilmusid värvilised pildid. Kuid maastikud vaheldusid uhkete lossidega, uhked lossid ilusate naiste piltidega. Aeg oli ümber, lõõgastuskambri ukseid avanesid sujuvalt. Marsimuusika saatel tühjenes ruum kiiresti.

«Nüüd kulaks hea valu marjaks ära,» pigistas valutsehi noorim läbi hammaste, hõõrudes saapatallaga laiali süljeplekki põrandal.

«Täpselt, just nii me teemegi,» oli ka tema paarimees päri. Tahumatu liigutusega surus ta oma puldansonini tagurpidi pähe ja vajutas kohmakad käed küünarnukideni taskusse.

Rahva seast käis kahin läbi.

«See on mehejutt... Oigus... Mis siin enam pikalt arutada... Valu... Kuis me siis ilma... Varjatud ressursid... Valu...»

«Pole viga, pole viga,» rahustas neid brigadir ja patsutas meeste tunnustavalt õlale. Uksel jäi ta seisma ja vajus mõttesse. Brigadi mälumislühased tukslesid, sõrmeküüned lõikusid peopessa. «Kindel mis kindel! Ei nemed juba alt vee. Varjatud ressursid... Meest sõnast, hõõr... Mehejutt... Valu...»

* Kutsus esile positiivseid emotsioone. Lektüür peaks olema sobilik raskesti, eriti raskesti ja ka paranemislootusteta haigetele.

HARLEY DAVIDSON

SUURTE MEISTRITE ELUST

siis kui suri kellassepp Becker
jäi seisma ta töötoas
viimne kui vekker
kõõga kell ei kukkunud
seierid ei käind
suured seinakellad vaiksel
seina peale jäid

veel tean üht lennukikonstruktorit
ja kuigi ise juhin ratastraktorit
on tulvil rõõmu alati mu meel
kui silman teraslindu kõrgel lennuteel
siin tean — see tubli meister elab veel

DANIIL RUDOI

PEIDIK

Poeet Eduard Sigismundov astus heas tujus toimetusse, käeotsas portfelli, milles lasus terve nädala töö ja vaev. Viie päeva jooksul oli tal õnnestunud maha saada kolme hea poeemi ja kaheksateistkümne madrigaliga, lisaks oli ta kirjutanud neli lüürilist, kaks armastus-, kuus luuletust keskonnakaitsest ja kolm sonetipärga.

Vaatamata kiirele ajale, võttis toimetaja ta kohe vastu, pakitudes kõigepealt tass kohvi. Poeet oli liigutatud. Nad tõusid viimase korruse puhvetisse. Suhkru seganud, võtnud lonksu kohvi, neelas toimetaja alla kõik Sigismundovi luuletused.

«Võtan!» andis ta poeedile lootust. Sigismundov tardus õnnest.

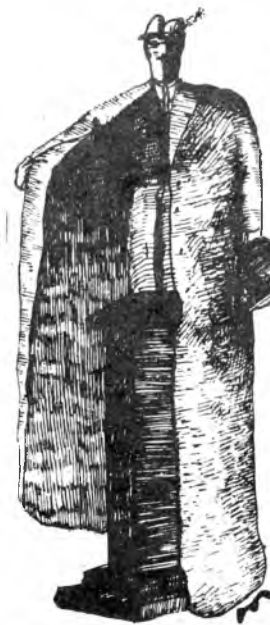
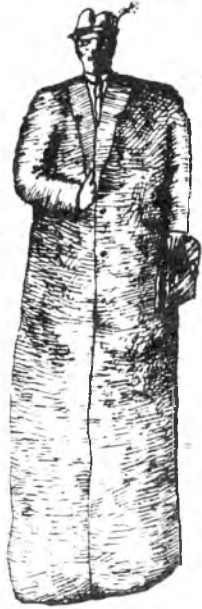
«Ainult natuke hiljem. Astuge paari päeva pärast läbi, siis on mul laekas rohkem ruumi.»

«Ega te ometi ei peta?» hakkas Sigismundov pisut jahutama.

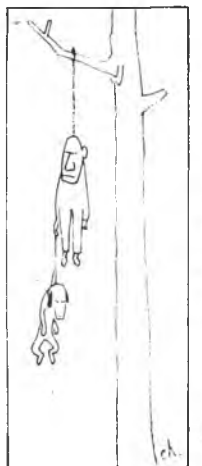
«Kunas ma teid siis petnud olen?» küsis toimetaja ja maks kinni kaks tassi musta kohvi.

Sigismundov lahkus toimetusest küll ülendatud meeleolus, aga niipea kui talle meenus naine, ründasid teda ärevad mõtted. Viimasel oli ehtnaiselik komme sirutada käsi kõigi mehe sissetulekute järele. Esinduskuludeks ei jätud talle punast krossigi. Sigismundov võitles kõigi lubatud ja lubamatute võtetega säärase nähtuse vastu. Kuid korda ei läinud see tal kunagi. «Aga ometi on ju midagi eraeluks vaja kõrvale panna,» arutas poeet murelikult. «Kuid vastuvõetud luuletused ju täidaksidki selle augu.»

Siis haaras ta oma kuuehõlma, harutas üles voodri ja topis sel kombel leitud peidupaika ühe poeemi, kaks madrigali ja kolm sonetipärga: üldsummas tegi see välja 18 rbl. ja 76 kop. Kõik ilma lastetusmaksu ning muu kulu- ja tulumaksudeta. Sellest jätkus tal tavaliselt kuuks ajaks.

PIOTR CHROBOK (Poola)

CHAVAI (Prantsusmaa)

BOUR (Rumeenia)

Индекс 69786

«СИРП Я ВАЗАР»

(«Серп и молот»)

TOIMETAJA ASETÄITJA E. ANUPÖLD.
TOIMETUSE KOLLEEGIUM: J. ALLIK, V. GROSS, K. IIR, J. KAHK, J. KANGILASKI, K. KIISK, J. KOHA, M. PORT, A. PÄIEL, E. REKKOR, L. REMMELGAS, A. TAMM, I. TORN, Ü. TUULIK, P. UUSMAN ja D. VAA-RANDI.

Toimetuse aadress: 200 001 Tallinn, Pikk t. 40, postkast 388. Telefonid: toimetaja — 441-416, toime-taja asetäitja — 601-924, vastutav sekretär — 601-703, publitsistika- ja kultuuritöö osakond ning kunstiosakond — 601-905, kirjandusosakond — 442-484, muusikaosakond — 443-311, teatriosakond — 601-246. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 96 kop. Üksiknumbri hind 8 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk t. 73.

«Sirp ja vasar» («Серп и молот») орган Министерства культуры и творческих союзов Эстонской ССР. Издательство «Периодика». Таллинн, ул. Пикк, 73.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

MB-06075

Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 55 100

Tell. nr. 2411

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10